

DE RELATIE TUSSEN PERS EN POLITIEK

Een analyse van conflicten tussen Denk, Forum voor
Democratie en de media in de periode 2017 - 2019

Auteur: L.I. Scholte
Studentnummer: s1724843
Opleiding: Journalistiek en Nieuwe Media
Onderwijsinstelling: Universiteit Leiden

Datum: 26 juni 2020

Eerste begeleider: Dr. A.W.M. Koetsenruijter
Tweede begeleider: Dr. A.J. Pleijter

Masterscriptie

Inhoudsopgave

Inleiding	3
1. Journalistieke rolpatronen	5
1.1 The fourth estate	5
1.1.1 Commercie.....	6
1.1.2 Macht.....	6
1.1.3 Partijdigheid.....	7
1.2 Gatekeeping	8
1.3 De waakhondfunctie	10
2. Journalistieke waarden.....	12
2.1 Ethiek.....	12
2.2 Objectiviteit	14
3. Methode.....	16
3.1 Kwalitatieve inhoudsanalyse	16
3.2 De matrix	17
4. Resultaten.....	18
Perskwestie 1 : De baggeromroep	18
Perskwestie 2 : Het linkse frame	23
Perskwestie 3 : Een ernstige misstand	29
Perskwestie 4 : Fake news van Nu.nl	35
Perskwestie 5 : De methode Denk	40
Perskwestie 6 : De sanering van de NPO.....	49
5. Conclusie	55
6. Discussie	56
7. Adviezen voor journalisten.....	59
Literatuurlijst	60

Inleiding

De pers en de politiek zijn twee verschillende kanten van dezelfde munt. Ze hebben elkaar nodig, maar zien het liefste ook genoeg afstand tussen beide partijen. Herbert Gans (1979) omschreef deze relatie als een tango, waarbij het onduidelijk is wie leidt en wie volgt. Afgeleid van de uitdrukking: “it takes two tango” werd deze metafoor voor de samenwerking tussen de journalistiek enerzijds en de politiek anderzijds veel gebruikt in publicaties over dit onderwerp zoals Strömbäck & Nord (2006), Lewis et al. (2008) en Van Aelst en Vliegenthart (2013). De politiek is afhankelijk van de media voor het verspreiden van informatie en de media hebben politici nodig als bron voor hun berichten. Verschillende opvattingen over de rolverdeling tussen deze partijen zorgen voor heel wat spanning. Vooral in tijden van verkiezingen en belangrijke politieke reformaties lijkt de relatie tussen pers en politiek onder druk te staan.

Een voorbeeld hiervan is het groeiende wantrouwen en de ergernis tussen FvD-leider Thierry Baudet en de media. Zijn toespraak na de overwinning van Forum voor Democratie tijdens de Provinciale Statenverkiezing van maart 2019 deed veel stof opwaaien. Hierin bekritiseerde hij onder andere de Nederlandse journalistiek, die hij beschuldigde van de afbraak van een ideale samenleving (Tempelman, 2019). Als direct gevolg hiervan werd op social media zijn retoriek vergeleken met die van de NSDAP in de jaren dertig, onder andere door journalist Kees Boonman (*Thierry Baudet na overwinningsspeech vergeleken met jaren 30 retoriek*, 2020). De omstreden toespraak was echter niet de eerste keer dat Baudet zich negatief uitliet over de Nederlandse pers. Zo sprak hij bijvoorbeeld zijn afkeer uit over het “linkse frame” van journalisten (Oomen, 2019). Verder pleit hij in zijn partijprogramma voor een sanering van de publieke omroep omdat die te bevooroordeeld en niet educatief genoeg zou zijn (Forum voor Democratie, 2019). Wie een platform biedt aan Baudet kan echter ook op de nodige kritiek rekenen. Sommige journalisten zijn van mening dat hun collega’s Baudet met “zijn kolder weg laten komen” (Ouariachi, 2018) en niet kritisch genoeg zijn (*Kritiek op interview Thierry Baudet in Volkskrant 2017*, 2019).

Een andere partij die bekend staat vanwege conflicten met de media, is Denk. Zo sleepte toenmalig partijvoorzitter Selçuk Öztürk in 2017 NRC voor de rechter vanwege “onware” berichtgeving en beklaagde hij zich op de website van BNNVARA erover dat zijn opmerkingen over een controle op de pers verkeerd werden opgevat en uit hun verband werden gerukt (ANP, 2017; Öztürk, 2018).

Nederland kent dus wel wat conflicten tussen de journalistiek en de politiek de afgelopen jaren. Dit is in zekere zin niets nieuws: onderzoek naar dit “Haagse huwelijk” is al decennia lang een geliefd onderwerp (Geelen, 1998). Sinds de jaren negentig en de daaropvolgende dood van Pim Fortuyn in 2002 lijkt de kloof alleen maar te zijn gegroeid. Zo besloot de overheid bijvoorbeeld om het budget van de publieke omroep te bezuinigen en de zendtijd van programma’s in te korten (Van Praag, 2012).

Onderzoek op dit gebied focust zich echter vaak op de algemene relatie tussen pers en politiek, zoals bijvoorbeeld in het boek van Kees Brants, “Journalistiek en politiek in onzekere tijden” (2012). Hierin schrijven verschillende autoriteiten op het gebied van politiek en recht vijf essays waarin ze hun eigen visie en opinies delen over de pers-politiekverhoudingen in Nederland. Verder ingeperkt onderzoek op het gebied van de pers en politieke verhouding richt zich op de veronderstelde machtsverdeling tussen de twee partijen (Van Aelst et al, 2008). Hieruit blijkt dat Nederlandse journalisten hun invloed op de politiek een stuk lager inschatten dan hun Belgische collega’s. Zo geloofde maar zo’n kleine vijftig procent van de ondervraagde Nederlandse journalisten dat “the mass media can make or break politicians” (501). Bovendien was slechts één op de zeven Nederlandse journalisten het eens met de stelling dat zij teveel politieke invloed hadden. Nederlandse politici waren het hier echter niet mee eens en vonden dat de macht van de media een

stuk groter was (Ibid, 2008). Dit voorbeeld illustreert de verschillende percepties die de pers en politiek van het journalistenberoep hebben. Precies dit punt zal de focus zijn van deze scriptie. Voor dit onderzoek zijn er verschillende significante botsingen tussen pers en politiek uitgekozen, ook wel “perskwesties” genoemd. Deze perskwesties worden gekenmerkt door hun conflict over de rolverdeling van de journalist. Ik bouw hiermee voort op een eerder onderzoek van Koetsenruijter & van der Lubben (2018), dat zich focuste op spanningen tussen de Leidse gemeenteraad en de lokale journalistiek. De definitie van een perskwestie heb ik aan hen ontleend, al zal ik me daarbij concentreren op de landelijke politiek en nationale media. De definitie van een perskwestie is als volgt:

“(…) Afgeperkte tijdseenheden waarbij pers en gemeenteraad met elkaar in conflict komen. Perskwesties raken zowel raadsleden als redacteurs door 1) de sterke overlap in beider werkzaamheden, (controleren, agenderen en informeren) en 2) hun professionele claim op die handelingen vanuit dezelfde startpositie: zowel journalist als raadslid is immers een lekenberoep.”

Het kan dus voorkomen dat journalisten een ander idee hebben van wat binnen hun takenpakket valt dan politici. Zij hebben wellicht een hele andere perceptie van hun rol in de maatschappij dan de politicus, wat leidt tot conflict. Uit de geselecteerde perskwesties moet blijken wat de politicus van de journalist verwacht enerzijds en wat de journalist hier van vindt anderzijds.

Dit onderzoek zal zich richten op twee politieke partijen die recentelijk in het politieke landschap zijn verschenen: Denk en Forum voor Democratie. Deze partijen zijn niet gekozen omdat ze representatief zijn voor de Nederlandse politiek, maar juist omdat ze voor opmerkelijke situaties zorgen. Zo hebben beide partijen in redelijk korte tijd veel media-aandacht gekregen en zowel hun beleidsvoering als ideeën zijn omstreden. Door juist deze partijen nader te onderzoeken zal er door middel van de genoemde perskwesties een beeld worden geschetst van de knelpunten in de communicatie tussen pers en politiek. Bovendien zijn beide partijen relatief jong, wat de inkadering in de tijd van het onderzoek gemakkelijker maakt – het zal alleen gefocust zijn op kwesties die vallen binnen de afgelopen drie jaren van hun bestaan. Achterliggend doel van dit soort onderzoek is inzicht in en mogelijk zelfs verbetering van de communicatie tussen journalisten en politici en niet om erachter te komen hoe journalisten zichzelf zien. De focus ligt dus op hoe verschillende rolpercepties tot conflict kunnen leiden tussen pers en politiek.

In het onderzoek worden vijf thema's besproken binnen theorie over de verhouding tussen pers en politiek, namelijk: the fourth estate, gatekeeping, de waakhondfunctie, objectiviteit en ethiek. Deze vijf vormen het kader voor een kwalitatieve inhoudsanalyse. Dit leidt tot de volgende onderzoeksvraag:

Wat laten de perskwesties in de periode 2017 - 2019 zien over de rolpercepties van journalisten en hoe krijgt het discours over de vijf genoemde thema's vorm in die perskwesties?

1. Journalistieke rolpatronen

De voornaamste plicht van de journalist wordt vaak het belangrijkste nieuws aan de burger brengen genoemd (Russo, 1998; Deuze, 2005; Hermans et al., 2011: 29). Dit is een enigszins beperkte opvatting van het journalistenberoep. Het journalistenberoep heeft collectief namelijk ook een zekere controlerende en politieke macht. Een andere benaming voor de pers is dan ook *the fourth estate* (de vierde macht), een term die de positie van de pers binnen het democratische stelsel aangeeft. Dit vormt het eerste thema voor analyse: de pers als gevestigde macht en hoe deze tegenover de andere machten in de maatschappij staat. Vervolgens focust deze scriptie zich op de gatekeeper (poortwachterrol) van de media: het selecteren van het nieuws en het voeren van een redactionele hoofdrichting. Het laatste thema in dit hoofdstuk betreft de waakhondfunctie van de journalist. Schultz (1998) schrijft dat deze sinds het einde van de 20ste eeuw *the fourth estate* definitie synoniem is geworden aan deze functie, maar er is wel degelijk een onderscheid te maken. De journalist als waakhond is enerzijds verantwoordelijk voor de kwaliteits- en integriteitscontrole van nieuws en anderzijds voor het spreken voor het volk en het controleren van machtspersonen.

1.1 The fourth estate

De term “the fourth estate” werd voor het eerst gebruikt door filosoof en politicus Edmund Burke om de positie van de pers aan te geven tegenover de drie gevestigde ordes in Frankrijk: de aristocratie, geestelijke stand en de gewone burgerij, zoals beschreven in Carlyle (1840) en Hampton (2010). Tegenwoordig wordt deze term vaak gebruikt als synoniem voor “de pers” maar ook om de rol van de media binnen de huidige democratie te definiëren. *The fourth estate* kent vele definities: van een doorgeefluik van informatie en commentator op de politiek, tot aan het bekritisieren en onderzoeken van alle machtspersonen en instanties (Schultz, 1998). Wat deze gemeen hebben, is dat ze vaak idealistisch van aard zijn.

Zo zijn er binnen de journalistieke vakliteratuur vele roldefinities te vinden die nog steeds duidelijk voortkomen uit het idee van de pers als vierde macht. De journalistiek moet volgens deze beroepsexperts een vrijstaande macht zijn die het belang van de burger hoog in het vaandel heeft staan. Het is echter opmerkelijk dat de vrije pers sinds de negentiende eeuw drastische veranderingen heeft ondergaan, maar dat de omschrijving van een bekwame journalist nauwelijks is veranderd. Een voorbeeld hiervan is het boek van David Randall, *The Universal Journalist*. In het eerste hoofdstuk wordt een uitgebreide lijst met plichten en taken van een goede journalist gegeven. Die lijst is sinds de eerste druk in 1996, tot aan de laatste druk in 2016 (20 jaar!) niet meer veranderd. Randall schrijft dat het de voornaamste taak van de journalist is om zaken in twijfel te trekken/zich dingen af te vragen¹ en bovendien: “

- Discover and publish information that replaces rumour and speculation.
- Resist or evade government controls.
- Inform, or evade government controls.
- Subvert those whose authority relies on a lack of public information.
- Scrutinise businesses, their treatment of workers and customers, and the quality of their products.
- Comfort the afflicted and afflict the comfortable, providing a voice for those who cannot normally be heard in public.

---

¹ De vertaling van het Engelse werkwoord “to question” is ambigu in het Nederlands en is vertaald naar de context van het journalistenberoep.

- Hold up a mirror to society, reflecting its virtues and vices and also debunking its cherished myths.
- Ensure that justice is done, is seen to be done and investigations carried out where this is not so.
- Promote the free exchange of ideas, especially by providing a platform for those with philosophies alternative to the prevailing ones (3). ”

Dit beeld van de journalistiek als the fourth estate komt echter niet helemaal overeen met de praktijk. Er zijn een aantal obstakels die de uitvoering hiervan in de weg staan, namelijk: commercie, macht en partijdigheid. Deze zullen nu een voor een apart worden behandeld.

1.1.1 Commercie

Een van de meest belangrijke punten waar vaak geen rekening mee wordt gehouden binnen journalistieke vakliteratuur is de afhankelijkheid van commercie. Sinds het begin van de drukpers hebben commerciële belangen een significante rol gespeeld in de ontwikkeling van wat we nu kennen als de vrije pers. Een goed voorbeeld hiervan is de opheffing van de “taxes of knowledge” in het Verenigd Koninkrijk, halverwege de negentiende eeuw. Curran (2018) omschrijft de motivatie van Britse politici voor het opheffen van persbelastingen halverwege de negentiende eeuw als volgt:

“The driving force behind the campaign were Liberal industrialist MPs who saw in the repeal of press taxation a means of propagating the principles of free trade and competitive capitalism. In particular, they hoped that a reduction in newspaper prices, following the abolition of press taxes, would assist the growth of the local commercial press with which many of them were closely associated, and would undermine the dominant position of the ‘unreliable’ Times by exposing it to increased competition (19).”

Een vrije pers betekent dus ook vrije marktwerking waar veel winst behaald kan worden. Toch staat er nergens in de beroepsomschrijvingen voor journalisten iets geschreven over het verdienen van geld. Dat is opmerkelijk, want de media zijn uiteraard afhankelijk van inkomsten om hun kranten te drukken, programma’s te maken, websites te onderhouden, enzovoorts. Deze inkomsten komen bijvoorbeeld van hun abonnees, maar dat is, zeker in deze tijd, lang niet genoeg.

De media zijn dus, net als elke ander commercieel bedrijf, gebonden aan het maken van winst. Dit betekent dat ze niet altijd autonoom en neutraal kunnen zijn: denk maar aan native advertising, advertenties verpakt als nieuwsartikelen (Kurnit, 2014). Bij deze “advertorials” gaat het om een advertentie die lijkt op een nieuwsartikel of editorial (Danesi, 2014: 13). In kleine lettertjes onderaan het artikel is er te wel lezen dat het om “gesponsorde content” gaat, maar toch maakt dit het een stuk moeilijker voor de lezer om het onderscheid te maken tussen deze advertentie-artikelen en het daadwerkelijke nieuws (Kurnit, 2014; Carlson 2015).

1.1.2 Macht

In hun positie als the fourth estate, heeft de pers ook flink wat macht in handen. Zij spelen namelijk een cruciale rol in het kleuren van de publieke opinie en kunnen er een eigen politieke agenda op na houden. Dat ze deze macht bezitten, wordt echter bijna nooit erkend door journalisten (Petley, 2004). Dit is ook het onderwerp van Walkers paper: *Low visibility on the inside track* (2002) waarin hij een aantal mede-journalisten en hun publicaties bekritiseert vanwege het ontkennen van hun eigen macht. Zo schrijft hij: “Oakley and Sergeant make a number of remarks about 24-hour demands, which is a kind of version of the journalists as mere pawns, powerless in the hands of bigger forces,

not in command of their destiny(...)" (107).

Er is niet maar één waarheid binnen politieke berichtgeving die je simpelweg kan opschrijven zonder daar verantwoordelijkheid voor te nemen, aldus Walker. De artikelen van politieke verslaggevers gaan vaak over de relatie van een minister tot een derde, en de processen rondom het tot stand komen van een beleid. Deze verhalen zouden misschien niet bestaan zonder de politici in kwestie, maar ze hebben zelf geen enkele grip op hoe de waarheid over hun acties wordt neergezet (Walker, 2002: 105). Journalisten worden in zekere zin beschermd door bronnenbescherming en de mogelijkheid om hun eigen nieuwsvergaringsproces geheim te houden. Het publiek mag dan recht hebben op de waarheid, maar wanneer een verhaal in een opiniestuk verandert is het nog maar de vraag hoeveel onbewerkte waarheid er valt te claimen.

Wanneer de media en niet de politiek bepaalt hoe men het nieuws interpreteert, spreekt men ook wel van "mediatization". De politieke logica (of regels) wordt vervangen door medialogica: het raamwerk waarmee de media hun boodschap naar het publiek overbrengen (Mazzoleni & Schulz, 1999; Strömbäck, 2008; Esser, 2013). Dit behelst de selectie, organisatie en presentatie van informatie (Altheide, 1995: 11) en tevens ook de inhoud van de boodschap (Van Beek et al., 2006). Dit kan zorgen voor een ongelijke balans in de machtsverdeling tussen fourth estate en de overheid:

"What are more problematic are the power shifts that have taken place in politics as well as in society at large. Somewhat more precisely, the emergence of news media logic as an institution, and the institutionalization of news media logic in the political sphere, have implied that journalists are power holders in a way that largely resembles that of politicians — with one fundamental difference: journalists can, to a great extent, exercise their professional power without any counterweights that scrutinize their actions" (Asp, 2014: 267).

Deze macht wordt soms impliciet gerechtvaardigd door journalisten door onafhankelijkheid en objectiviteit te claimen. Het feit blijft echter dat er geen systeem bestaat dat de integriteit van de pers controleert, terwijl het aan de pers is om de overheid eerlijk te houden (Ibid, 2014).

1.1.3 Partijdigheid

Het laatste obstakel dat een ideale fourth estate in de weg staat, is partijdigheid. Journalisten worden namelijk in hun denkwijze gevormd door hun omgeving en het medium waar ze voor werken. Hierdoor kijken zij dus altijd met een gekleurde bril naar de realiteit die ze proberen weer te geven (Simons, 2013). Daarnaast kunnen ook de normen en waarden van de journalisten zelf in de weg staan. Zo vond Schultz (1998) in een onderzoek onder Australische journalisten, dat ze enige mate van onafhankelijkheid konden behouden en commerciële motieven tot op zekere hoogte uitschakelden. Hij vond echter ook dat dezelfde groep huiverig was om zich te moeten verantwoorden, een zekere aversie had tegenover diversiteit en een gelimiteerde interesse om de publieke opinie te begrijpen.

Dus wat kunnen we verwachten van journalisten wanneer ze niet kunnen voldoen aan het idealistische beeld van de pers als the fourth estate? Hampton (2010) concludeert het volgende:

"Yet if media that are organized along commercial lines fail to provide a consistent critique of government and corporate institutions, we should perhaps not be surprised. The great contribution of the "Fourth Estate" ideal may well be that it provides a vision to which journalists often aspire, and an obligation that is met frequently enough to force governments and corporations at least to consider the public response to their actions." (10)

In andere woorden: het ideaalbeeld van the fourth estate werkt in de praktijk vaak als een voorbeeld waarnaar gestreefd wordt door journalisten. Het is een toonaangevend thema binnen het discours van journalism studies maar kan niet altijd worden uitgevoerd zoals beschreven.

1.2 Gatekeeping

De journalist heeft als fourth estate dus heel wat taken en verantwoordelijkheden. Een daarvan is die van gatekeeper, of poortwachter, van het nieuws. De gatekeeper- of poortwachtermetafoor werd voor het eerst gebruikt door Lewin in 1947, in zijn paper over hoe de voedseldistributie in een maatschappij tot stand komt. Hij bedacht een model dat bestaat uit verschillende kanalen, onderverdeeld in secties, die elk worden bewaakt door een gatekeeper. Binnen elke sectie vindt een handeling of actie plaats die het product verandert. De gates zijn “decision or action points” waarbij de gatekeeper besluit wat wordt doorgesluisd naar welke sectie (Shoemaker & Vos, 2009: 24). Sindsdien is dit model de basis voor vele gatekeepermodellen die de nieuwsstroom van ontdekking tot publicatie in kaart moeten brengen.

Er zijn vele modellen binnen de communicatiewetenschappen met verschillende ideeën over hoe dit proces eruit ziet: bijvoorbeeld hoeveel individuele gatekeepers er zijn voordat een verhaal het publiek bereikt (Ibid, 2009: 19-32). Deze modellen kunnen academici helpen begrijpen hoe de nieuwsstroom eruit ziet, maar binnen de journalistiek is de rol van gatekeeper ook een zeer praktische. Deze verwijst naar het vermogen van de journalist om te bepalen wat nieuws is en wat niet (Vos & Finneman, 2016: 265). Gatekeeping in zijn meest fundamentele vorm slaat dus op het selecteren van nieuws, maar gaat ook over de richting die de hoofdredactie opgaat (Vos & Thomas, 2019). Kiest een journalist ervoor om meer financieel nieuws te selecteren, of om veel linkse politici te interviewen, dan is dat een onderdeel van het selecteren wie of wat er door de poorten gaat en dus het publiek bereikt. Uit onderzoek komt naar voren dat een grote meerderheid van de Nederlandse journalisten vindt dat zij in dienst staan van hun publiek (88,2 procent). Een reden hiervoor kan zijn dat de Nederlandse journalist zijn of haar rol als gatekeeper op deze manier ervaart (Hermans et al., 2011).

Net als het fourth estate-ideaal, kent de gatekeeperrol in de praktijk ook een aantal gebreken. De journalist wordt namelijk door verschillende factoren beïnvloed bij het selecteren en doorgeven van het nieuws. Volgens Bennett (2004) zijn deze in vier categorieën op te delen. De eerste factor is wat hij “the reporter-driven ideal type” noemt. Hiermee doelt hij op het idee dat de journalist degene is die bepaalt wat een goed verhaal is door middel van zijn of haar eigen vermogen om dit te herkennen. De professionele journalist kan, volgens dit ideaal, zelf een goed verhaal opsporen en kan betrouwbare bronnen herkennen (295). Bennett erkent ook dat vanuit deze visie, kwalitatief goed nieuws altijd begint bij de keuzes van individuen zoals journalisten of editors.

Mocht de kwaliteit van het nieuws dalen, dan zijn diezelfde individuele spelers daarvoor verantwoordelijk. In dit scenario worden de invloeden van persbureaus, knip- en plakjournalistiek en het internet in het algemeen, echter niet meegerekend. Zoals Bennett schrijft: “Although it occurs rarely in these times of managed press relations, enterprise reporting or investigative journalism remains the highly romanticized ideal on which good information is based” (295).

Veelal geaccepteerde ideeën over de gatekeeperrol van de journalist komen dus niet overeen met hoe het meeste nieuws werkelijk wordt vergaard. Vooral persbureaus spelen een belangrijke rol hierin. Uit onderzoek van Welbers et al. (2018) blijkt bijvoorbeeld dat de invloed van het Algemeen Nederlands Persbureau (ANP) op politieke berichtgeving in kranten sinds 1996 gestegen is. In 2013 was de invloed van het ANP namelijk groter dan in 1996, maar niet zo hoog als in 2008, toen de invloed van de drie gemeten jaren het hoogste was. De daling tussen 2008 en 2013

kan worden verklaard door ontevredenheid over de exclusiviteit van het ANP-abonnement en de inwisseling ervan voor andere betaalbare bronnen zoals het internet (329).

De volgende factor die Bennett onderscheidt is wat hij de “the organizational ideal type” noemt. Hierin omschrijft hij een relatie tussen journalisten en hun bronnen die wordt gekenmerkt door routinematig werk. Het idealistische idee hierin is dat weinig variëteit in stijl en inhoud tussen nieuwsinstanties verklaard kan worden door aan te nemen dat de werkelijkheid alleen in bepaalde, objectief samen te vatten feiten is in te delen (Ibid, 2004: 298). Dit is echter niet het geval. Journalisten worden erop uitgestuurd om quotes en nieuws te halen bij veelal dezelfde geverifieerde bronnen en adopteren hetzelfde format voor hun artikelen (Ibid, 2004). Soms werken journalisten van verschillende media tegelijkertijd aan hetzelfde verhaal waardoor er veel bij elkaar wordt afgekeken. Bovendien kunnen media in dit internettijdperk zich vaak niet permitteren om geen aandacht te besteden aan een nieuwswaardig onderwerp wanneer anderen dit wel doen. Dit fenomeen wordt ook wel *pack journalism* (kuddejournalistiek) genoemd (Matusitz & Breen, 2007). Pack journalism heeft een aantal vervelende gevolgen; zo kan het ervoor zorgen dat lezers zich massaal op een verhaal focussen en andere belangrijke verhalen weinig aandacht krijgen. Daarnaast bevordert dit soort copycat-journalistiek luiheid en slordigheid onder journalisten (Ibid, 2007: 3).

Als derde onderscheidt Bennett “the economic ideal type”. Journalisten zijn deel van een redactie en, in algemenere zin, een bedrijf. Dit bedrijf is echter ook afhankelijk van sponsors en adverteerders, of andere geldschieters. Deze belangen spelen ook een rol bij het nieuwselectieproces. Zo kan een sponsor invloed uitoefenen op de inhoud van een artikel door bepaalde eisen te stellen hieraan, zoals het kiezen van de framing van een onderwerp. Ook kunnen nieuwsorganisaties ervoor kiezen om hun berichtgeving zo af te stellen dat het een zo groot mogelijke doelgroep bereikt, waardoor zij meer omzet maken (Bennett, 2004). In een ideale situatie zouden de media geen rekening hoeven te houden met al deze factoren. Het is echter onmogelijk deze realiteit te negeren aangezien een bedrijf winst moet maken om te blijven bestaan. Journalisten zijn dus altijd gedeeltelijk gebonden aan financiële belangen bij het maken van hun keuzes.

Tot slot, is er nog “the technological ideal type”. Moderne technologie maakt het mogelijk om nieuws direct te delen met de rest van de wereld. Nu veel mensen over een smartphone met een camera en internet beschikken kan iedereen gemakkelijk een opname maken en delen. Dit is iets waar journalisten dan ook gretig gebruiken van maken. Bovendien is het nu ook mogelijk voor journalisten om zelf overal ogen te hebben: in het Witte Huis bijvoorbeeld, of in de lucht door middel van een helikopter die een achtervolging vastlegt.

Deze stijl van verslag doen is zeer direct maar brengt ook een paar valkuilen met zich mee. De snelheid waarmee feiten aan het publiek worden gepresenteerd kan ervoor zorgen dat er niet genoeg tijd is om deze te verifiëren en te checken, wat voor de verspreiding van valse informatie kan zorgen. Bovendien onttrekt met deze vorm van ooggetuigenjournalistiek de journalist zich aan de verantwoordelijkheid als poortwachter: het publiek krijgt snel de nieuwe feiten te zien en mag zelf beslissen wat ze ervan maken (Ibid, 2004). Daarnaast zorgt dit er ook voor dat de pers geen monopolie meer heeft op wat het publiek wel of niet te zien krijgt.

Nu printmedia tot de oude garde behoren, is het cruciaal om genoeg lezers te trekken op digitale platformen. Dit kan echter ten koste gaan van de rol als objectieve poortwachter van het nieuws die journalisten zichzelf toeschrijven. Onderzoek van Vu (2014) wijst bijvoorbeeld uit dat Amerikaanse nieuwsredacteuren bij het selecteren van nieuws wel degelijk worden beïnvloed door online prestatiecijfers.

“Still, most editors said that they monitor web metrics to only scrutinize audience behavior. However, nearly one-third also explicitly said that online metrics helps them plan future content production and/or placement. This, perhaps, is because the journalistic occupational

pride of sustaining autonomy against any kind of nonprofessional influences made it harder for editors to admit that their editorial decision making is affected by audience metrics.” (1105).

Wat het publiek graag leest, speelt dus wel degelijk een rol in de nieuwsroom. Zelfs de redacteuren die aangaven de statistieken slechts in de gaten te houden om te zien wat hun lezers nog meer “te weten moesten komen” (Ibid, 2014), illustreren hiermee een zeer publieksgericht selectieproces. Het onderzoek wees daarnaast geen direct verband uit tussen het monitoren van de cijfers en de verwachting meer winst te maken, maar concludeerde wel dat de journalisten die content aanpasten aan de hand van de smaak van het publiek, dat deden met de verwachting er financieel op vooruit te gaan (2014).

1.3 De waakhondfunctie

De moderne definitie van the fourth estate is sinds het einde van de vorige eeuw synoniem geworden met de zogenaamde waakhondfunctie van de journalist (Schultz, 1998). Deze functie omvat het in de gaten houden van welk nieuws er naar buiten wordt gebracht en het bewaken van de integriteit en kwaliteit van het nieuws. Eide & Knight (1999) schrijven hier over:

"Helping the vulnerable, the deprived and the aggrieved, particularly those without recourse to other avenues of resolution, has been an important part of the ‘watchdog’ function of the press and it has played a central ideological role in the construction and legitimation of journalism’s claims to professional status and autonomy on the basis of representing the interests of the everyday life-world in its uneasy relationship with the political and economic system." (532).

Deze definitie is vrij eenzijdig: er wordt namelijk niets geschreven over het uitvoeren van een controle op de overheid. Dit komt overeen met de perceptie die de Nederlandse journalist heeft van zijn of haar rol als waakhond: namelijk een die “pro-people” is, in plaats van “anti-government” (Deuze, 2002). Beide standpunten zijn echter significant. Aan de ene kant moet de pers spreken voor het volk, hun belangen behartigen en ervoor zorgen dat ze alle informatie krijgen van zowel de overheid als privé-instanties. Aan de andere kant moeten de nieuwsmedia de acties van machtspersonen controleren en hen dwingen tot verantwoording. In democratische landen moeten politieke leiders hun acties namelijk kunnen verantwoorden tegenover het volk en dit doen ze onder andere door gebruik te maken van de pers (Norris, 2014: 2).

Veel journalisten vinden dan ook dat de taken die horen bij de traditionele waakhondrol, behoren tot de belangrijkste van hun beroep. Volgens onderzoek van Hermans et al. (2011) vond een grote meerderheid van de ondervraagde journalisten de volgende taken belangrijk: “het engageren van het publiek” (80,3 procent) en het “aanzwengelen van discussies over onderwerpen die voor burgers relevant zijn” (72,2 procent). De journalist moet er dus voor hun publiek zijn, maar ook scherp staan tegenover hen die de macht hebben. Zo vond 77,1 procent het “een belangrijke taak om instanties zoals de politiek en de overheid kritisch te volgen” en 74,8 procent voegde daar het “openbaar maken van misstanden” nog aan toe (29).

De ideale waakhondjournalist bewaakt dus de interesses van zijn publiek. Dit komt bijvoorbeeld terug bij “service journalism”: een noemer voor artikelen die inspelen op de interesses van hun lezers en hun dagelijkse problemen (Eide & Knight, 1999). Bovendien wordt dit soort journalistiek gekenmerkt door het leveren van commentaar en adviezen en het aanspreken van de lezer in de tweede persoon. Vanwege de focus op het individu, wordt er uitgegaan van het principe dat de ontvanger van nieuws, het publiek, zelf een rol speelt in zijn of haar nieuwsconsumptie. Men kan bijvoorbeeld zelf met een kritische blik naar het nieuws te kijken en zelf keuzes maken in het

selecteren van nieuws. Kortom, het ondersteunt een liberale denkwijze waarbij elk individu wordt aangespoord om kritisch te blijven tegenover de regering (Ibid, 1999). Het publiek wordt dus geacht om ook zelf tot conclusies te komen en niet puur en alleen te vertrouwen op het inzicht van de journalist.

Academici hebben ieder een verschillende kijk op wat de waakhondrol (in het Engels vaak aangeduid als *watchdog*) in de praktijk betekent. Donohue et al. (1995) maakt bijvoorbeeld het verschil tussen de traditionele “watchdog”-rol van de media, waarin de media onafhankelijk en autonoom is in haar beslissingen en motivatie, en de *guard dog*-rol. De journalistieke guard dog is niet zelfstandig maar staat in dienst van bepaalde dominante groepen in hun berichtgeving. De guard dog dient dus niet een universeel publiek belang maar kiest ervoor de groep met de meeste macht te vertegenwoordigen.

Nog minder zelfbeschikking is echter gereserveerd voor de vrij pessimistische rolperceptie van de media als lap dogs (schoothondjes) van de rijke elite. Deze groep vertegenwoordigt enkel en alleen de belangen van een groep rijke machtspersonen en degenen die betalen voor advertenties in het bijzonder. Het verschil tussen deze twee rollen is dat de guard dog-journalisten nog in staat zijn om onderlinge machtsconflicten te rapporteren, terwijl de lapdog-journalisten zich enkel bekommeren om conflicten wanneer het de elite die zij dienen kan schaden (Ibid, 1995).

Een ander tastbaar obstakel die de uitvoering van waakhondjournalistiek in de weg staat is social media. Omdat social media-platformen zoals Twitter en online blogs nu ook bronnen van informatie zijn geworden moeten journalisten deze niet alleen in de gaten houden, maar ook zelf inzetten. Dit maakt het creëren van één duidelijk narratief een uitdaging; journalisten moeten noodgedwongen meer tijd besteden aan het filteren en ordenen van informatie (Norris, 2014).

Kortom: de journalist ziet zichzelf als de waakhond van het nieuws, die de belangen van de lezer beschermt en actief bijdraagt aan de transparantie van politici. Toch wordt van het publiek verwacht dat ook zij hun kritische denkvermogen blijven gebruiken. Theoretisch gezien zou het de pers bovendien vrij staan om te kiezen welke belangen zij vertegenwoordigen, waardoor bepaalde groepen worden voortgetrokken. Dit is echter in strijd met het fourth estate-ideaal en de notie dat journalisten in staat zijn om te selecteren wat nieuwswaardig is voor hun publiek.

2. Journalistieke waarden

De eerste drie thema's bestonden uit drie rolpatronen van journalisten. Dit volgende hoofdstuk bestaat uit twee thema's, de journalistieke waarden van ethiek en objectiviteit. Deze waarden spelen een grote rol bij het uitvoeren van de besproken functies. Journalist is namelijk een beroep waarvoor geen formele opleiding is vereist maar dat wel degelijk een morele en ethische beroepscode kent. Wanneer we in de westerse wereld denken aan kwaliteitsjournalistiek, dan denken we aan neutrale berichtgeving, geen sensatiegerichte of onware koppen en het beschermen van bronnen. Dit zijn allemaal voorbeelden van ethisch verantwoorde journalistiek. Nog meer dan bij andere beroepen is het navolgen van ethische richtlijnen datgene wat een journalist een *professional* maakt. Binnen de ethiek zijn er vele waarden te onderscheiden die belangrijk zijn voor de journalist, zoals objectiviteit, neutraliteit en integriteit. Ondanks dat ethiek dus een hele lijst van verschillende onderwerpen omvat, focust dit onderzoek zich op twee punten: ethiek in de algemene zin en objectiviteit. Omdat objectiviteit strikt gezien onder de noemer ethiek valt, lijkt deze keuze misschien onlogisch. Na nadere overwegingen is besloten om deze twee toch te scheiden om twee redenen: ten eerste focust het thema ethiek vooral op ethiek in de morele en algemene zin van het woord. Ten tweede is objectiviteit een dusdanig belangrijke en veel onderzochte waarde binnen journalistiek onderzoek dat het loont om hier apart aandacht aan te besteden.

2.1 Ethiek

Ethiek binnen de journalistiek is een persoonlijker zaak dan in bijvoorbeeld andere sectoren, zoals de gezondheidszorg of het recht. Harde universele richtlijnen zijn er niet. Voor een houvast kunnen journalisten zich beroepen op de Code voor de Journalistiek. Hierin staan ethische richtlijnen voor de journalist zoals: "de journalist steelt geen informatie en betaalt niet voor gestolen informatie" en "de journalist zal de privacy van personen niet verder aantasten dan in het kader van een open berichtgeving noodzakelijk is" (*Code voor de journalistiek, door het Nederlands Genootschap van Hoofdredacteuren (2008), z.d.*). Deze code is echter meer een helpende hand dan een strikte set aan regels waar iedere journalist zich aan moet houden. Het niet volgen van de code is dan ook niet strafbaar, tenzij de wet wordt overtreden. Dat betekent echter niet dat journalisten niet weten hoe ze ethiek moeten inpassen binnen hun beroep. Zoals Singer (2015) schrijft :

"In times of relative media stability, journalists use normative standards and ethical principles to distinguish between "good" and "bad" members of their own profession. But in times of media instability, they also – even primarily – use ethics to distinguish between insiders and outsiders: who is or is not a journalist at all". (1)

Kortom, journalisten vinden het dusdanig belangrijk dat hun beroepsgenoten een moreel kompas bezitten dat ze het als maatstaaf gebruiken voor wie onder hen zich journalist kan noemen en wie niet.

Er wordt dus wel degelijk veel waarde gehecht aan het naleven van ethische principes; iets wat verder blijkt uit onderzoek van Hermans et al. (2011). Daar geeft maar liefst 85,7 procent van de ondervraagde journalisten aan dat instemmen met vertrouwelijkheid en het vervolgens niet doen, nooit is toegestaan. Undercover gaan of het plaatsen van verborgen camera's en microfoons vindt de overgrote meerderheid van de journalisten in sommige gevallen toegestaan. Of een beslissing ethisch verantwoord is, blijft dus een persoonlijke keuze voor de journalist, maar dat weerhoudt academici er niet van om de ethiek in richtlijnen vast te leggen.

Muller (2014) onderscheidt vier concepten die terugkomen tijdens het maken van een ethisch verantwoorde beslissing: "free speech", "the avoidance-of-harm principle", "the public

interest” en “censorship” (39). Volgens hem moet er vaak een balans worden gevonden tussen een of meer van deze concepten tijdens ethische kwesties.

De eerste van het rijtje, de vrijheid van meningsuiting, is een concept dat in veel westerse landen wordt beschermd door de wet. In Nederland is de vrijheid van meningsuiting vastgelegd in artikel 7 van de grondwet, waarin de nadruk ligt op persvrijheid en een censuurverbod (*Artikel 7: Vrijheid van meningsuiting; censuurverbod, z.d.*). Iedereen mag dus schrijven of zeggen wat ze willen, en tv- en radiozenders mogen uitzenden wat ze willen zonder daar eerst toestemming voor te vragen. Wordt er echter een morele lijn overschreden dan mag de rechter wel een straf opleggen. De beperkingen van de vrijheid van meningsuiting zijn als volgt: “Openbare uitingen mogen niet de nationale of openbare veiligheid bedreigen. Ook mogen de gezondheid of de goede zeden niet in het gedrang komen” (De Rechtspraak, 2014). Verder beschermt de wet ook tegen laster (iemand moedwillig beschuldigen van onjuiste feiten), smaad (het moedwillig zwartmaken van een ander) en het beledigen van een ander (*Laster, z.d.*).

Ook al wordt onze free speech dus door de wet beschermd, in combinatie met het “avoidance-of-harm-principle” is het niet altijd uitvoerbaar. Avoidance of harm, is het principe dat men een derde partij zo min mogelijk schade probeert aan te richten. Haatzaaien of discriminatie zijn daarom ook een uitzondering op de vrijheid van meningsuiting. De belofte om helemaal geen kwaad te doen is in de journalistiek onhaalbaar. Een journalist moet namelijk een verhaal kunnen publiceren wanneer het publiek er belang bij heeft om dit te weten (“public interest”) ook al schaadt dit een andere partij (Muller, 2014). Iemand opzettelijk schade toebrengen door iets te publiceren is altijd onethisch. Men spreekt van opzettelijke schade wanneer de intentie achter de publicatie niet zuiver is, bijvoorbeeld om iemands reputatie te ruïneren. Dan is dit onethisch en kan de uitgever van het artikel in een rechtszaak worden bestraft. Wanneer er wel schade wordt voorzien, maar dit niet de opzet van het artikel is, kan de uitgever besluiten om van tevoren een verantwoording te publiceren waarin de overweging wordt uitgelegd. Er kan ook sprake zijn van onvoorziene schade: de consequenties van een publicatie die van tevoren niet in te schatten zijn (Ibid, 2014).

Wordt iets openbaar gemaakt omdat hiermee een hoger doel wordt gediend dan kan dit onder het mom van het dienen van de “public interest” (het publieke belang) als ethisch verantwoord worden verklaard. Iets is van publiek belang wanneer er sprake is van: een misdaad of serieuze corruptie, mogelijk gevaar jegens de volksgezondheid of veiligheid, fraude of oplichterij die de burger kan raken, hypocrisie in het publieke leven van een bekend persoon of het schenden van vertrouwen in iets waar de burger emotioneel of financieel in geïnvesteerd heeft (Ibid, 2014: 45). Dit een na laatste punt vergt misschien wat meer uitleg. Muller legt dit als volgt uit: alle bekende personen hebben recht op een privéleven, dus de hypocrisie of dubbele standaard die door diegene wordt uitgeleefd moet invloed hebben op zijn of haar werk en openbare verantwoordelijkheden (Ibid, 2014: 45).

Vaak wordt dit principe ook wel omschreven door journalisten als “het recht van het publiek om iets te weten.” Wanneer het publiek ergens recht op heeft moet echter worden getoetst aan de hand van een set regels, aldus Muller, want op voorhand praten over dit recht is “getting ahead of ourselves” (Ibid, 2014: 45). Wat het publiek moet weten en wat het publiek graag zou willen lezen zijn echter nog steeds verschillende dingen. Journalistiek draait uiteraard om verhalen schrijven die lezers trekken, maar een interessant verhaal staat niet altijd gelijk aan een artikel dat het publieke belang dient.

Tot slot is er nog de kwestie van “censorship”, of wel censuur. Censuur is het systematisch controleren en limiteren van media-inhoud door een machts partij, bijvoorbeeld door kritische artikelen over de overheid in de ban te doen. Dit betekent echter niet dat onder het mom van vrijheid van pers alles gepubliceerd mag worden. Dit is waar censuur en het avoidance-of-harm-principe elkaar raken: denk bijvoorbeeld aan informatie die de nationale veiligheid in gevaar brengt,

of die ervoor zorgt dat iemand geen eerlijke rechtszaak krijgt. Het publiceren hiervan is verboden door de wet, evenals lasterlijke en smadelijke uitspraken (Ibid, 2014). Welke restricties onder censuur vallen is opnieuw een kwestie van motief: wordt een publicatie gestopt omdat het bepaalde ministers bekritiseert dan is dit censuur, maar wanneer deze lasterlijke uitspraken bevat dan is er sprake van een legale reden om deze te stoppen.

2.2 Objectiviteit

Objectiviteit is misschien wel de belangrijkste en meest genoemde waarde binnen de westerse² journalistiek. Tuchman (1972) omschrijft het ook wel als een wapen waarmee de journalist zich kan beschermen tegen de risico's van hun vak en hen die hun werk bekritisieren (661). Het hanteren van een strikte objectiviteitsnorm speelt ook een significante rol in het kunnen claimen van professionaliteit binnen het beroep van journalist. Zo vond Blaagaard (2013) dat studenten het kunnen claimen van objectiviteit als een van de belangrijkste waarden zagen in het verschil tussen burgerjournalistiek en traditionele journalistiek en wees Hermans et al. (2011) erop dat driekwart van de ondervraagde journalisten objectiviteit als (zeer) belangrijk ervaren.

Tuchman (1972) onderscheidt vijf richtlijnen waar journalisten zich aan moeten houden om professionele objectiviteit te kunnen claimen: hoor en wederhoor, het leveren van feiten met ondersteunend bewijs, het gebruik van directe quotes, beginnen met de meest significante feiten en het onderscheiden van de feiten en opinies onder het mom van "news analysis" (676). Latere publicaties over de objectiviteitsnorm verschillen soms in hun terminologie, maar zijn vaak gebaseerd op dezelfde attributen die hier boven staan beschreven. Bijvoorbeeld onder de noemers "truth", "relevance", "balance" en "neutral presentation" (Westerståhl, 1983) of "no subjectivity", "balance", "hard facts" en "value judgments" (Skovsgaard et al., 2012).

Het onderzoek van Shapiro et al. (2013) bevestigt dat geselecteerde journalisten de verificatie van feiten en "accuracy" (juistheid/nauwkeurigheid) hoog in het vaandel hebben staan en zien als een norm die hen als beroepsgroep onderscheidt. In de praktijk is het echter minder methodologisch als Tuchman (1972) hierboven beschrijft aldus Shapiro, Brin, Bédard-Brûlé & Mychajlowycz (2013). Zij schrijven dat journalisten, in tegenstelling tot andere beroepen, vaak zelf invulling geven aan hoe een kloppend en geloofwaardig artikel tot stand komt. Zo moeten kleine feiten worden geverifieerd, maar wanneer het gaat om minder gedefinieerde beweringen hoeft deze check niet altijd te worden uitgevoerd tenzij het laster betreft. Aspecten die de objectiviteitsnorm opmaken zoals precisie en geloofwaardigheid zijn dus deels overgeleverd aan de interpretatie van journalisten, luidt de ongeschreven consensus onder participanten (Ibid, 2013).

Voor een preciezere kijk naar hoe objectiviteit wordt geïmplementeerd in het werk van journalisten, moet men echter niet alleen kijken naar de definitie van de objectiviteitsnorm maar ook naar de rolperceptie van de journalist. Hierin kunnen vier ideale rolpercepties worden onderscheiden. De "passive mirror": de journalist observeert alleen wat hij om zich heen ziet in de wereld en gelooft dat nieuws uit zichzelf naar voren komt en dan alleen gerapporteerd hoeft te worden. Ten tweede de "watchdog": de journalist die een actieve rol speelt bij de nieuwsvergaring en berichtgeving en erkent dat nieuws tot stand komt door de actie die de journalist onderneemt. Verder zijn er nog de "public forum" en "public mobilizer", waarbij opnieuw het verschil bestaat tussen de passieve, dan wel actieve rol van de journalist. Het publieke forum-concept is gebaseerd op de perceptie dat de journalist informatie verspreidt zodat burgers hun stem kunnen uitbrengen op een partij die hun belangen kan behartigen. Bij het publieke mobilisatie-concept stimuleert de journalist een publiek debat en moedigt een actieve bijdrage van de burger aan (27).

---

² Hiermee wordt bedoeld op West-Europa en Noord-Amerika.

Dat volledige objectiviteit, ofwel een compleet onbevooroordeelde representatie van de werkelijkheid, niet haalbaar is, is een algemeen geaccepteerd standpunt binnen de journalistiek. Journalisten zullen dus zelf invulling moeten geven aan deze waarde binnen hun beroep (Boudana, 2011; Skovsgaard et al., 2012). Zo onderscheidt Boudana (2011) vier belangrijke factoren die daarbij in de weg staan: persoonlijke politieke overtuiging, partijdigheid van de eindredactie, de sociale omgeving en opvoeding, en taalgebruik.

Patterson & Donsbagh (1996) vonden bijvoorbeeld dat politieke voorkeur invloed had op de neutraliteit van een groep geselecteerde Europese³ en Amerikaanse journalisten. Daarnaast speelt ook de partijdigheid van de krant of nieuwsorganisatie zelf een rol. Onderzoek op dit gebied heeft het ook wel over een “partisan bias” (letterlijk: partijdig vooroordeel). Dit verwijst naar de neiging om informatie die overeenkomt met het eigen wereldbeeld gemakkelijk voor kloppend aan te nemen, en informatie die daar niet mee strookt te vermijden of als onwaar te zien. Er zijn onderzoeken gepubliceerd die dit fenomeen onderzochten en bewijs vonden dat dit een rol speelt op de redactie (Haselmayer et al., 2017).

Ryan (2001) beargumenteert dat veel journalisten “weigeren om objectiviteit toe te passen” in hun werk (16). Dit komt onder andere omdat velen de objectiviteitsnormen die worden gebruikt bij wetenschappelijk onderzoek te streng en te ingewikkeld zouden vinden. Een beter argument is echter dat dit soort strikte reglementen voor het beroep journalist niet bestaan. Patterson (1996) omschrijft dit probleem als volgt:

“Unlike medicine, law, and other such professions, there is no body of knowledge against which a practitioner’s actions can be measured. Medical malpractice is defined by careless or willful departures from scientifically or clinically verified practices. ‘Journalistic malpractice’ is nearly an oxymoron. There are many good journalists who prize accuracy and thoroughness in their reporting, but even they embrace assumptions about political behavior and half-truths at best.” (107)

Deze vergelijking tussen andere beroepen en de journalistiek komt vaker voor in de discours rondom objectiviteit. Figdor (2010) beargumenteert bijvoorbeeld dat journalistiekstudenten meer tijd zouden moeten besteden aan het ontwikkelen van een kritisch denkvermogen, net zoals studenten die de wetenschap in gaan. Dit zou journalisten bewuster moeten maken van hoe hun persoonlijke voorkeuren hun werk beïnvloedt. Ze pleit ervoor dat honderd procent objectiviteit binnen de journalistiek wel haalbaar is, maar ook dat objectief nieuws duur, saai en onbevredigend is voor de journalist (31). Deze conclusie is vrij paradoxaal, aangezien de drie genoemde punten gebruikt kunnen worden als sterke argumenten tegen het strijden voor honderd procent objectief nieuws.

---

³ De landen waar het onderzoek werd uitgevoerd zijn Zweden, Italië, Groot-Brittannië en Duitsland.

3. Methode

Voordat de methode aan bod komt, nog even een kort overzicht van de behandelde theorie die het kader voor de analyse vormt. In hoofdstuk één worden er drie journalistieke rolpatronen uitgelicht, namelijk die van the fourth estate, gatekeeping en de waakhondfunctie. Zij vormen de eerste drie thema's waarin de perskwesties zijn opgedeeld. In al deze gevallen bestaat er een consensus onder academici dat deze rollen in de praktijk een aantal tekortkomingen kennen. Ook in hoofdstuk twee, journalistieke waarden, is dit een herkenbaar probleem. Hier is gekeken naar ethiek binnen de journalistiek in het algemeen en de objectiviteitswaarde. Tot slot volgt hieruit de onderzoeksvraag van deze scriptie:

Wat laten de perskwesties die zijn ontstaan in de periode 2017 tot en met 2019 zien over de rolpercepties van journalisten en hoe krijgt het discours over de vijf genoemde thema's vorm in die perskwesties?

In dit hoofdstuk wordt de methode die is gebruikt om deze onderzoeksvraag te beantwoorden kort toegelicht. Allereerst komen de kenmerken van een kwalitatieve inhoudsanalyse aan bod en daarna de matrix die is opgesteld om mijn resultaten te ordenen.

3.1 Kwalitatieve inhoudsanalyse

Voor deze scriptie is gekozen voor een kwalitatieve inhoudsanalyse. Dit type onderzoek "wordt gekenmerkt door de intensieve studie van documenten, zoals bijvoorbeeld mediamateriaal" (Wester & Van Attenveldt, 2006). Het gaat hier dus om het vinden van "betekenisstructuren" (27) in het materiaal dat is verzameld. Alle documenten worden grondig bestudeerd door de onderzoeker, die grote lijnen of patronen probeert te ontdekken om die vervolgens te categoriseren. Aan de hand van de gevonden patronen kan men een conclusie trekken en eventueel adviezen vormen voor vervolgonderzoek. In dit geval is de waarnemingsfase en de analysefase dus met elkaar verstrengeld en kan als één proces gezien worden (Ibid, 2006).

Het doel van mijn scriptieonderzoek is om een trend te ontdekken die zich de laatste paar jaren heeft ontwikkeld. Aan de hand van de gevonden patronen zullen er adviezen worden opgesteld voor journalisten met als doel om de communicatie tussen pers en politici te verbeteren. Een kwalitatieve inhoudsanalyse wordt onder andere ingezet om recente 'cultuur' te indiceren of – vaak impliciet – om (vermeende) mediawerking op ontvangers te kunnen voorspellen" (27) en het was dus een voor de hand liggende aanpak voor dit onderzoek. Bovendien ligt de focus van dit onderzoek niet op het achterhalen van de rolpercepties die journalisten van zichzelf hebben, maar juist op hoe politici hen zien en waarom dit kan leiden tot conflict. Persoonlijke interviews met journalisten zijn dus uitgesloten voor dit onderzoek.

Om het corpus overzichtelijk te houden is ervoor gekozen om het te houden bij zes incidenten, ook wel perskwesties genoemd, die de basis vormen van de analyse. Deze perskwesties dienen als "specifieke, exemplarisch relevante gebeurtenissen" (193) ook wel "cases" genoemd, zoals beschreven in Wester & Van Attenveldt (2006). Dit scriptieonderzoek zal zich echter niet focussen op de berichtgeving rondom de zogenoemde cases, zoals bijvoorbeeld de framing of nieuwswaarde van de artikelen. De focus ligt op de inhoud van elke perskwestie en wat die zegt over de rolperceptie van journalisten. Het verzamelde materiaal, dat bestaat uit verschillende online-artikelen uit kwaliteitskranten, bijbehorende video's en een serie van tweets van social media-platform Twitter, dienen een accuraat beeld te schetsen van de verschillende situaties. Met andere woorden: het corpusmateriaal dient als medium en niet als studieobject op zichzelf.

3.2 De matrix

De perskwesties worden geanalyseerd om tot de kern van het conflict te komen: waar zijn de politicus en de journalist het nu eigenlijk niet over eens? Om die vraag te beantwoorden is er een selectie gemaakt van de drie meest bestudeerde journalistieke rolpatronen en twee van de meest prominente journalistieke waarden. Deze onderwerpen uit academisch journalistiek onderzoek vertellen allemaal iets over de rolperceptie die journalisten van zichzelf hebben.

De vijf thema's, the fourth estate, gatekeeping, de waakhondfunctie, ethiek en objectiviteit, vormen dus het raamwerk waarmee er naar elke perskwestie wordt gekeken. Per thema wordt de theorie erbij genomen en gekeken hoe deze tot uiting komt binnen het betreffende conflict. Zo is elke analyse opgedeeld in zeven subparagrafen. Allereerst volgt er een uitleg over wat de kwestie inhoudt en welk materiaal er is bestudeerd. Deze wordt gevolgd door vijf subparagrafen die elk corresponderen met een thema, in dezelfde volgorde als het theoretisch kader. Tot slot bevat elke analyse een korte conclusie die de kern van de perskwestie samenvat.

4. Resultaten

Perskwestie 1 : De baggeromroep

I. De kwestie

De eerste perskwestie betreft een conflict tussen Denk-voorman Tunahan Kuzu en WNL-presentatrice Maaïke Timmerman uit maart 2019. Voor het onderzoeken van deze perskwestie zijn er twee nieuwsartikelen gebruikt uit kwaliteitskranten NRC Handelsblad en de Volkskrant. Het eerste artikel betrof een politieke nieuwsbrief die werd doorgestuurd door een studiegenoot. Hij omschreef het als “een van de vele” incidenten waarbij de media en politici in de clinch lagen die hij zo snel kon bedenken. De nieuwsbrief begint met een kop met daarin een quote van Kuzu: “Ik vind WNL een baggeromroep” (Mebius, 2019), en een dubbele punt, waarin zijn uitspraak wordt toegelicht. De kop lijkt een tweedelige functie te hebben: hij trekt de aandacht van de lezer en geeft informatie over de gebeurtenis: “(...) Denk-voorman Kuzu eist eerlijke behandeling tijdens live uitzending” (Ibid, 2019). Vervolgens krijgt de lezer een still te zien uit de live-uitzending van WNL waarin de ruzie tussen Kuzu en Timmerman plaatsvond, met een korte geschreven toelichting en daaronder de onderkop “CONFLICT VAN DE DAG.”

Na een kleine geschreven aanloop is er een videofragment te zien van de desbetreffende uitzending, die op de ochtend van schrijven werd uitgezonden. De video begint met Kuzu die vertelt dat hem was beloofd dat hij als gasthoofdredacteur mocht optreden voor het ochtendprogramma Goedemorgen Nederland, maar dat die uitnodiging drie dagen voor de uitzending werd ingetrokken. Hij verschijnt alsnog aan tafel bij Timmerman maar dan als gast. Nadat Kuzu zijn teleurstelling hierover uitspreekt, onderbreekt Timmerman hem en begint de redenen te noemen waarom WNL de plannen heeft gewijzigd. Zijn optreden als gasthoofdredacteur leek “niet gepast” aldus Timmerman, vanwege Kuzu’s “aanvallen op [de] persvrijheid” (WNL, 2019, 0:33). Timmerman noemt twee voorbeelden hiervan: namelijk Kuzu’s kritiek op het NTR-programma De Nieuwe Maan, en een eerdere uitspraak van zijn partijgenoot Öztürk over controle op de pers.

Kuzu is duidelijk niet onder de indruk van het eerste argument en probeert Timmerman te onderbreken door zijn frustratie uit te spreken over zijn gemiste kans om “een programma [te kunnen] beïnvloeden” (Ibid, 2019, 0:56). Timmerman praat echter over hem heen en zegt: “(...) maar uw collega Öztürk heeft gezegd, de pers is de vierde macht, en die moet gecontroleerd worden” (Ibid, 2019, 1:03). Kuzu haakt daar weer op in door uit te leggen dat tijdens het betreffende overleg, Öztürk alleen de (retorische) vraag had gesteld: ‘wie controleert de pers?’, waarop Timmerman ad rem reageert met: “ja niemand, en dat is dus juist die persvrijheid” (Ibid, 2019, 1:16 – 1:23).

Dit is de aanleiding voor een geagiteerde Kuzu om zijn mening uit te spreken over de media, waarna hij met onderdrukte emotie in zijn stem WNL een “baggeromroep” noemt, “die de puurste vorm van riooljournalistiek bedrijft” (Ibid, 2019, 1:25). De Denk-leider liet vervolgens een stapel papieren zien die “kritische artikelen over Denk van de WNL-website” (Mebius, 2019) bleken te zijn. Hierna wordt de discussie steeds verhit. Timmerman wijst Kuzu terecht op het feit dat hij gisteren al wist dat hij alleen als gast kon aanschuiven en beschuldigt hem ervan in een “slachtofferrol” te kruipen, waarna Kuzu terugbijt dat hij slechts “op komt voor zijn rechten” door “het geluid van DENK te laten horen” (WNL, 2019, 2:03 – 2:09).

De andere tafelgast, Syp Wynia, onderbreekt Kuzu nog om te vragen “hoe het eigenlijk zit met uw eigen omroep?” (Ibid, 2019, 2:18), iets waar Kuzu geen antwoord op geeft. Wel maakt hij duidelijk zich als Denk-lid gediscrimineerd te voelen omdat, bijvoorbeeld, VVD-leden continu verwacht worden bij WNL in de uitzending te komen, zonder dat er een duidelijke aanleiding voor is. Hij beschuldigt WNL ervan wel een “CDA-omroep” of een “VVD-omroep” te zijn, maar hem geen platform te willen bieden (Ibid, 2019, 2:57). Timmerman praat over hem heen met een refrein van:

“wij gaan zelf over de uitnodigingen [voor het programma]”, maar dat maant Kuzu dit keer niet tot stilte (Ibid, 2019, 3:00). Tot slot ontstaat er een discussie tussen Wynia en Kuzu over diversiteit in de media, die wordt afgekapd door Timmerman omdat de zendtijd erop zit.

Na de video volgt een kleine geschreven samenvatting van de hoogtepunten en een tweet van Kuzu over het incident. Ook werd er nog wat commentaar van Kuzu toegevoegd waarin hij nog een keer expliciet maakt dat hij zich gediscrimineerd voelt: “Kuzu noemde het ‘tekenend voor de samenleving’ dat uitgerekend hij als leider van het multiculturele Denk niet als gasthoofdredacteur mocht langskomen. ‘Ik zie dat er onderscheid wordt gemaakt op basis van politieke achtergrond, op basis van etnische achtergrond, op basis van allerlei factoren’” (Mebius, 2019). Het artikel sluit af met het oordeel dat zowel Timmerman als Kuzu “winnaars voor hun eigen publiek” zijn (Ibid, 2019).

Om nog meer informatie te krijgen over de nasleep van de ruzie, is ook het artikel van NRC Handelsblad dat de dag erna werd gepubliceerd geraadpleegd. De kop luidt: “WNL straft Denk vanwege 'onbegrip persvrijheid'” (Geels, 2019). Het artikel geeft een bondige samenvatting van het conflict tussen Kuzu en Timmerman en laat vervolgens WNL-hoofdredacteur Bert Huisjes aan het woord onder het tussenkopje: “Wilders ging ook los” (Ibid, 2019). Hierin verdedigt hij zijn beslissing om Kuzu geen gasthoofdredacteur in zijn programma te maken maar Wilders – die ook fikse kritiek op WNL had – wel. Het verschil, aldus Huisjes, is dat Wilders en Baudets kritieken zich richtten op de “omvang” van de “overheid en de publieke omroep” en over hoeveel subsidie daaraan wordt uitgegeven, terwijl Kuzu journalisten zou willen “bijsturen en controleren” (Ibid, 2019).

Dit is het materiaal wat is bestudeerd voor de analyse van deze perskwestie. Vervolgens zal er worden gekeken naar hoe de vijf journalistieke thema’s uit het theoretisch kader terugkomen in dit conflict.

II. The fourth estate

De vierde macht wordt letterlijk genoemd door Maaïke Timmerman in de uitzending (WNL, 2019). Het is de moeite waard om dit thema verder uit te pluizen, aangezien een uitspraak hierover een van de redenen is dat Kuzu geen hoofdredacteur mag spelen. Timmerman quoteert Kuzu’s partijlid, Selçuk Öztürk, wanneer ze de volgende uitspraak doet: “(...) maar uw collega Öztürk heeft gezegd, de pers is de vierde macht en die moet gecontroleerd worden” (Ibid, 2019). We kunnen dus veronderstellen dat bij zowel Timmerman als Kuzu de term fourth estate (of vierde macht) bekend is. Zoals eerder beschreven, veroorzaakt de uitspraak van Öztürk een woordenwisseling tussen Kuzu en Timmerman die in essentie gaat over vrijheden die een vierde macht zich mag permitteren.

Kuzu is in feite van mening dat nadenken over een controle op de media niet gezien moet worden als een aanval op persvrijheid. Dit blijkt uit zijn reactie wanneer hij Timmerman op nonchalante toon vraagt over “welke aanval” ze het heeft (Ibid, 2019, 0:35). Timmerman is er duidelijk over dat ze de vraag van Öztürk (“wie controleert de media?”) wel als een aanval op persvrijheid beschouwd, wat blijkt uit haar antwoord: “ja niemand, en dat is dus juist die persvrijheid” (Ibid, 2019, 1:20). Timmermans – en in het verlengde daarvan WNL’s reactie – komt waarschijnlijk voort uit het idealistische beeld dat Westerse kwaliteitsmedia van zichzelf hebben: namelijk dat een bekwame en onafhankelijk pers niet gecontroleerd hoeft te worden omdat ze zich aan een code houden die hun neutraliteit garandeert. Deze code is bijvoorbeeld terug te vinden in Randall’s boek (2016), waarin de taak van de journalist “[to] promote the free exchange of ideas, especially by providing a platform for those with philosophies alternative to the prevailing ones” (3) is opgenomen.

Wanneer elk nieuwsplatform in het land zich hier altijd aan zou houden, dan zou het niet nodig zijn om überhaupt na te denken over een controle van de media. Dit is helaas niet haalbaar vanwege bepaalde obstakels die dit in de weg staan zoals partijdigheid (Schultz, 1998; Simons, 2013), commercie (Kurnit, 2014; Carlson 2015) en machtsmisbruik (Walker, 2002; Petley 2004, Asp, 2014).

Timmerman en de WNL-redactie nemen bijvoorbeeld geen verantwoordelijkheid voor de macht die ze hebben om de publieke opinie te beïnvloeden. Dit is een vaker voorkomend probleem, zoals beschreven in Petley's essay "Was journalism ever the democratic watchdog and champion of freedom its advocates claim?" (2004). Kuzu is, als politicus, onderdeel van het narratief van WNL maar hij heeft geen zeggenschap over hoe dit verhaal wordt overgebracht naar het publiek. Dit is een deel van de macht die journalisten hebben (zie: Walker, 2002: 105) en draagt waarschijnlijk bij aan de frustratie van Kuzu tijdens de uitzending. Zijn opmerkingen en algemene houding stralen duidelijk uit dat hij zich machteloos voelt tegenover media zoals WNL. Dit is ook waarschijnlijk waarom Denks eigen omroep wordt aangehaald door Wynia en gepresenteerd als een oplossing voor Kuzu's probleem.

III. Gatekeeping

Het tweede thema voor deze analyse is de gatekeeperrol. Aan ene de kant staat Kuzu, die een probleem heeft met de controle die de media heeft over wie er op tv verschijnt en in welke vorm. Dit blijkt onder andere uit zijn opmerking dat WNL een "CDA-omroep" en een "VVD-omroep" is en zijn beschuldiging dat de politici van die partijen continu voor een uitzending gevraagd worden en zijn partijleden niet (WNL, 2019). Maar zoals de andere gast die ochtend, Syp Wynia, zich terecht afvroeg: "hoe zit het eigenlijk met uw eigen omroep?" Kuzu geeft geen antwoord op de vraag en herhaalt hoe belangrijk zijn partij diversiteit in de media vindt (Ibid, 2019, 2:18). Dan heb je "eindelijk geen baggeromroep", voegt Wynia er nog aan toe, om zijn punt kracht bij te zetten (Ibid, 2019,2:22).

Deze opmerking is van belang, omdat hieruit duidelijk wordt dat Kuzu's ontevredenheid volledig is gericht op de gevestigde orde binnen de media en niet op het feit dat hij zijn eigen argumenten niet aan een groot publiek zou kunnen presenteren. Hij zou inderdaad zijn eigen omroep kunnen starten met programma's die precies zo worden ingevuld als hij wil. Het gaat hier dus niet om censuur maar om de macht die de gevestigde media heeft in hun rol als poortwachters van het nieuws. Zij kiezen wie er op tv verschijnen en dus ook welke rol ze krijgen toebedeeld.

Aan de andere kant staat Timmerman, die Kuzu's beweringen dat de omroep bepaalde partijen voortrekt probeert te ontcrachten maar daar nauwelijks tijd voor krijgt. Ze maakt een spottend geluidje op Kuzu's opmerking dat VVD-kamerleden moeten komen "opdraven" en ontkent dat de politici iets bij de inhoud van het programma in hebben te brengen (Ibid, 2019). Kort daarna onderbreekt Wynia de woordenwisseling echter, waarna de zendtijd erop zit.

Kuzu's ongenoegen begon echter niet met het feit dat zijn partij minder vaak mocht verschijnen dan anderen maar met de rol die hij toebedeeld kreeg. Terwijl andere partijleiders wel gasthoofdredacteur mochten zijn, werd hem dit ontzegd. Timmerman verdedigt de keuze van WNL-hoofdredacteur Bert Huisjes met twee argumenten, die beide over een restrictie op de persvrijheid gaan (namelijk de bemoeienis met een NTR-programma en Öztürks vraag over mediacontrole). Huisjes zelf benadrukt later nog dat het hier gaat om zijn "hoofdredactionele inschatting" (Geels, 2019) die hem behoedde om Kuzu als gasthoofdredacteur te laten optreden. Het zou dus gesteld kunnen worden dat Kuzu's uitingen niet stroken met de editoriele richting van WNL, wat een onderdeel is van de gatekeeperrol (Vos & Thomas, 2019).

IV. De waakhondfunctie

Bij deze perskwestie wordt de kwaliteit van WNL in twijfel getrokken (of ronduit ontkend) door Kuzu wanneer hij het een "baggeromroep" noemt die "de puurste vorm van riooljournalistiek bedrijft" (Mebius, 2019). De DENK-voorman noemde, naast de voorkeur voor VVD- en CDA-politici, echter geen andere argumenten om dit standpunt te verdedigen. Wat wel duidelijk wordt uit zijn opmerkingen hierover is dat Kuzu zijn partij ziet als de *underdog* van de Tweede Kamer. Aan het begin van het gesprek zegt hij bijvoorbeeld: "Ik had éindelijk het idee, als gasthoofdredacteur kan ik

een programma beïnvloeden, maar dat is dus niet het geval (WNL, 2019, 0:55). De nadruk op het woord “eindelijk” impliceert een bepaalde machteloosheid aan Denks kant. Bovendien beschuldigt Kuzu de omroep in het Volkskrantartikel ronduit van discriminatie en racisme: “Ik zie dat er onderscheid wordt gemaakt op basis van politieke achtergrond, op basis van etnische achtergrond, op basis van allerlei factoren” (Mebius, 2019). Dit is direct in strijd met de waakhondrol van de journalist, die juist de kwetsbaren van de samenleving en hen zonder stem een platform zou moeten bieden (Eide & Knight, 1999). Kuzu lijkt zich bewust te zijn van dit journalistieke ideaal door er een paar keer naar te hinten dat het “ook een gemis voor WNL” is dat hij geen gasthoofdredacteur is en dat hij denkt dat “heel veel mensen dat ook vinden” (WNL, 2019, 0:25 – 0:31).

Tegelijkertijd is het ook de rol van de waakhondjournalist om hen die macht hebben te controleren en tot verantwoording te roepen (Norris, 2014). Als toenmalige fractievoorzitter van een politieke partij valt Kuzu ook in deze categorie. Als je DENK op deze manier bekijkt dan is WNL’s beslissing gerechtvaardigd. Ze besloten om Kuzu’s rol in hun programma te beperken nadat zijn partij zich negatief tegen de persvrijheden leek te hebben uitgesproken.

V. Ethiek

WNL’s beslissing om Kuzu wel een platform te bieden maar hem alleen een gastrol aan te bieden is in essentie een conflict over de gatekeeperrol. Kuzu is immers degene die het niet eens is met deze editoriele keuzes van het mediaplatform. Mocht dit een conflict zijn over censuur, dan zou dit onder ethiek vallen (zie: Muller, 2014). Zoals ik al eerder aangaf, is dit echter niet het geval. Kuzu wordt niet tot stilte gemaand of een platform ontnomen. Hij heeft alleen niet de rol, en de extra mogelijkheden die daarbij horen, die hij zou willen.

WNL’s rechtvaardiging van hun keuze is gebaseerd op Denks vermeende aanval op de persvrijheid. Je kan dus veronderstellen dat WNL het ongepast vindt om Kuzu de vrijheden van een hoofdredacteur aan te bieden omdat zij het publiek willen beschermen tegen deze ideeën. Zij snoeren hem echter niet de mond, iets wat Timmerman nog een keer extra benadrukt door te vertellen dat Kuzu er zelf mee heeft ingestemd om als gast aan te schuiven (WNL, 2019). Nadat Kuzu besluit om zelf zijn mening te delen over “baggeromroep” WNL, doet Timmerman er nog een schepje bovenop door te zeggen: “Is het niet prachtig dat u hier aan tafel zit en kan zeggen, ‘het is belachelijk’ en ‘ik vind het een baggeromroep’” (WNL, 2019). Dit is opnieuw een verdediging aan de kant van WNL, die moet laten zien dat ze de vrijheid van meningsuiting respecteren en Kuzu dus niet censureren.

VI. Objectiviteit

Zoals al eerder werd genoemd, beschuldigt Kuzu WNL ervan een persoonlijke politieke voorkeur te hebben voor de VVD en de CDA. Deze voorkeur is in lijn met wat een partisan bias (partijdig vooroordeel) genoemd (zie Haselmayer et al., 2017). De partisan bias zorgt ervoor dat journalisten neigen om informatie die overeenkomt met hun eigen wereldbeeld – en dus in het verlengde daarvan de politici die dat uitdragen – voor waar aan te nemen en informatie die daar niet mee overeenkomt als onwaar te zien.

Kuzu probeert zijn argument te versterken door een voorbeeld te geven van VVD-kamerleden die klagen over dat ze vaak worden gevraagd voor de uitzending zonder dat er nog een onderwerp bedacht is om over te praten. Dit impliceert dat het programma deze politici aan het woord laat vanwege een persoonlijke voorkeur voor hen en niet vanwege hun nieuwswaardigheid op dat moment. Timmerman gaat er tegenin door Kuzu erop te wijzen dat VVD-kamerleden geen medezeggenschap hebben over hoe er over bijvoorbeeld het klimaat wordt gesproken tijdens het programma. Echt overtuigend komt het nog niet over, vooral omdat ze nauwelijks over Kuzu heen kan praten en kort hierna de tijd voor de programmering erop zit.

Nadat Kuzu, WNL een “baggeromroep” heeft genoemd, wijst Timmermans hem erop dat het zijn “goed recht” is [om deze mening te verkondigen] (WNL, 2019). Hieruit is af te leiden dat Timmerman graag voor zowel het publiek als Kuzu duidelijk wil maken dat zij zich neutraal opstelt. Dit betekent dat de journalist zich niet laat leiden door persoonlijke politieke voorkeuren wat valt onder een van de belangrijkste waarden binnen de professionele journalistiek: objectiviteit (Hermans et al., 2011). De reactie van hoofdredacteur Bert Huisjes in NRC, waarin hij de beslissing verdedigt om Wilders en Baudet wel de rol van gastredacteur aan te bieden, laat blijken dat WNL zich als een objectief medium presenteert. Het argument van Huisjes bestaat uit de redenering dat de Baudet- en Wilders-kritieken op de pers zich alleen focussen op de subsidiering en omvang van de publieke omroep en niet, zoals in Kuzu’s geval, op de persvrijheid (Geels, 2019). Aangezien Kuzu zelf sceptisch is over Denks schuld op dit gebied, lijkt het onwaarschijnlijk dat zijn argument Kuzu of zijn achterban zal overtuigen van WNLs objectiviteit.

VII. Conclusie

Kuzu moet zich aan de regels van WNL houden om zijn boodschap naar het publiek te brengen. WNL hebben dus als gatekeepers van het nieuws meer macht dan hij. Hij maakt gelijk duidelijk dat hij daar niet van gediend is. Tegelijkertijd weet hij dat hij een groter publiek zal bereiken door wel bij het programma te verschijnen en zijn ongenoegen daar te uiten, dan wanneer hij niet zou meewerken of dezelfde argumenten via een eigen omroep zou uitzenden. Hij weet dus dat hij de media nodig heeft maar verzet zich tegen de controle die, in dit geval WNL, uitvoert op de gasten die zij uitnodigen. Daarnaast lijkt hij ook geen vertrouwen te hebben in de neutraliteit van de omroep.

Kuzu’s ongenoegen over de gatekeeperrol van de media en zijn wil om die te veranderen, samen met zijn twijfel over de objectiviteit van WNL vormen de kern van deze perskwestie. Deze twee punten van conflict zouden geïnterpreteerd kunnen worden als symptomen van een partij die geen vertrouwen heeft in de media en graag meer controle hierover zou willen uitoefenen.

I. De kwestie

Deze volgende perskwestie betreft een conflict tussen Thierry Baudet en Algemeen Dagblad-journalist Eefje Oomen uit mei, 2018. Hiervoor is er een interview van het Algemeen Dagblad bestudeerd. De ontdekking van dit conflict kwam per toeval. Het interview met Thierry Baudet begint met de kop: “Thierry Baudet: Nederland bestaat over vijftig jaar niet meer” (Oomen, 2018). Daaronder begint een intro met daarin de aanleiding voor het interview, Baudets nieuwe roman. De redactie heeft ervoor gekozen om vervolgens drie quotes van Baudet uit het interview naar voren te halen, zodat deze als eerste worden gelezen. Alle drie de alinea’s bestaan uit kritiek van Baudet op Oomen zelf, haar vragen en journalisten in het algemeen (Ibid, 2018).

In de eerste uitgelichte alinea beschuldigt hij Oomen van een vooroordeel tegen rechtse politici en, in het verlengde hiervan, journalisten in het algemeen. Hij beschuldigt hen van een “onbewuste” politieke voorkeur voor linkse politici:

“Weet je wat het probleem is? Dat journalisten als jij niet uit je linkse frame komen. Je hebt onbewust meegekregen dat linkse politici goed zijn. Die bekommeren zich om de arme mensen in Syrië. En rechtse politici zijn fout. Die willen alles voor zichzelf houden. Je frame zou heel anders kunnen zijn: rechtse politici komen voor mensen op.” (Ibid, 2018)

In de tweede uitgelichte alinea bekritiseert hij de vragen die ze stelt: “Echt? Ga je me weer vragen stellen over Jared Taylor, over Yernaz, over racisme? Of wil je eigenlijk liever meteen weten of ik een fascist ben?” (Ibid, 2018). Ook trekt hij zijn eigen conclusie over het dalen van de krantenoplagen: mensen willen niet steeds dezelfde (linkse) vragen beantwoord zien. In de derde uitgelichte alinea uit Baudet zijn ongenoegen over wat hij een oppervlakkig en eenzijdig interview vindt. Hij voelt zich niet uitgedaagd.

Vervolgens gaat het interview over tot een beschrijving van Thierry’s handelingen voor het interview, en geeft de journalist een korte beschrijving van zijn carrière tot nu toe. Wel zijn sommige zinnen enigszins kritisch getint, zoals de zin: “Net als de door hem bewonderde Pim Fortuyn hangt hij graag de dandy uit: hij liet onder flitsende camera’s zijn vleugel de Kamer in takelen. Critici zien iemand die opzichtig flirt met extreemrechts” (Ibid, 2018). Ook Oomens eerste vraag van het interview is enigszins afkeurend: waarom de hoofdpersoon uit Baudets nieuwe boek moest “(...) mijmeren dat Parijs nooit zo prachtig was geweest als de Fransen tijdens de Tweede Wereldoorlog niet hadden gecollaboreerd” (Ibid, 2018). Waarop Baudet reageert met: “Hoezo? ‘Moest’? Ik begrijp de vraag niet” (Ibid, 2018).

Oomen haalt Baudets sympathie voor extreemrechtse ideeën aan en Baudets verdediging is dat de hoofdpersoon fictief is en dat het gewoon een feit is dat Parijs er niet meer zou zijn zonder de nazi-collaboratie. Vervolgens haalt Oomen een andere overeenkomst tussen Baudets hoofdpersoon en hemzelf aan: “De ideeën van Philippe Gautier haken aan bij die van jou: het Westen is verpest door de open grenzen” (Ibid, 2018). Waarop Baudet in de verdediging schiet: zijn roman is “geen politiek pamflet” en niemand wil toch “een middle of the road D66’er” als hoofdpersoon (Ibid, 2019).

Zijn ongenoegen met de vragen die Oomen stelt wordt alleen maar groter wanneer ze vraagt of hij zich er bewust van is dat dit soort denkbeelden hem heel wat “shit” gaan opleveren. Hij reageert met: “Dat gebeurt alleen als journalisten als jij zulke domme vragen stellen. Jij bent er op afgericht overal ‘foute’ gedachten uit te halen” (Ibid, 2018). Oomen zegt dat Baudet echter vaker controversieel is en noemt als voorbeeld zijn ontmoeting met de Amerikaan Jared Taylor, die zeer racistische ideeën heeft over mensen met een donkere huidskleur. Baudet verdedigt zich door te

zeggen dat hij alleen maar zijn horizon wil verbreden, waarop Oomen terugwerpt dat hij alleen met extreemrechts en niet met extreemlinks afspreekt. Baudets antwoord: “De ideeën van extreemlinks kan ik dagelijks in alle Nederlandse media tot me nemen (...)” (Ibid, 2018).

Het interview gaat verder met een korte beschrijving van Baudets handelingen. Dan vraagt Oomen naar teksten van de FVD-website “(...) die herinneren aan de nazi’s in de jaren 30” (Ibid, 2018). Baudet verdedigt opnieuw zijn denkbeelden en sluit dan af met een geïrriteerd: “Wat wil je met al deze vragen?” Oomen antwoordt: “Ik probeer duidelijkheid te krijgen.” Dan houdt Baudet een korte klaagzang over de staat van de journalistiek en wat hij ziet als een negatieve belichting van zijn boodschap:

“Moet het allemaal zo duidelijk zijn in het leven? Zo ‘platgeslagen’? Steeds weer die opgewarmde prak van quotes, terwijl ik zo’n positief verhaal heb. Waarom vraag je Jesse Klaver niet naar de moeders die hun kinderen geen ham meer naar school durven te geven? Naar de homo’s die in elkaar worden geslagen? Naar de meisjes die lijden onder sissende Marokkaanse jeugdbendes, stiletto’s in hun zak? Klaver, die heeft bloed aan zijn handen.” (Ibid, 2018)

Oomen vraagt daarop of ze Klaver al die dingen kwalijk moet nemen, waarop Baudet met een onverschrokken “ja”, reageert en nog wat verder afgeeft op Klaver. Vervolgens gaat het interview over naar vragen over de verschillen tussen FvD en de PVV en Baudets ideeën over het bestaansrecht van moskeeën in Nederland. Er volgt weer een kleine anekdote waarin Baudet gaat plassen en Oomen vraagt of ze champagne wil. Terwijl hij dit inschenkt, begint ze over zijn boek. Zijn cynische reactie hierop is: “Toch nog? Wauw” (Ibid, 2018). Ze hebben het over een thema in Baudets boek: het huwelijk versus de affaire, en praten verder over Baudets liefdesleven en zijn jeugd.

Wanneer het gaat over Baudets partijprogramma, waar Oomen een kritische vraag over stelt, laat Baudet zich weer cynisch horen over de media: “„Als alle Nederlanders hun hart lieten spreken, hadden wij tachtig à negentig zetels. Het enige dat tussen hun gevoel en stem staat: de terreur van journalisten als jij, die ons afschilderen als eng” (Ibid, 2018). Ze praten nog even over Baudets politieke stijl en dan is het interview afgelopen. Het eindigt met Baudet die vraagt: “en, heb je me een beetje leren kennen?”, waarop Oomen antwoordt met: “Ik vind je behoorlijk verongelijkt” (Ibid, 2019). De laatste quote in het artikel is van Baudet die zegt:

“Je stelt niet de goede vragen. Waarom heb je me niet gevraagd naar de barokke stijl van dit boek? En waarom die stijl, die wel iets van de late Oek de Jong heeft, iets Reviaans, zo afwijkt van de sobere stijl van alle andere hedendaagse romanciers? Daar had ik wel interessante dingen op kunnen zeggen.” (Ibid, 2018)

Dit is het materiaal wat is bestudeerd voor de analyse van deze perskwestie. Vervolgens zal er worden gekeken naar hoe de vijf journalistieke thema’s uit het theoretisch kader terugkomen in dit conflict.

II. The fourth estate

Baudet heeft niet alleen een probleem met bepaalde journalisten maar met de Nederlandse journalistiek in het algemeen. Dit maakt hij niet alleen duidelijk in het interview met Eefje Oomen maar ook bijvoorbeeld in zijn partijprogramma, wat zal worden besproken in perskwestie 6. In het interview met het AD laat Baudet vaak zijn ontevredenheid over de media blijken, bijvoorbeeld in deze uitspraken: “De ideeën van extreemlinks kan ik dagelijks in alle Nederlandse media tot me nemen” en “moet het allemaal zo duidelijk zijn in het leven? Zo ‘platgeslagen’? Steeds weer die opgewarmde prak van quotes, terwijl ik zo’n positief verhaal heb” (Oomen, 2018). Op die eerste quote kom ik later in de analyse terug. Voor nu focus ik me op de tweede uitspraak.

Deze kritiek op de inhoud en vormgeving van het nieuws komt op verschillende momenten tot uiting in het interview. Voor Baudets geïrriteerde uitspraak over opgewarmde quotes, vraagt hij op de man af: “Wat wil je met al deze vragen?” (Ibid, 2018). Verder schuift hij eventuele ophef over zijn uitspraken af op “domme vragen” van journalisten zoals Oomen en uit hij zijn frustratie over dat Jesse Klaver niet zo kritisch bevraagd zou worden als hij. Kortom, Baudet is het niet eens met de regels van het AD waar hij zich maar aan aan te passen heeft. Deze regels worden ook wel *medialogica* genoemd: de selectie, organisatie, presentatie van informatie en de inhoud van de boodschap (Altheide, 1995: 11; Van Beek et al., 2006). Baudets ontevredenheid lijkt voort te komen uit de realisatie dat de media bepaalt hoe zijn interview eruit ziet, ook wel “mediatization” genoemd (Mazzoleni & Schulz, 1999 ; Strömbäck, 2008; Esser, 2013). Dit blijkt onder meer uit het feit dat hij het over de “framing” van journalisten heeft en hoe dit de feiten zou kunnen verdraaien:

“Weet je wat het probleem is? Dat journalisten als jij niet uit je linkse frame komen. Je hebt onbewust meegekregen dat linkse politici goed zijn. Die bekommeren zich om de arme mensen in Syrië. En rechtse politici zijn fout. Die willen alles voor zichzelf houden. Je frame zou heel anders kunnen zijn: rechtse politici komen voor mensen op” (Oomen, 2019).

Helemaal ongelijk heeft Baudet niet. Zoals wordt beschreven in Walker (2002), zijn politici vaak het onderwerp van een verhaal maar hebben zij zelf geen invloed op hoe hun acties in de media worden neergezet. Waar politici zich continu moeten verantwoorden voor hun keuzes, hoeven journalisten door professionaliteit en objectiviteit te claimen, hun keuzes vaak niet te verantwoorden (zie: Asp, 2014). Baudet lijkt zich bewust te zijn van deze balans tussen hem en de journalist die hem interviewt. Hij probeert iets van verantwoording af te dwingen bij Oomen (“wat wil je met al deze vragen?”) en die krijgt hij ook. Ze beantwoordt hem met: “Ik probeer duidelijkheid te krijgen” en stelt daarna: “Mensen gaan volgend jaar weer stemmen. Die willen bijvoorbeeld weten wat het verschil is tussen jou en Wilders” (Ibid, 2018). Wanneer Baudet haar echter uit de tent probeert te lokken door te vragen wat zij vindt van moskeeën in Nederland zet ze hem echter op zijn plek: “Ik ben hier niet de politicus” (Ibid, 2018).

Dit betekent natuurlijk niet dat journalisten zich alleen hoeven te verantwoorden als daarom gevraagd wordt, of dat het altijd terecht is wanneer hun keuzes in twijfel worden getrokken. Het idee van de pers als *fourth estate* is gebaseerd op een mate van professionaliteit waarbij journalisten zelf kunnen inschatten welke keuzes verantwoord zijn en welke niet. Hun takenpakket bestaat onder andere uit zaken in twijfel trekken, machtspersonen controleren en een platform bieden aan hen die niet gehoord worden (Randall, 2016). Dat is nogal wat verantwoordelijkheid voor een beroepsgroep waar je geen formele opleiding voor nodig hebt. Maar zoals Hampton (2010) schrijft: het *fourth estate*-ideaal is misschien niet altijd haalbaar, maar kan wel dienen als een norm waar journalisten naar aspireren.

III. Gatekeeping

In dit interview spreekt Baudet vaak zijn kritiek uit op de media maar hij is zelden specifiek. “Alle Nederlandse media” bieden volgens hem een platform voor extreemlinkse ideeën en meer dan eens heeft hij het over “journalisten zoals jij” (Oomen, 2018). Daarom is het opmerkelijk dat hij de neiging heeft om gatekeeping als een serie van persoonlijke keuzes te zien. Op Oomens vraag over een controversiële passage uit Baudets boek (“zet je zo’n gedachte erin in de wetenschap dat er weer shit van komt?”) antwoordt Baudet bijvoorbeeld met: “Dat gebeurt alleen als journalisten als jij zulke domme vragen stellen. Jij bent er op afgericht overal ‘foute’ gedachten uit te halen.” Baudet impliceert dat als Oomen en anderen zoals zij de juiste vragen zouden stellen er geen (onnodige) ophef zou ontstaan. Hierbij legt hij de nadruk op de kracht van individuele beslissingen.

Deze houding komt overeen met de “reporter-driven ideal type” zoals beschreven in Bennett

(2004). Mensen met deze visie leggen de verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van het nieuws bij journalisten en editors: zij moeten een goed verhaal herkennen en de juiste selecties maken. Baudets suggesties voor vragen die Oomen aan Jesse Klaver kan stellen wekt de indruk dat hij het hier mee eens is. “Waarom vraag je Jesse Klaver niet naar de moeders die hun kinderen geen ham meer naar school durven te geven?” vraagt hij, nadat hij zijn ontevredenheid heeft uitgesproken over de vragen die hij moet beantwoorden. Hij focust zijn kritiek op persoonlijke keuzes en bijvoorbeeld niet op andere manieren waarop journalisten aanleiding vinden tot artikelen, zoals persberichten en social media.

Bij dit idee van “reporter-driven” journalistiek, wordt de rol van andere nieuwsbronnen zoals persbureaus en het internet namelijk vergeten. Het idee dat een verhaal altijd begint bij een journalist die het weet op te sporen is onrealistisch. Deze methode is voorbehouden aan onderzoeksjournalistiek, wat slechts één onderdeel is van het journalistenberoep. Journalisten die vasthouden aan dit ideaal, geloven dat kwaliteitsnieuws begint en eindigt bij de keuzes van individuele gatekeepers, aldus Bennett. Er kan dus worden geconcludeerd dat volgens deze visie, de gatekeepers (journalisten en editors) dus ook persoonlijk verantwoordelijk zijn voor het succes van hun medium. Baudet spreekt zich uit over deze relatie in de volgende passage:

“Echt? Ga je me weer vragen stellen over Jared Taylor, over Yernaz, over racisme? Of wil je eigenlijk liever meteen weten of ik een fascist ben? Weet je wat ik denk? Ik denk dat mensen helemaal klaar zijn met dit soort vragen. Er is een reden hoor, dat de oplages van kranten dalen.”

Hij linkt de dalende verkoop van kranten aan de selectie van interviewvragen, iets waar de journalist persoonlijk verantwoordelijk voor is. Er zijn echter veel verschillende redenen waarom minder mensen de krant kopen, zoals het grote aanbod van gratis nieuws. Baudets redenering zorgt er echter voor dat hij zijn punt kracht kan bijzetten, wat waarschijnlijk zijn doel was.

IV. De waakhondfunctie

Baudets moeizame interview met AD-journalist Eefje Oomen geeft duidelijk aan dat hij een uitgesproken idee heeft van de functie die de Nederlandse media vervullen. Volgens hem dienen de media slechts als de spreekbuis van de linkse politieke partijen. Dit is de “guard dog” theorie van Donohue et al. (1995) in een notendop: journalisten zijn niet zelfstandig maar staan in dienst van bepaalde dominante groepen in hun berichtgeving. In dit geval zouden die dominante groepen dus de linkse politieke partijen zijn. Opvallend is echter dat de regeringspartijen van het kabinet Rutte III veelal middenpartijen zijn zoals D66 en CDA, en natuurlijk de VVD, een rechtse partij. Het gaat er uiteraard niet om wie er echt de meeste macht heeft, maar om het feit dat Baudet gelooft dat zijn rechtse partij niet hetzelfde wordt behandeld als bijvoorbeeld GroenLinks, de partij van Jesse Klaver.

De journalist heeft een aantal taken die horen bij zijn of haar functie als waakhond, zoals het vertegenwoordigen van de belangen van hun publiek en het controleren van hen die macht uitoefenen (Eide, 1999 ; Norris, 2014). Als je kijkt naar de vragen die Oomen stelt dan lijken ze overeen te komen met die waarden. Wat journalisten zelf aangaven als belangrijke taken te hebben waren namelijk “het engageren van het publiek” en “aanzwengelen van discussies over onderwerpen die voor burgers relevant zijn” (zie Hermans et al., 2011). De vragen waar Baudet zo’n aanstoot aan nam, zoals de vragen over zijn ontmoeting met Jared Taylor en FVD’s-website retoriek, zijn vanuit een journalistiek oogpunt goede gespreksonderwerpen. Ze zijn waarschijnlijk uitgekozen omdat dit de zaken zijn waarover een publiek graag leest. Een interview over de literaire schrijfstijl van Baudets boek (waar hij het graag over had gehad) is daarentegen een stuk droger en saaier onderwerp.

Het is dus niet zo vreemd dat Oomen ervoor gekozen heeft om juist deze vragen te stellen en ook dat anderen haar hierin voor zijn geweest. Baudet vat deze vraagstelling echter op als een aanval op zijn persoon. Het is een interessante kwestie, omdat de journalist geneigd is te kijken naar

hoe ze een verhaal kunnen vertellen dat zo interessant en pakkend mogelijk is voor het publiek. De politicus is eerder geneigd om een eigen agenda te willen promoten en komt graag zo goed mogelijk uit de verf. Baudet laat in het interview met Oomen doorschemeren wat hij eigenlijk van de pers verwacht: iemand die wel “de juiste vragen” stelt. Hij geeft zelfs een voorbeeld van een vraag die hij graag had beantwoord – een uiterst gekleurde vraag met veel verkapte bewondering voor de “barokke stijl” van zijn boek.

V. Ethiek

Afgezien van objectiviteit – die apart zal worden behandeld – staat ethiek niet op de voorgrond in deze kwestie. De kern van het conflict tussen Baudet en Oomen is niet zozeer ethisch van aard maar dat betekent niet dat er geen sporen van terug te vinden zijn. Een voorbeeld hiervan is Oomens vraag aan Baudet over teksten van de FvD-website “(...) die [doen] herinneren aan de nazi’s in de jaren 30”. Ze vraagt om uitleg hierover, die ze vervolgens ook krijgt, maar niet voordat Baudet heeft gezegd dat het “(...) zeer voor de hand [ligt]” wat hij hiermee bedoelt (Oomen, 2018). Oomen zou deze vraag kunnen rechtvaardigen onder het mom van het dienen van het publieke belang; nazi-retoriek kan namelijk een mogelijk gevaar vormen voor veiligheid van het volk (Muller, 2014).

Door uitleg af te dwingen, krijgt de lezer een beter idee van de ideologie die Baudet aanhangt en kan aan de hand daarvan beslissen wat ze van hem vinden. Baudets irritatie lijkt erop te duiden dat hij de noodzaak van Oomens vraag niet ziet: “Moet het allemaal zo duidelijk zijn in het leven? Zo ‘platgeslagen’?” (Ibid, 2018). Dit is wellicht een opmerkelijke reactie voor een politicus. Het is aannemelijk dat een politiek leider gewend is aan het verklaren van zijn standpunten, of het zelfs wenselijk zou vinden zodat er geen misverstanden ontstaan over zijn bedoeling. Baudet verwijt Oomen van het zoeken naar “opgewarmde (...) quotes” terwijl zijn boodschap juist “positief” is (Ibid, 2018). Wat hij hier eigenlijk mee lijkt te zeggen is dat haar vragen hem negatief belichten en dat ze alleen maar op zoek is naar sensationele uitspraken.

Als Oomen hier inderdaad op uit zou zijn dan is ze volgens de Code voor de journalistiek onethisch aan het werk (zie: regel 25 *Code voor de journalistiek, door het Nederlands Genootschap van Hoofdredacteuren (2008)*, z.d.). Baudets verontwaardiging is echter ongegrond. De tekst waar Oomen hem naar vraagt is immers recht van zijn eigen website geplukt en dus zeker onderdeel van zijn “positieve” boodschap. Bovendien krijgt hij zelf de kans om de woorden nog eens uit te leggen. Als deze woorden niet positief overkomen op het publiek, dan is dat aan hem. Hij kan Oomen hoogstens beschuldigen van focussen op iets wat negatief overkomt, al blijft dit onderdeel van zijn eigen boodschap.

VI. Objectiviteit

In het interview verwijt Baudet Oomen dat ze Klaver niet vraagt naar maatschappelijke problemen zoals: “(...) moeders die hun kinderen geen ham meer naar school durven te geven? Naar de homo’s die in elkaar worden geslagen? Naar de meisjes die lijden onder sissende Marokkaanse jeugdbendes, stiletto’s in hun zak? Klaver, die heeft bloed aan zijn handen” (Oomen, 2019). Oomen reageert met de vraag of ze Klaver al die dingen kwalijk moet nemen, waarop het antwoord van Baudet “ja” is. Hieruit is af te leiden dat Baudet vindt dat journalisten linkse politici horen te confronteren met de voorbeelden die hij net noemde, anders getuigt dit van een partijdig vooroordeel.

Het partijdig vooroordeel, of wel “partisan bias”, is de neiging om informatie die overeenkomt met het eigen wereldbeeld makkelijk voor kloppend aan te nemen en informatie die daar niet mee strookt te vermijden of als onwaar te zien (Haselmayer et al., 2017). Uit Oomens vraag of ze Klaver deze dingen kwalijk “moet” nemen schemert al haar opinie door. Een objectieve vraagstelling klinkt namelijk al gauw niet zo objectief meer wanneer er te veel wordt gespeculeerd. Zo is bijvoorbeeld een van de richtlijnen voor objectiviteit zoals beschreven in Tuchman (1972): het onderscheiden van de feiten en opinies onder het mom van een “news analysis” (676). Klaver

verwijten dat moeders hun kinderen geen ham mee naar school durven geven, impliceert dat zijn beleid er voor zorgt dat dit zo is. Dat is nogal een indirecte link aangezien het eerder is wat Klaver niet doet (namelijk ham hatende moslims aanpakken?) wat Baudet hem schijnt te verwijten. Dat dit probleem – als dit al een reëel probleem is – aan Klavers beleid ligt, is dus niet zomaar te bewijzen. Baudet vragen naar teksten die hij zelf op zijn website heeft gezet: dat is een hele andere zaak. Dit is waarschijnlijk ook de reden dat Oomen de vragen gewoon stelde, zonder er zelf vanuit te gaan dat dit subjectieve vragen waren.

Ten slotte kan men zich afvragen: is honderd procent objectiviteit echter wel iets wat Oomen en andere journalisten proberen na te streven? Academics zijn er het immers over eens dat honderd procent objectieve berichtgeving niet bestaat omdat er altijd keuzes moeten worden gemaakt en niet alles kan worden getoond (Boudana, 2011; Skovsgaard et al., 2012). Toch is er geen enkele kwaliteitskrant die openlijk zegt dat ze niet objectief proberen te zijn in hun berichtgeving. Het kan zo zijn dat Oomens persoonlijke politieke overtuiging en ook de partijdigheid van de eindredactie een rol hebben gespeeld bij deze kwestie (zie Boudana, 2011). Er is immers voor gekozen om de drie quotes met het meeste conflict naar voren te halen in het stuk. Wanneer er over politiek gepraat wordt, zijn het ook vooral de vragen over Baudets rechtsextremistische neigingen die de publicatie hebben gehaald. We weten uiteraard niet wat er nog meer besproken is maar Oomen heeft twee-en-een-half uur met Baudet gepraat dus er moet wel een strenge selectie gemaakt zijn.

Verder lijkt er nog iets door dit conflict heen te schemeren: dat Baudet liever een pers ziet die zich passief opstelt tegenover haar publiek en die zelf geen actieve rol speelt in het vormen van een publiek debat. Zijn retoriek suggereert dat hij de media ziet als een middel waarmee burgers betrokken kunnen worden bij een democratisch debat door ze alle informatie te geven die ze hiervoor nodig hebben – ook wel een “public forum” genoemd (zie Skovsgaard et al., 2012). Een pers die zelf actie onderneemt om discussies te stimuleren of meningen te uiten en dus niet slechts informatie verspreidt – of wel een “public mobilizer” – lijkt hij af te keuren (Ibid, 2013).

Dit blijkt bijvoorbeeld uit een vrij tekenende reactie van Baudet wanneer hij door Oomen wordt gevraagd of hij zich bewust is van de “shit” die zijn uitingen veroorzaken: “Dat gebeurt alleen als journalisten als jij zulke domme vragen stellen” (Oomen, 2019). Deze uitspraak getuigt van een vrij neerbuigende houding tegenover de professionaliteit van journalisten. Mocht het echter zo zijn dat politici zoals Baudet zouden bepalen welke vragen goed zijn en welke niet dan zou de persvrijheid ernstig in gevaar komen. Dit is natuurlijk een vergaand hypothetisch scenario maar het illustreert wel Baudets negatieve houding tegenover de Nederlandse journalistiek.

VII. Conclusie

Baudet wil de Nederlandse journalistiek graag zien veranderen en op veel verschillende punten. Hij heeft veel ideeën over hoe het anders moet maar slechts een paar oplossingen voor de problemen die hij voorziet. “Verongelijkt” is het woord dat Oomen gebruikt om Baudet te omschrijven aan het einde van haar interview met hem en zo zou zijn houding tegenover de pers ook omschreven kunnen worden. Hij voelt zich onjuist behandeld door Oomen, met haar “linkse frame” en “domme vragen.”

Baudet is sceptisch over de professionaliteit van de journalistiek – zowel op een individueel als een algemeen niveau. Zijn kritiek op de pers als vierde macht en zijn overtuiging dat journalisten zoals Oomen niet objectief zijn in hun behandeling van hem vormen de kern van deze perskwestie.

I. De kwestie

De volgende perskwestie betreft een conflict tussen de journalisten van BNNVARA en Denk uit augustus, 2018. Voor het onderzoeken van deze perskwestie is er onder andere gebruik gemaakt van een krantenartikel uit NRC Handelsblad en een webpagina van rechtspraak.nl. Deze kwestie kwam ter sprake na de suggestie van dezelfde studiegenoot om verder te zoeken naar conflicten tussen Denk en de media omdat er daar veel van te vinden waren. Er is gezocht op de woorden “conflict, journalisten” en “Denk” in Google en daarmee werd de webpagina van rechtspraak.nl gevonden met daarop het vonnis van de rechtszaak die Denk had aangespannen tegen BNNVARA.

De webpagina van rechtspraak.nl geeft een korte samenvatting van de feiten: Denk spande een kort geding aan tegen twee journalisten van BNNVARA nadat zij heimelijk gemaakte interviewopnames publiceerden van de toenmalige partijleider en campagneleider van Denk, Farid Azarkan. Deze opnames dienden als bewijs dat Denk tijdens de verkiezingsperiode in 2017 overwoog om banners te verspreiden via social media die leken alsof ze van de PVV waren met daarop discriminerende teksten. Azarkan had de journalisten van De Nieuws BV, een radioprogramma van BNNVARA, expliciet verboden om opnames te maken tijdens het interview waarin de nep-banners werden besproken. De journalisten besloten echter om de opnames toch te maken, uit voorzorg voor wanneer Denk later bepaalde feiten zou ontkennen. Toen het nieuws werd gepubliceerd dat Denk een nepnieuws campagne had overwogen, ontkende de partij alles en beschuldigde het de omroep van het verspreiden van nepnieuws. Daarop werd het interview online gezet en spande Denk het kort geding aan tegen de twee journalisten die betrokken waren bij het interview. Vervolgens is op de pagina de aanklacht van Denk te lezen en de uitspraak met toelichting van de rechter.

Zo staat er beschreven dat volgens Denk de opnames illegaal waren, aangezien het verboden is om gesprekken op te nemen in de fractiekamer. Zij wilden om die reden dat de opnames werden verwijderd. De rechter gaf ze ongelijk omdat de journalisten in de fractiekamer waren op uitnodiging van de partij zelf en omdat het gesprek ook ergens anders gevoerd had kunnen worden. “Er is bovendien niets gezegd dat niet naar buiten had mogen komen”, aldus de rechter (De Rechtspraak, 2018). De beslotenheid van de fractiekamer was dus niet in gevaar dit keer, was de conclusie (Ibid, 2018). Onder het kopje “Ernstige misstand openbaren” staat geschreven dat het openbaar maken van het interview door BNNVARA “(...) naar het oordeel van de rechtbank gerechtvaardigd en proportioneel [is]” (Ibid, 2018). De journalisten hebben met hun acties namelijk een “ernstige misstand” naar buiten willen brengen “waarover het publiek moest worden geïnformeerd” (Ibid, 2018).

Dezelfde samenvatting van de feiten is gevonden in het archief van NRC Handelsblad in de vorm van een krantenbericht over de uitspraak. De kop luidt: “Rechter: BNNVARA hoeft interview Azarkan niet te verwijderen”(Wassens, 2018). Dit artikel geeft grotendeels dezelfde informatie, maar bevatte ook het commentaar van Annabel de Winter, bestuurder van journalistenvakbond NVJ, op het vonnis. Onder de tussenkop: “Genuanceerd besluit” spreekt ze zich positief uit over het besluit van de rechtbank en benadrukt ze dat deze uitspraak niet betekent “dat journalisten ‘klakkeloos’ heimelijk opgenomen berichten kunnen gaan publiceren” (Wassens, 2018).

De Winter is dus tevreden met de vaststelling dat er geen andere manier was om de feiten op een rijtje te krijgen dan door het publiceren van het opnamemateriaal en dat dit de moreel juiste keuze was. Deze visie wordt gedeeld door een van de betrokken journalisten, David van der Wilde, en de vertegenwoordiging van BNNVARA. Beiden worden gequoteerd in het artikel, waarin Van der Wilde het volgende los laat over de kwestie : “Heimelijk een Kamerlid opnemen, dat doe je niet zomaar. Helaas zie ik geen andere mogelijkheid in dit specifieke geval” (Ibid, 2018). BNNVARA zegt

blij te zijn met de bescherming van de rechtbank tegen “een partij die probeert de waarheid te verhullen door onder andere journalisten vals te beschuldigen” (Ibid, 2018).

Om ook het perspectief van Denk te horen is er nog een fragment van de uitzending van Laat op één bekeken, waarin Farid Azarkan aan het woord is over de rechtszaak tegen BNNVARA. Op het moment van de uitzending is het kort geding al aangespannen maar is de uitspraak nog niet bekend. Na een korte nieuwsmontage waarin de kijker op de hoogte wordt gebracht van de feiten, zegt de voice over: “Azarkan overweegt voortaan helemaal niet meer met journalisten te praten” (Laat op één, 2018, 00:56). Hierna verschijnt Azarkan in beeld, waarop presentatrice Nadia Moussaid haar genoegen uitspreekt dat de politicus toch aanwezig is bij de uitzending. Azarkan antwoordt half lachend met: “Zie je, ik zei ook: ‘ik overweeg’ ” (Ibid, 2018, 01:04).

Daarna vraagt Moussaid hem om de klacht tegen De Nieuws BV uit te leggen en vertelt Azarkan dat hij wel vaker gesprekken heeft met journalisten die “off the record” zijn (Ibid, 2018, 01:21). Hij had dan ook de journalisten van BNNVARA expliciet verteld dat hij niet wilde dat het gesprek opgenomen werd en dat daarmee werd ingestemd. Vervolgens haalt hij artikel 7.6 uit het Tweede Kamer-regelement aan, waarin staat dat er geen opnames gemaakt mogen worden in de fractiekamer zonder uitdrukkelijke toestemming van een parlementslid.

Wanneer Moussaid Azarkan erop wijst dat de Kamer zelf heeft aangegeven geen bezwaar te maken tegen de geheime opnames, spreekt de Denk-politicus zijn frustratie uit: “bij mijn weten staat er niet in de regels dat er wel geheime opnames heimelijk mogen worden gemaakt als het Denk betreft (...)” (Ibid, 2018, 02:57). Dan wordt hij onderbroken door Moussaid die aangeeft dat er “mogelijk sancties” kunnen zijn wanneer de Kamerregel wordt geschonden maar dat het geen wet is “maar een richtlijn” (Ibid, 2018, 03:09). Vervolgens brengt zij het gesprek op de opnames die Denk zelf heeft gemaakt tijdens het gesprek met De Nieuws BV en verdedigt Azarkan zich met het argument dat journalisten wel vaker “iets anders uitzenden dan wij zeggen” (Ibid, 2018, 03:43) en dat dit dus uit zelfbescherming is gedaan. Wanneer Moussaid zegt: “(...) dat doen jullie dus omdat jullie bang zijn dat de woorden verdraaid worden”, antwoordt Azarkan: “Dat gebeurt ook vaak” (Ibid, 2018, 4:23). Hij geeft wel toe dat dit niet bij elke journalist zo is.

Dan onderbreekt verslaggeefster en tafelgast Héléne Hendriks het gesprek door te vragen: “waarom ga je überhaupt off the record met een journalist praten, dat is toch naïef denken? Je weet toch dat ze alles gebruiken?” (Ibid, 2018, 4:29). Na deze opmerking verdedigt Azarkan zich door te zeggen dat als dit zo is, hij dus helemaal geen journalisten kan vertrouwen. Óf er moeten afspraken gemaakt kunnen worden, of hij moet helemaal geen journalisten meer spreken, geeft hij later als zijn twee keuzes aan. Dit herhaalt hij nog eens wanneer Moussaid een verklaring van De Nieuws BV voorleest waarin ze uitleggen dat Denk zelf erom bekend staat gesprekken zonder toestemming op te nemen – om dit materiaal vervolgens te gebruiken tegen media die kritisch over hun zijn. Het was dus een voorzorgsmaatregel volgens BNNVARA.

Vervolgens wordt er nog gepraat over de nepnieuwscampagne van Denk en de feiten en het doel daarachter, waarna Moussaid weer terugkomt op de lopende rechtszaak en (nogmaals) vraagt wat Azarkan hiermee wil bereiken. Azarkan antwoordt dat hij “duidelijkheid” wil over “(...) hoe [hij] zich gaat gedragen tegenover journalisten” (Ibid, 2018, 08:32). Hij maakt ook duidelijk dat hij vindt dat hij “(...) er altijd van moet kunnen uitgaan, dat als ik een afspraak maak met een journalist, dat die ook nagekomen wordt” (Ibid, 2018, 08:50) en dat het “alternatief is, dat ik ervanuit moet gaan dat het altijd opgenomen wordt” (Ibid, 2018, 09:03).

Als laatste vraagt Moussaid nog wat DENK gaat doen als ze de rechtszaak verliezen, waarop Azarkan antwoordt: “Dan gaan wij heel goed nadenken over hoe wij met journalisten omgaan” (Ibid, 2018, 09:30). Ter afsluiting zegt Moussaid nog, als een soort steek onder water, “Maar jullie nemen het in elk geval zelf op voor de zekerheid, toch?” (Ibid, 2018, 10:40).

Tot slot is er nog gekeken naar de radiouitzending waar het allemaal mee is begonnen: de

onthulling van De Nieuws BV dat Denk een nepnieuws campagne overwoog en de geheime opnames die dit bevestigden. De uitzending is terug te vinden op de website van NPO 1, met een bijpassend artikel dat werd ondersteund door een video en een audiofragment. Beide fragmenten hebben dezelfde inhoud, alleen wordt in de video het geluid ondersteund door bijpassend beeldmateriaal.

In de uitzending zijn de betreffende BNNVARA-journalisten aan het woord, die chronologisch de gebeurtenissen rondom het opstarten van de nepnieuws campagne op een rijtje zetten. Ook krijgt de luisteraar tussendoor fragmenten van de geheime opnames te horen waarop Farid Azarkan bevestigt dat Denk de PVV-banner heeft ontworpen en overwoog om die in te zetten tijdens de verkiezingscampagne van 2017 (De NieuwsBV, 2018). De banner wordt omschreven (en in de video verschijnt hij in beeld) met daarop de tekst “na 15 maart gaan wij Nederland zuiveren”(Ibid, 2018). Ook Denks intentie voor het fabriceren van de banner wordt afgespeeld: “De intentie was dat wij wilden laten zien dat het zover kan komen en dat we later dan zouden onthullen dat die [banner] van Denk is” (Ibid, 2018, 01:00).

Ook bevat de uitzending een verklaring van Eduard Nandelall, de online marketeer die de banner voor Denk in het buitenland online zette om hem te testen. Hierin vertelt hij dat een testversie van de banner inderdaad online is gezet in niet-Nederlandstalige landen om te voorkomen dat de advertentie als haatdragend werd gemarkeerd en verwijderd. De BNNVARA-journalisten doen nog een paar andere claims: namelijk dat wanneer er op de banner wordt geklikt, de gebruiker gelijk wordt doorgestuurd naar de website van de PVV en dat Denk aan de directeur van het reclamebureau heeft gevraagd om de BNNVARA-journalisten nepnieuws te vertellen zodat zij hen “als onbetrouwbare journalisten weg kon zetten” (Ibid, 2018, 07:02). Dit zijn claims waar geen direct bewijs voor wordt geleverd maar dat maakt in principe voor het conflict niet uit. Het gaat hier om de heimelijk gemaakte opnames die toch werden uitgezonden en die bewijzen in elk geval dat de banner door Denk bedacht en gemaakt is.

Dit is het materiaal wat is bestudeerd voor de analyse van deze perskwestie. Vervolgens zal er worden gekeken naar hoe de vijf journalistieke thema's uit het theoretisch kader terugkomen in dit conflict.

II. The fourth estate

Denk had de opnames uitdrukkelijk verboden en voelt zich duidelijk geschaad in hun vertrouwen. Je zou dus kunnen stellen dat zij van mening zijn dat zelfs wanneer er dingen zijn gezegd in een interview die discutabel zijn, het vertrouwen tussen journalist en politicus niet gebroken mag worden. Ze kunnen zich niet beroepen op de Kamerrichtlijn, die schending van de fractiekamer verboden maakt omdat er geen staatsgeheimen naar buiten zijn gekomen en dit gesprek dus ook ergens anders gevoerd had kunnen worden. Ook ethisch gezien staan zij aan de verliezende kant.

Het is niet vreemd dat in dit soort kwesties waar moraliteit een grote rol speelt, de politicus het idee heeft dat de journalist meer – of te veel – macht heeft. Denk heeft de machtsverdeling in dit geval niet benoemd, maar terugblikkend op de eerste perskwestie waarin de controle van de pers door een van de Kamerleden werd aangehaald, kunnen we ervan uitgaan dat dit incident niets heeft gedaan om Denks perceptie hierover te veranderen. In de berichtgeving rondom deze perskwestie wordt er echter nergens open gesproken over de machtspositie van de pers, terwijl zij er wel een bekleden. Dit staat in lijn met Walkers paper (2002) waarin hij aanmerkt dat journalisten vaak de neiging hebben om hun macht te ontkennen.

Wanneer men puur kijkt naar de uitvoering van de rol als fourth estate dan hebben de journalisten hun taak goed volbracht. Schultz (1998) en Randall (2016) omschrijven het controleren van de overheid en informeren over hun bezigheden als een van de voornaamste taken van de media. Het gaat er echter uiteraard niet om of ze wel of niet hun werk goed hebben gedaan maar wat Denk hier van vindt. Aangezien ze een rechtszaak tegen BNNVARA hebben aangespannen, kan

worden aangenomen dat zij het hier niet eens mee zijn. Azarkan lijkt bijvoorbeeld te hinten naar een eventuele partijdigheid van de betrokken journalisten – een van de obstakels die een ideale mediawerking in de weg kunnen staan (Simons, 2013). De Denk-politicus zegt bijvoorbeeld dat het wel vaker gebeurt dat journalisten hun woorden verdraaien en ze zich daarom moeten beschermen tegen hen (Laat op één, 2018, 4:23).

III. Gatekeeping

Gatekeeping speelt een minimale rol in deze kwestie. De belangrijkste functie van de journalist als gatekeeper is namelijk nieuwsselectie (Vos & Finneman, 2016) en zelfs Denk betwist nergens dat de opnames van BNNVARA geen nieuws zijn. Waar Denk moeite mee heeft is dat de opnames stiekem zijn gemaakt en daarom dus een gemaakte afspraak schenden. Ook al wordt er door Azarkan geen aandacht besteed aan de kwestie of het Nederlandse publiek nu wel of niet het recht heeft om van hun nepnieuws campagne op de hoogte te zijn, hij beweert ook nergens expliciet dat dit geen nieuwswaardige informatie is. Verder beweert hij ook niet dat de gatekeepers die dit nieuws naar buiten hebben gebracht, de betrokken journalisten, slecht zijn in hun werk of obscure motieven hadden. Alle aandacht van Azarkan gaat uit naar het focussen op de geschonden afspraak en de moraliteit hiervan.

IV. De waakhondfunctie

Wat de journalisten van BNNVARA hebben gedaan is een duidelijk voorbeeld van waakhondjournalistiek. Als waakhond van de democratie, bewaken zij het nieuws dat naar buiten komt maar controleren zij ook hen die de macht hebben en houden hen verantwoordelijk voor hun acties (Eide, 1999; Norris, 2014). Het lekken van de heimelijk gemaakte opnames is een actie die valt in die laatste categorie. Journalisten kunnen zich namelijk verdedigen met de notie dat het openbaren van deze informatie is gedaan voor het belang van het publiek en dat zij recht hebben hierop (zie Deuze, 2002).

Wanneer Azarkan bij Laat op één vertelt over de rechtszaak, lijkt hij expres geen kennis te geven van het idee dat functioneren als waakhond een onderdeel is van het journalistenberoep. Hij presenteert zijn eigen mogelijkheden in de omgang met journalisten als een alles-of-niets dilemma: óf hij kan niet (of zou niet moeten) praten met journalisten, óf hij moet ze volledig kunnen vertrouwen wanneer ze hun woord geven iets niet te publiceren. Hiermee omzeilt hij handig de echte clou van het conflict: namelijk dat BNNVARA het interview met DENK alleen publiceerde om een ernstige misstand aan te kaarten. Dat is niet alleen ethisch verantwoord maar ook een prominent onderdeel van het takenpakket van de journalist. Azarkan – en in het verlengde daarvan Denk – zijn er wellicht niet zozeer van overtuigd is dat de media deze taak niet hoeft uit te voeren maar besteden hier ook geen aandacht aan.

Er is geen bewijs dat dit een bewuste keuze is van Denk maar het is aannemelijk dat de partij zo min mogelijk gezichtsverlies wilde lijden. Het negeren van de journalistieke taak tot machtscontrole is daarbij noodzakelijk voor hen. Wanneer tafelgast Mark Tuitert terug probeert te komen op de reden achter de nepnieuws campagne van Denk (eerder in de uitzending is daar ook tijd aan besteed), reageert Azarkan zeer ontwijkend. Hij wil duidelijk geen aandacht aan hun motieven besteden, omdat de voor de hand liggende reden – het zwart maken van een andere partij – hen in een kwaad daglicht stelt. Tegelijkertijd is het juist om die reden dat het openbaar maken van geheime opnames gerechtvaardigd is. Wanneer de PVV namelijk een dergelijke campagne had verzonnen om Denk zwart te maken dan zou Azarkan het hoogstwaarschijnlijk ermee eens zijn dat het Nederlandse volk hier van moet weten.

Azarkan manoeuvreert zich dus om het erkennen van de waakhondfunctie van de journalist heen zodat zijn eigen argumenten sterker zijn. Het niet nakomen van een gemaakte afspraak tussen

politicus en journalist, wanneer het niet een ernstige misstand betreft, is namelijk ook volgens de journalistieke code onterecht handelen. Aangezien het daar wel om gaat, is het enigszins opmerkelijk dat presentatrice Moussaid dit niet heeft aangehaald tijdens het gesprek.

V. Ethiek

Denk verloor uiteindelijk de zaak omdat de rechter besloot dat de “belangen van de journalist zwaarder wegen dan die van de politieke partij.” Dat belang was namelijk het openbaren van een “ernstige misstand (...) waarover het publiek moest worden geïnformeerd” (De Rechtspraak, 2018). Dit is een schoolvoorbeeld van een ethische, journalistieke kwestie waarbij het publieke belang zwaarder weegt dan het waarborgen van de afspraken tussen journalisten en hun bronnen. Het plannen van een nepnieuws campagne is immers een actie die invloed heeft op alle Nederlandse stemgerechtigden. Dit is in overeenstemming met het “public interest”-principe, zoals omschreven in Muller (2014). De nepbanner kon volgens de rechter immers leiden tot “polarisatie, angst en haat” (Ibid, 2018). De journalisten van BNNVARA kunnen hun beslissing dus verdedigen met het argument dat het Nederlandse publiek het recht heeft om te weten dat een politieke partij overwoog om een dergelijk illegaal plan uit te voeren. Dit is ook in overeenstemming met de Code voor de journalistiek, zoals opgesteld door het Nederlands Genootschap van Hoofdredacteuren, regel 20: “De journalist publiceert geen tekst of foto’s en zendt geen audio-opnames of beelden uit die zijn gemaakt van personen in privé-situaties zonder toestemming van de betrokkene, tenzij met de publicatie een groot maatschappelijk belang is gediend” (*Code voor de journalistiek, door het Nederlands Genootschap van Hoofdredacteuren (2008), z.d.*)

Zoals als eerder werd genoemd, besteedt Azarkan weinig tot geen aandacht aan de morele kant van de zaak tegen BNNVARA. Hij presenteert het conflict als een kwestie van vertrouwen, waarin er maar twee mogelijke uitkomsten zijn. Óf er is altijd sprake van vertrouwen tussen pers en politicus, óf niet. Hij erkent niet dat er ook nog een grijs gebied kan bestaan waarbij de journalist een gemaakte afspraak kan schenden. In plaats daarvan probeert hij het onderwerp van het gesprek, de neppe PVV-banner, als een onbelangrijke kleinigheid te laten klinken. Dit doet Azarkan door bijvoorbeeld aan te halen dat er: “(...) door Denk nooit betaald [is voor die banner]” (Laat op één, 2018, 06:40) en dat het maken van de banner anderhalf jaar geleden is gebeurd en “door geen enkele journalist [gezien is]” (Ibid, 2018, 06:56).

Vanuit het kamp van de journalisten wordt dit punt wel naar voren gehaald, door bijvoorbeeld NVJ-bestuurslid Annabel de Winter en door David van der Wilde, een van de betrokken BNNVARA-journalisten. Zij spreken uit dat er binnen de journalistiek niet licht wordt gedacht over het maken van geheime opnames en het schenden van afspraken (Wassens, 2018). Deze zaak is dus een uitzondering op de regel, aldus de Winter: “Zulke gesprekken publiceren kan alleen als er geen andere manier meer resteert om berichtgeving te verifiëren. Journalisten moeten het dus eerst op andere manieren proberen” (Ibid, 2018).

Ook de hypocrisie van Denks verontwaardiging over het heimelijk opnemen van gesprekken wordt kort aan het licht gebracht door Nadia Moussaid met de stekelige opmerking: “Maar jullie nemen het in elk geval zelf op voor de zekerheid, toch?” (Laat op één, 2018, 10:40). Ze refereert hier naar het feit dat Denk geneigd is om zelf ook stiekeme opnames te maken van interviews zodat ze zich kunnen indekken wanneer journalisten “onware” of kritische berichten over hen schrijven. In feite doen zij dus hetzelfde als de journalisten die zij beschuldigen, met dezelfde reden.

VI. Objectiviteit

Denk beschuldigt de journalisten van BNNVARA nergens expliciet van partijdigheid. Tijdens de uitzending van Laat op één is Azarkan retoriek wel erg verdedigend, maar hij maakt geen aantijgingen op het gebied van objectiviteit. Hij laat een paar keer vallen dat Denk zich moet beschermen tegen journalisten omdat ze wel vaker hun woorden verdraaien, maar geeft ook toe dat niet alle journalisten dit doen. Wanneer Moussaid hem voorlegt dat de feiten immers kloppen, ontkent Azarkan dan ook niet dat zij die banner gemaakt hebben (Ibid, 2018, 6:39). Het tweede deel van Moussaid's vraag, namelijk "wat hebben die journalisten dan mis gedaan?" negeert Azarkan (Ibid, 2018, 6:28). Hij probeert de feiten te bagatelliseren door te vertellen hoe lang geleden het is gebeurd, dat er nooit voor betaald is en dat geen enkele journalist die banner te zien heeft gekregen. Het feit dat Azarkan alle aandacht richt op de schending van vertrouwen en niet op de motieven van de journalisten of de inhoud van het bericht, bewijst dat objectiviteit hier niet wordt betwist.

VII. Conclusie

Azarkan probeert de rechtszaak tegen BNNVARA te winnen door regels en richtlijnen aan te halen, terwijl ze de ethische kant van het verhaal bagatelliseren. De rechter geeft BNNVARA echter gelijk vanwege de morele kant van de zaak. Uiteindelijk heeft dit conflict er niet toe geleid dat Denk helemaal niet meer met journalisten gaat praten – iets wat vrijwel onmogelijk is als politicus en dus een loos dreigement is. Wel heeft het de kloof tussen de politieke partij en de media ongetwijfeld vergroot. Het is deel geworden van Denks narratief en zo presenteren ze zich naar hun achterban: als een partij die door de media in een kwaad daglicht wordt gesteld.

De kern van deze perskwestie wordt dus gevormd door een conflict over de waakhondfunctie van de journalist en de ethische overwegingen die komen kijken bij het publiceren van een geheime opname.

I. De kwestie

Deze perskwestie bevat een conflict tussen Thierry Baudet en nieuwssite NU.nl uit juli, 2017. Voor de analyse zijn er twee nieuwsartikelen van NU.nl gebruikt en een video van het YouTubekanaal van Forum voor Democratie. Het doorzoeken van de video's van het YouTubekanaal van FvD vormde de aanleiding tot nader onderzoek van deze perskwestie.

Op 8 juli 2017 verscheen er een artikel op nieuwswebsite NU.nl over een protest tegen Forum voor Democratie in Groningen eerder die dag. In het artikel stond dat er ruim tweehonderd demonstranten aanwezig waren, wat onjuiste informatie bleek te zijn. Op dezelfde dag publiceerde Forum voor Democratie een filmpje op hun YouTubekanaal waarin partijleider Thierry Baudet NU.nl van "fake news" beschuldigt (Forum voor Democratie, 2017). Vervolgens verscheen er op 11 juli een nieuw artikel van NU.nl waarin ze hun eigen eerdere publicatie op fouten controleren en toegeven dat ze inderdaad een te groot aantal demonstranten hadden gerapporteerd.

De eerste bron die is gebruikt voor deze analyse is het aangepaste artikel van NU.nl die verslag deed over het protest. Helaas is de originele tekst niet meer terug te vinden en is op het moment van schrijven alleen de geüpdate versie te zien. De kop luidt: "Rustig protest tegen Forum voor Democratie in Groningen" (NU.nl, 2017a). Dan volgt de aangepaste lead: "Een demonstratie tegen het Forum voor Democratie in Groningen is zaterdag rustig verlopen. Enkele tientallen mensen kwamen af op het protest. Eerder meldden wij ten onrechte dat er ruim tweehonderd mensen demonstreerden" (Ibid, 2017a). De rest van het artikel is erg kort. Er wordt genoemd dat de demonstranten deel waren van de Anti Fascistische Actie (AFA) en Groningen Tolerant en zich tijdens een partijbijeenkomst van FvD hadden verzameld waarbij Thierry Baudet en Theo Hiddema aanwezig waren. Het artikel sluit af met de zin: "Volgens RTV Noord was de politie met zes agenten in uniform en enkele agenten in burger aanwezig bij het protest, maar die hoefden niet in actie te komen" (Ibid, 8 juli 2017).

Het volgende bronmateriaal is de reactievideo van Forum voor Democratie op YouTube. In de video is Thierry Baudet te zien die voor de jongerenorganisatie van FvD aan het spreken is. De video begint ergens middenin het praatje van Baudet en naast hem staat Theo Hiddema, ook met een microfoon in zijn handen. Als eerste vertelt Baudet dat ze die middag in Groningen zijn geweest en dat daar "(...) met veel bombarie een demonstratie van de antifacistische actie[groep]" was aangekondigd (Forum voor Democratie, 2017, 0:00). Volgens Baudet is dit een groep die "op de lijst met terreurorganisaties moet worden gezet" (Ibid, 2017, 0:10). Vervolgens steekt Baudet van wal over linkse privileges en hoe linkse politici nooit verantwoording hoeven af te leggen, zelfs als ze geweld hebben gepleegd (Ibid, 2017, 0:20 – 1:22).

Dan komt hij op de demonstratie van die middag en zegt hij: "Er waren welgeteld vijf mensen, dat waren de mensen die ergens anders al een iPhone gestolen hadden. De rest was in Hamburg, om even wat spulletjes te pakken" (Ibid, 2017, 1:23). Tijdens die laatste zin klinkt er gelach en applaus vanuit de zaal. Dit was ongetwijfeld een verwijzing naar de G20 protesten in Hamburg die op 7 en 8 juli werden gehouden waarbij antifacistische-demonstranten rellen veroorzaakten en winkels leegroofden (Eddy & Shimer, 2017).

Baudet vervolgt zijn verhaal met: "Er waren dus maar heel weinig mensen en NU.nl, dat is een linkse fake newssite, die berichtte ..." – er klinkt nog wat gelach en geklap uit het publiek – " ... die berichtte, dat er een massale demonstratie met meer dan tweehonderd geëngageerde activisten was in Groningen om tegen de fascistische en seksistische Hiddema en Baudet te demonstreren. Nou dan heb je dus twee massieve fake news gegevens in één zin: namelijk dat wij fascistisch en seksistisch zouden zijn en dat er tweehonderd man was. Het is allemaal flauwekul. Een heel goed

voorbeeld denk ik van fake news in Nederland.”(Ibid, 2017, 1:25 – 2:16).

Vervolgens is het factcheckartikel van NU.nl van 11 juli 2017 bestudeerd. De kop luidt: “NUcheckt: Gaf NU.nl onjuist aantal demonstranten tegen Baudet?” (NU.nl, 2017b). In de lead legt NU.nl aan de lezer uit dat ze de bewering dat NU.nl “ten onrechte [berichtte] dat er bij een partijbijeenkomst van Forum voor Democratie in Groningen tweehonderd mensen demonstreerden tegen Thierry Baudet en Theo Hiddema”. Direct daaronder staat dikgedrukt het kopje “Beoordeling” en daarnaast: “Waar” (Ibid, 2017b). Dan wordt er in de eerste alinea het YouTube-filmpje van FvD aangehaald en aan de hand van quotes van Baudet kort uitgelegd wat hij heeft gezegd. Onder het kopje “Waar komt het vandaan?” wordt de inhoud van het artikel van 8 juli beschreven “waarin inderdaad stond dat tweehonderd mensen aanwezig waren bij een protest tegen Forum voor Democratie in Groningen” (Ibid, 2017b).

Vervolgens gaat NU.nl hun eigen feiten checken onder het kopje “Klopt het?”. De tweede alinea begint met: “Het klopt dat NU.nl in eerste instantie verkeerde en veel te hoge aantallen gaf van de mensen die afkwamen op de demonstratie.” Dan wordt uitgelegd dat deze fout werd gemaakt omdat de tekst van een artikel van RTV Noord verkeerd was overgenomen. In dit artikel werd er slechts één aantal genoemd, die van de ongeveer tweehonderd aanhangers van Baudet die waren op komen dagen. Hoeveel actievoerders er waren werd niet genoemd. Het getal werd echter verkeerd overgenomen door NU.nl “waardoor wij ten onrechte het beeld schetsten van tweehonderd demonstranten.” De alinea eindigt met: “Nadat de fout binnen de redactie was opgemerkt, werd het bericht aangepast en het genoemde aantal teruggebracht tot ‘tientallen’” (Ibid, 2017b).

NU.nl ontkent echter dat ze over “geëngageerde jonge activisten” hebben geschreven en Baudet nooit seksistisch of fascistisch hebben genoemd. Baudet was niet bereikbaar voor een reactie, vervolgt de tekst. “De actiegroepen Comité Groningen Tolerant en AFA kondigden op Facebook aan te gaan demonstreren ‘tegen het seksisme en fascisme’ van Baudet en FvD. Mogelijk heeft Baudet de termen daar vandaan gehaald” (Ibid, 2017b). Dan gaat NU.nl nog de daadwerkelijke aantallen ophalen. Ze melden dat een woordvoerder van de gemeente Groningen sprak van twintig demonstranten en een woordvoerder van Groningen Tolerant van zo’n twintig à vijfentwintig mensen.

Tot slot komt NU.nl tot de conclusie dat ze inderdaad “onjuiste aantallen gaf” maar dat “deze cijfers (...) echter een verkeerde interpretatie [waren] van genoemde aantallen bij RTV Noord. Het was een ongelukkige fout binnen de redactie van NU.nl en niet bedoeld om lezers te misleiden of om doelbewust nepnieuws te verspreiden” (Ibid, 2017b). Als laatste wordt nog eens herhaald dat Baudets inschatting van vijf demonstranten niet klopte en ook dat NU.nl nooit de woorden seksistisch of fascistisch heeft gebruikt om hem of Hiddema te omschrijven.

Dit is het materiaal wat is bestudeerd voor de analyse van deze perskwestie. Vervolgens zal er worden gekeken naar hoe de vijf journalistieke thema’s uit het theoretisch kader terugkomen in dit conflict.

II. The fourth estate

Forum voor Democratie-leider Thierry Baudet impliceert graag dat journalisten per definitie linkse mensen zijn. Dit wordt opnieuw bevestigd door Baudets uitspraak over nieuwssite NU.nl die hij een “linkse fake newssite” noemde (Forum voor Democratie, 2017, 1:44). Mocht dit de waarheid zijn dan zou het erg zorgelijk zijn. De media functioneert namelijk alleen naar behoren binnen een democratie als ze neutraal en betrouwbaar zijn. Volgens hun rol als vierde macht is het hun taak om de overheid te controleren en geruchten en onbetrouwbare informatie te vervangen door feitelijk correcte informatie (zie Randall, 2016). Dit betekent dus ook dat zij een positie van macht bekleden, al wordt dit zelden door journalisten toegegeven (Petley, 2004; Walker, 2002).

Het feit dat NU.nl in staat is om zogenaamde valse informatie te verspreiden is al een voorbeeld van de machtspositie waar ze zich in bevinden. Baudet heeft uiteraard de mogelijkheid om via zijn eigen platform een tegengeluid te laten horen, maar dit bereikt alleen zijn eigen achterban. Pas toen NU.nl hoorde dat Baudet hen had beschuldigd van fake news, hebben zij hun artikel aangepast en werd het juiste aantal demonstranten bij het grote publiek bekend. Hadden zij echter besloten om hier niks aan te doen, dan was het juiste aantal voor een groot gedeelte van het Nederlandse publiek onbekend gebleven.

Baudet heeft in dit geval niet direct geuit dat hij vindt dat de media teveel macht heeft maar hij heeft wel zijn ongezouten mening gegeven over hoe die macht gebruikt wordt. In hetzelfde YouTube-filmpje waar hij NU.nl van fake news beschuldigt heeft hij het bijvoorbeeld ook over hoe linkse politici overall maar mee weggomen (Forum voor Democratie, 2017). Het lijkt er bovendien sterk op dat Baudet het de taak van de media vindt om deze politici tot verantwoording te roepen. Hij zegt bijvoorbeeld: “Paul Rosenmöller die gewoon het regime van Pol Pot in Cambodja loopt toe te juichen, nooit kritische vragen over gesteld” (Ibid, 2017, 1:05). Daarnaast is dit een aanloop naar zijn kritiek op NU.nl, een nieuwssite die een onderdeel is van de Nederlandse pers.

Kortom, de macht van de media is niet de hoofdzaak van dit conflict maar het speelt wel degelijk een rol in hoe deze vorm heeft gekregen. Het feit dat NU.nl in staat is om een groot publiek te bereiken en te overtuigen speelt volgens mij een rol in de reactie van Baudet. Hij is zich er duidelijk van bewust dat de media namelijk het beeld vormen dat de kiezer van zijn partij heeft – ook wel mediatization genoemd (zie: Strömbäck, 2008; Esser, 2013).

III. Gatekeeping

Het selecteren en oppikken van nieuws is een belangrijk onderdeel van deze kwestie. Het gaat hier namelijk om een nieuwssite die veel overneemt van andere bronnen en zich profileert als een betrouwbaar overzicht het laatste nieuws. Zie bijvoorbeeld de slogan van de website: het laatste nieuws het eerst op NU.nl. Door een nauwgezette samenwerking met andere nieuwsmedia en de druk om 24 uur per dag het laatste nieuws aan de man te brengen, is er een vergrote kans dat niet-gecheckte informatie wordt gepubliceerd. Dit is precies waar NU.nl zich schuldig aan heeft gemaakt bij deze kwestie: informatie werd uit een ander artikel overgenomen zonder dat men controleerde of de getallen klopten. Baudet bestempelt de fout als nepnieuws – iets wat zijn politieke agenda verder helpt. Als we NU.nl mogen geloven, dan is het echter een product van knip-en-plak-journalistiek.

NU.nl had gemakkelijk zelf kunnen uitzoeken hoe de demonstratie tegen Forum voor Democratie was verlopen. Het bewijs hiervoor is te vinden in hun eigen factcheckartikel, waarin ze praten met de woordvoerder van de gemeente Groningen en een woordvoerder van Groningen Tolerant die hun een juiste schatting van het aantal demonstranten geven. Waarschijnlijk om tijd en inspanning te sparen hebben ze echter een artikel van een ander nieuwsmedium, RTV Noord, gebruikt als bron en zelf geen controle van de feiten toegepast. Dit is typisch het verschijnsel wat wordt aangehaald in Bennett (2004) onder “the organizational ideal type”. Men verwacht misschien van journalisten dat ze allemaal individueel verhaal komen halen en in competitie met elkaar aan hun artikelen werken, maar de realiteit is vaak anders. Pack journalism (of kuddejournalistiek) beschrijft het gedrag van journalisten die juist dezelfde bronnen opzoeken en daardoor artikelen produceren die sterk op elkaar lijken. Bovendien kan een site zoals NU.nl, die al het belangrijkste nieuws snel wil produceren, het zich niet verlopen om niet te kijken naar wat andere nieuwsmedia hebben opgepikt.

Dit zorgt echter wel voor het soort slordigheid die maakte dat Baudet NU.nl van nepnieuws beschuldigde. De meerwaarde van het factcheckartikel van NU.nl met een gewone rectificatie bij het oude artikel is twijfelachtig. Iemand die ervan overtuigd is dat NU.nl erop uit is om valse informatie over FvD te verspreiden zal waarschijnlijk niet anders over de nieuwssite gaan denken. Het checken

van eigen informatie in een artikel kan bovendien een signaal afgeven naar lezers dat NU.nl zijn zaken niet zo goed op orde heeft. Het is lastig om vertrouwen te stellen in een nieuwssite die hun eigen nieuws moeten controleren om erachter te komen waar de fout zit.

IV. De waakhondfunctie

Een onderdeel van de waakhondrol van de journalist is het waarborgen van de integriteit en kwaliteit van het nieuws. Uit Baudets beschuldigingen van nepnieuws blijkt dat hij vindt dat NU.nl hier niet in is geslaagd. De verspreiding van nepnieuws is juist wat goede journalisten zouden moeten tegenwerken: zo blijkt uit onderzoek van Hermans et al. (2011) dat zo'n driekwart van de ondervraagde journalisten het "openbaar maken van misstanden" een belangrijke taak vindt. Het is dan ook cruciaal voor het uitvoeren van deze rol dat informatie altijd wordt gecontroleerd voordat het wordt gepubliceerd. Zo niet, dan creëert een artikel juist verwarring in plaats van dat die het wegneemt.

Baudet lijkt de fout van NU.nl echter als een persoonlijke aanval op te vatten. Voor hem is het niet simpelweg dat de journalisten van NU.nl hun werk niet goed doen, maar dat ze hem bewust in een kwalijk daglicht zetten. Baudet zet de media graag weg als een groep vol linkse sympathisanten die bevooroordeeld zijn tegen zijn partij omdat deze rechts is. Voor Baudet zijn de journalisten dus eerder "guard dogs" die geen universeel belang dienen maar de kant kiezen van de partij(en) met de meeste macht (zie: Donohue et al., 1995). Het is een motief dat bij Baudets conflicten met de media steeds lijkt terug te komen.

V. Ethiek

Soms kan het voorkomen dat een journalist moet liegen omdat dat de enige manier is om een belangrijk verhaal te publiceren, bijvoorbeeld bij het ontrafelen van een schandaal. Dit zijn echter uitzonderlijke situaties waarbij de leugen een noodzakelijk kwaad is om uiteindelijk de feiten boven tafel te krijgen. Het verdedigen van de belangen van de lezer is dan ook vaak terug te vinden in de rolbeschrijvingen van journalisten (Russo, 1998; Deuze, 2005; Hermans et al., 2011). Een grote meerderheid van de Nederlandse journalisten vindt zelfs dat zij in dienst staan van hun publiek (Hermans et al., 2011). Het publiek gaat er uiteraard vanuit dat wat zij te lezen krijgen, kloppende informatie is. Is dat niet het geval, dan zou er gesteld kunnen worden dat dit onethische journalistiek is. Het controleren van feiten is bijvoorbeeld opgenomen in de Code voor journalistiek: "5. De journalist controleert de feiten in zijn berichtgeving en maakt die feiten waar mogelijk controleerbaar" (*Code voor de journalistiek, door het Nederlands Genootschap van Hoofdredacteuren (2008), z.d.*).

Omdat NU.nl dus niet de moeite heeft genomen het aantal demonstranten te controleren, publiceerden zij een artikel met een onjuist feit erin. Dit is de aanleiding voor Baudets reactie in zijn YouTubevideo waarin het conflict naar voren komt. Baudets beschuldiging van "nepnieuws" is echter wel op een erg mager argument gebaseerd. NU.nl heeft de getallen inderdaad verkeerd gerapporteerd maar Baudet kleedt het verhaal nog een beetje verder aan door woorden te gebruiken die de nieuwssite zelf niet gebruikt zegt te hebben: "Nou dan heb je dus twee massieve fake news gegevens in één zin: namelijk dat wij fascistisch en seksistisch zouden zijn en dat er tweehonderd man was. Het is allemaal flauwekul" (Forum voor Democratie, 2017, 2:00).

Het is nog maar dus nog maar de vraag of NU.nl wel het stempel "fake newssite" verdient voor hun artikel. Baudet lijkt echter niet zo gefocust op het beargumenteren van zijn beschuldiging. Hij noemt bijvoorbeeld (in deze video) geen andere voorbeelden van NU.nl's nepnieuwsberichten, terwijl het artikel volgens Baudet "een heel goed voorbeeld [is] van fake news in Nederland." (Ibid, 2017, 2:13). Of NU.nl zich echt schuldig heeft gemaakt aan het publiceren van nepnieuws is voor

deze analyse niet relevant. De beschuldiging van Baudet betekent echter wel een aanval op de moraliteit van NU.nl als nieuwsmedium, ook al is het niet goed onderbouwd.

VI. Objectiviteit

Baudet vat de fout in het artikel van NU.nl persoonlijk op. Uit zijn woorden en spottende manier van doen blijkt dat hij het artikel van NU.nl ziet als anti-FvD-propaganda, terwijl NU.nl een duidelijke reden heeft genoemd waarom ze een hoger aantal demonstranten rapporteerden. Deze reden heeft in principe niets te maken met een vooroordeel tegen Baudets partij en kan een misverstand genoemd worden. De desbetreffende zin uit het RTV Noord-artikel waarin de actievoerders werden genoemd is dan ook, naar mijn mening, verwarrend: “De naar schatting 200 aanhangers van Baudet en de actievoerders kwamen elkaar nauwelijks tegen” (Miskovic, 2017). Dit zou kunnen betekenen dat er 200 aanhangers van Baudet en evenveel actievoerders aanwezig waren.

Persoonlijke politieke voorkeur is echter niet helemaal uit te sluiten bij het ontstaan van deze fout: het zou best kunnen dat de journalist die het artikel overnam graag tweehonderd activisten tegen Baudet had gezien. Er zijn immers onderzoeken die uitwijzen dat persoonlijke politieke voorkeur wel degelijk een rol speelt in het werk van journalisten (Schultz, 1998; Simons, 2013; Patterson & Donsbagh, 1996; Haselmayer., 2017).

Het gevaar van dit soort aannames is dat ze niet gemakkelijk te controleren zijn. Een andere uitspraak van Baudet is echter iets makkelijker te checken: namelijk dat NU.nl de woorden “fascistisch” en “seksistisch” heeft gebruikt om Baudet en Theo Hiddema te beschrijven. Bovendien zou de nieuwssite nooit de woorden “geëngageerde jonge activisten” hebben gebruikt bij het omschrijven van de demonstranten (NU.nl, 2017b). NU.nl heeft keurig geprobeerd om de bron achter deze woorden te achterhalen – een facebookbericht waarin de reden voor het protest door de actievoerders wordt gedefinieerd als een demonstratie tegen het seksisme en fascisme van Baudet. De ironie van deze kwestie is dan ook dat Baudet NU.nl onder vuur neemt omdat ze valsheden zouden verspreiden, terwijl hij zelf geen moeite doet om het alleen bij de feiten te houden. Hij heeft het over slechts vijf demonstranten, waar er toch zeker twintig zijn geweest en maakt geen onderscheid tussen de woorden van Groningen Tolerant/ Antifa en die van NU.nl.

VII. Conclusie

Baudet maakt een vrij grote beschuldiging aan het adres van NU.nl, maar gebruikt deze vooral om zijn eigen vooropgezette notie kracht bij te zetten: namelijk dat de media tegen zijn partij is. De luchtige manier waarop hij over de zaak praat doet verder af aan het idee dat hij serieuze corruptie binnen NU.nl probeert aan te kaarten. De hele affaire heeft iets weg van een toneelstukje door zijn honende toon en gebruik van hyperbolen. Bovendien heeft Baudet geen juridische actie ondernomen tegen de nieuwssite, iets wat hij niet schuwt wanneer hij ervan overtuigd is dat hij zijn gelijk kan halen tegenover de media. Baudets beschuldigingen van nepnieuws lijken vooral een middel te zijn om mensen van zijn visie te overtuigen dat de media tegen hem is – of dit daadwerkelijk de waarheid is of niet, is voor hem minder van belang.

De kern van deze perskwestie wordt gevormd door het falen van NU.nl's gatekeeping en Baudets reactie daarop: hun fout gebruiken om zijn eigen agenda te dienen. Nauw daaraan verbonden is Baudets betwisting van NU.nl's objectiviteit, waarbij hij hun artikel zelfs exemplarisch noemt voor nepnieuws.

I. De kwestie

Deze perskwestie gaat over een conflict tussen NRC Handelsblad en Denk uit februari, 2017. Na een zoektocht in het archief van het NRC zijn er twee artikelen gevonden die zijn gebruikt voor deze analyse. Daarnaast bestaat het bronmateriaal uit een video van het YouTubekanaal van Denk, die gedeeltelijk is getranscribeerd.

Op 10 februari 2017 kopte het NRC Handelsblad: "Hoe Denk met 'trollen' politieke tegenstanders monddood probeert te maken" (Kouwenhoven & Logtenberg, 2017a). Het artikel bevat gelekte whatsappberichten tussen o.a. Tunahan Kuzu, Selçuk Öztürk en andere Denk-leden waarin ze de inzet van nepaccounts op social media bespreken. De ondertitel van het artikel luidt: "Publiciteitsstunts en persoonlijke aanvallen op politici via nepmensen (trollen) op social media: hoe de nieuwe partij Denk aan de weg timmert" (Ibid, 2017a).

Na een foto van Öztürk en Kuzu begint het artikel met de zinnen: " Zelden was het Kamerlid Tunahan Kuzu aanwezig bij vergaderingen van de commissie Buitenlandse Zaken. Maar op woensdag 7 september 2016 is de Denk-voorman present. Op de agenda: een bezoek van de Israëlische premier." Vervolgens wordt een incident omschreven waarin Kuzu "opzichtig" de hand van premier Netanyahu weigert, waarschijnlijk vanwege Denks pro-Palestijnse houding.

Na een paar regels over Kuzu en Öztürks verleden bij de PVDA en een korte omschrijving van Denks credo volgt er een animatiefilmpje over "de methode Denk". Deze vat kort de inhoud van het artikel samen. Na nog wat informatie over Denks verleden en hun opmars in de politiek, schrijven Kouwenhoven en Logtenberg dat ze het succes van Denk kunnen verklaren:

"In vrijwel iedere opiniepeiling scoren zij meerdere zetels. Hoe krijgen ze dat voor elkaar? NRC sprak met (oud-)medewerkers en kreeg inzage in vertrouwelijke documenten, e-mails en verschillende Whatsappgroepen waarin politici en medewerkers van Denk deelnemen" (Ibid, 2017a).

Dan pakt het artikel weer terug op de geweigerde handdruk en de positieve reacties van Kuzu's partijleden hierop. Sylvana Simons' (destijds nog lid van Denk) en Farid Azarkans appberichtjes worden gequoteerd en een gedeelde foto van de partijrekening bevestigt de contributie van tientallen nieuwe leden volgens NRC.

Onder de tussenkop "Boze Turken" wordt er aandacht besteed aan het imago van de partij: "In een intern document uit 2016 concludeert de partij dat haar imago nog altijd 'enigszins negatief' is. 'Een klein deel van de buitenstaanders' ziet hen als 'boze Turken die alleen maar voor moslims opkomen'" (Ibid, 2017a). De uitbreiding en ontwikkeling van Denk als partij wordt verder omschreven. Denk richt zich vooral op "gekleurde Nederlanders die zich tweederangsburgers voelen", staat er geschreven, geflankeerd door een onderschept whatsappgesprek tussen prominente Denkliden. De animatie laat een gesprek zien waarin Kuzu een Suikerfeest-kaart stuurt, afkomstig van PvdA-kamerlid Çegerek. Deze wordt bekritiseerd door hem en zijn collega Enes Yigit.

Er worden voorbeelden genoemd van de onderwerpen die er in de Denk-appgroep worden besproken, zoals een schandaal rondom PVDA-leider Lodewijk Asscher. Azarkan schrijft hierover: "In de campagne gebruiken tegen PvdA. Typisch [meten met] twee maten." Een ander onderwerp, Brexit en Europa, kan het beste worden genegeerd volgens Kuzu en Yigit. Dit blijkt opnieuw uit onderlinge communicatie die NRC onder ogen heeft gekregen.

Onder het kopje "Lokazen" gaat het over de "agressieve manier van campagnevoeren" van Denk. Zo wordt Denks grote aantal online-volgers toegewezen aan "publicitaire stunts zoals die met Netanyahu" en het in elkaar knutselen van foto's "(...) met pakkende bijschriften die het goed doen

op sociale media” (Ibid, 2017a). Het artikel vervolgt: “Denk profileert zich ook met persoonlijke aanvallen op collega-Kamerleden van Turkse of Marokkaanse komaf. Favoriete doelwitten: Kamervoorzitter Khadija Arib en Kamerlid Ahmed Marcouch (beiden PvdA). Ze zijn in Denk-ogen ‘lokazen’, die alleen in de Kamer zitten om de etnische stem binnen te halen, maar niet opkomen voor hun etnische achterban” (Ibid, 2017a).

Ook dit stukje tekst wordt geflankeerd door een animatie van een whatsappgesprek tussen Kuzu, Yigit en Gladys Albitrouw waarin wordt voorgesteld om PVDA-lid Hamit Karakus als lokaas neer te zetten in een filmpje op Facebook. Dit wordt ook daadwerkelijk uitgevoerd, waarna Karakus een boel vervelende reacties over zich heen krijgt en zich uiteindelijk terugtrekt als politicus. “Karakus: ‘Het was meteen afgelopen met de vervelende reacties’” (Ibid, 2017a).

Een ander voorbeeld van Denks tactiek is een filmpje van Kamervoorzitter Arib waarin ze “even twijfelt over de naam van het islamitische Suikerfeest”, iets waar ze flink voor onder vuur wordt genomen door Denk. “Sylvana Simons, die later de partij zal verlaten, is de enige in de partijtop die af en toe bezwaar maakt tegen de agressieve manier van campagnevoeren”, vervolgt het artikel. Dan komen de journalisten tot de kern van het verhaal: de nepaccounts, of “trollen”.

“Aan een deel van deze reacties valt iets op. De beschimpingen aan het adres van Karakus bijvoorbeeld, zijn deels afkomstig van profielen die zich recent op Facebook hebben geregistreerd en ze reageren alléén op berichten van Denk en diens jongerenbeweging. Behalve een naam en foto, delen ze niets over zichzelf.” (Ibid, 2017a).

Bij twee nepaccounts worden de echte eigenaren ontmaskerd: Adriaan Wijenberg is eigenlijk Belgische theatermaker Lucas de Man, en Norbert Groenendijk is een pedagogiekstudent genaamd Jaap. Beiden hadden geen idee dat hun foto’s door Denk werden misbruikt om hun politieke agenda erdoor te drukken. Volgens onderzoek van NRC zijn er minstens twintig trolaccounts actief voor Denk. Dit zijn “(...) online identiteiten waar een echt bestaand persoon achter lijkt schuil te gaan [maar die eigenlijk worden beheerd door] iemand anders of een organisatie, met als doel de publieke opinie te beïnvloeden. De trollen verspreidden gezamenlijk 1.636 berichten en deelden 2.171 likes uit ten behoeve van de Denk-campagne” (Ibid, 2017a).

NRC kreeg de bevestiging dat het inderdaad om nepaccounts, of “sock puppets” ging van hoogleraar nieuwe media en digitale cultuur, Richard Rogers. Bovendien wordt bij het gebruik van deze nepprofielen het portretrecht en de Wet bescherming persoonsgegevens geschonden, waarvoor een boete kan worden opgelegd. In een whatsappanimatie en ook in de tekst daarnaast wordt vervolgens een incident beschreven waarin Azarkan in de groepsapp vraagt of iemand een kritische reactie op een uitspraak van Ahmed Marcouch kan plaatsen. Yigit reageert erop met de vraag of hij dit met een “troll account” zal doen, waarop Azarkan zegt: “zeker” (Ibid, 2017a).

Het laatste tussenkopje is “Excuses” en geeft nog wat meer informatie over de internettrollen van Denk. Deze trollen proberen acties af te dwingen bij bijvoorbeeld Lodewijk Asscher, die volgens hen zich moet verontschuldigen tegenover Öztürk en Kuzu “(...) omdat zij onterecht uit de PvdA zouden zijn gezet.” (Ibid, 2017a). Die actie werpt misschien geen vruchten af, maar een andere wel. Zo uitte blogger George Arakel begin 2016 kritiek op Kuzu en Denk in een van zijn posts, waarop hij veel negatieve reacties terug krijgt van nepaccounts. Hij besluit de kop aan te passen waardoor hij minder kritisch is, waarna de reacties stoppen. Dit schrijft NRC aan de hand van een gesprekje met Arakel.

Naast een cartoon van Kuzu en Netanyahu geeft NRC nog wat meer voorbeelden van Denks trollenleger op Twitter. Ter illustratie van hoe de krant deze nepaccounts heeft geïdentificeerd wordt het voorbeeld van Ted van Denen uit Eindhoven gebruikt. Hij tweet alleen maar over Denk-gerelateerde dingen en na wat internetonderzoek blijkt zijn achternaam niet te bestaan.

Het artikel sluit af met: “Denk heeft niet gereageerd op vragen. Wel zette de partij deze week een videoboodschap van Tunahan Kuzu online: ‘Meerdere journalisten van NRC zijn op dit moment aan het graven en aan het wroeten om iets te vinden over Denk. En binnenkort zullen ze vast en zeker opnieuw met een kulverhaal komen.’ Hij sluit af met: ‘Trap er niet in!’” (Ibid, 2017a). Hieronder is het desbetreffende filmpje van Denk toegevoegd. Tot slot is er een tekstvak getiteld “verantwoording” in dikke, rode letters waarin NRC de volgende verklaring aflegt:

“Dit artikel is gebaseerd op vertrouwelijke documenten, e-mails en inzage in meerdere, ongefilterde WhatsAppgroepen van Denk. Daarnaast is gesproken met (oud-)medewerkers van de partij. NRC onderzocht verdachte accounts die de Denk-campagne ondersteunen op sociale media. We vonden er meer dan 20. In hoeverre andere politieke partijen in Nederland gebruikmaken van trollen, is onbekend. NRC heeft Denk de afgelopen weken meerdere keren gevraagd om te reageren. Tevergeefs. Ook een toezegging van Denk om te reageren op per mail gestelde vragen kwam de partij niet na.

De Whatsapp-animaties op deze pagina zijn een letterlijke weergave van fragmenten uit authentieke gesprekken met de originele tijdsaanduidingen, door NRC bewerkt tot bewegend beeld” (Ibid, 2017a).

Het tweede artikel dat is gebruikt voor deze analyse komt ook uit NRC Handelsblad en is twee dagen na het eerste artikel verschenen. De kop luidt: “Denk reageert liever via eigen kanalen” en het is geschreven door dezelfde twee journalisten als het vorige nieuwsbericht (Kouwenhoven & Logtenberg, 2017b). De ondertitel licht de kop toe als volgt: “In reactie op de onthulling van NRC dat Denk online trollen inzet, reageerde de beweging alleen via een filmpje op sociale media” (Ibid, 2017b). Denk wilde zowel voor als na de publicatie van het NRC-artikel geen vragen beantwoorden, “(...) maar richtte ze zich in videoboodschappen op sociale media tot de eigen achterban” (Ibid, 2017b).

Onder het kopje “Pre-emptive strike” (preventieve slag) wordt uitgelegd dat NRC al “enige tijd onderzoek deed naar de handelswijze van (...) Denk” en dat er in “het kader van journalistieke wederhoor” contact was geweest met de partijleden (Ibid, 2017b). Uiteindelijk ging een ontmoeting met Kuzu over de bevindingen van NRC toch niet door en lanceerde Denk hun eerste filmpje als een pre-emptive strike: “een preventieve tegenaanval op basis van aanwijzingen dat er een schadelijke aanval op komst is” (Ibid, 2017b). Het filmpje waar naar wordt verwezen is dezelfde die onderaan het eerste artikel is geplaatst. De quotes die NRC eruit heeft gepikt is de enige relevante informatie uit de video.

De reden dat Denk alleen via eigen kanalen reageert is volgens de NRC een manier om vertrouwen te winnen: “In de ogen van de achterban van Denk zijn media namelijk medeverantwoordelijk voor de stigmatisering van gekleurde Nederlanders” (Ibid, 2017b). Links van de tekst is ook een whatsappanimatie te zien waarin Denk-leden het weren van een Telegraafjournalist bespreken. Mainstream media zoals NRC en De Telegraaf moeten volgens Denk gemeden worden, in tegenstelling tot media zoals “ het Turks-nationalistische weblog DutchTurks.nl” omdat zij daar “ongefilterd” hun boodschap kunnen verkondigen. Dit blijkt uit vertrouwelijke documenten van de partij die NRC in handen heeft.

Er worden twee voorbeelden gegeven van journalisten die actief door Denk gemeden worden omdat ze te kritisch zijn geweest over de partij. Een Telegraaf-journalist die de partij toegang wilde weigeren tot een optreden van Sylvana Simons nadat ze een kritisch stuk had geschreven en een journalist van de Volkskrant. Joost de Vries was pas weer welkom om te praten met Denk nadat hij een positief artikel over de partij schrijft, maar is op 12 februari 2017 alweer verbannen, net als NRC.

Onder het kopje “Heksenjacht” gaat het artikel in op de videoreactie van Denk die ze na het uitkomen van het artikel online zetten. “Afgelopen donderdag mailde NRC volgens afspraak vragen naar Denk, onder meer over de beweegredenen om trollen op sociale media in te zetten. Er volgde geen reactie.” Volgens NRC “weerlegde de partij niets” maar wijzen ze alleen maar naar anderen (Ibid, 2017b). De video van Denk is ingevoegd en NRC haalt de volgende quote eruit en legt uit waarom deze redenering niet klopt: “Kuzu: ‘Er wordt [door NRC] gedaan of politieke fake-accounts exclusief is voorbehouden aan ons.’ Het is de cruciale zin in Denks verdediging. De onthulling van NRC gaat immers niet over het aantal passieve ‘nepvolgers’ op Facebook en Twitter maar over de voor Denk actieve trollen op social media. Iets totaal anders” (Ibid, 2017b).

Het artikel eindigt met de conclusie dat Denk de schuld geeft aan de media, maar dat ze zelf ook geen gebruik maken van de pogingen tot opheldering. “(...) Verzoeken om een toelichting van de partij, dit weekeinde gedaan door onder meer de Volkskrant en RTL Nieuws, wees de partij af. Hoe dat zit? Denk-woordvoerder Serkan Soytekin: ‘Wij geven gewoon geen toelichting.’ NRC probeerde zondag een bijeenkomst van Denk te bezoeken in een Zaanadamse moskee om een reactie te krijgen van partijleider Kuzu. De verslaggever werd de toegang geweigerd” (Ibid, 2017b).

Tot slot is de reactievideo van Denk bekeken die werd geplaatst nadat het eerste artikel van NRC werd geplaatst. De video is getiteld: “Dit is hoe de media (NRC) werken” en is geplaatst door DENK TV op 11 februari via het YouTubekanaal van Denk (DENK TV, 2017). We zien Farid Azarkan en Tunahan Kuzu achter een tafeltje staan en recht tegen de camera praten. De video begint met een propagerend praatje over de groei van Denk en de steun van hun kiezers. Zowel Kuzu als Azarkan ratelen heel wat nummers af die moeten bevestigen dat Denk “de snelgroeiende partij van Nederland” is (DENK TV, 2017, 0:56). Dan komt een toekijkend publiek in beeld en vervolgt Azarkan: “Genoeg onderwerpen om over te berichten, zou je zeggen. Maar positief nieuws over Denk, dat is natuurlijk geen nieuws” (Ibid, 2017, 1:32) Hij kondigt het artikel van NRC aan, waarbij er foto’s in beeld komen van de journalisten die het geschreven hebben (beiden witte mannen met een Nederlandse naam).

Dan beschuldigt Azarkan de NOS, het AD en De Telegraaf van het “klakkeloos overnemen” van het artikel. Hij vervolgt: “Waarom vraagt geen enkele journalist in Nederland, echt geen enkele journalist, hoe de NRC aan deze informatie is gekomen? Is het niet opmerkelijk dat hele whatsappgesprekken naar de media zijn gelekt door mensen die tot voor kort in de top van Denk actief waren” (Ibid, 2017, 1:57). Dan beschuldigt hij NRC van het bewust schetsen van een “negatief beeld van Denk” en “een heksenjacht”. Dan neemt Kuzu het woord en voegt hij hieraan toe dat NRC uit is op het aanvallen van “Nederlanders met een migrantenachtergrond” en Denk in het bijzonder. “Er wordt gedaan alsof politiek gemotiveerde fake-accounts exclusief is voorbehouden aan ons. Zo wemelt social media van de trollen, maar vrijwel het gehele journaal fungeert als een veredelde PVV-notulist” (Ibid, 2017, 2:30). Zo heeft hij het over een “obsessieve focus op moslims, en in het bijzonder Nederlanders met een migratieachtergrond, en Denk, laat zien dat de journalistiek haar taak als luis in de pels van de gevestigde orde heeft ingeruild voor de rol van blaffende waakhond van het establishment” (Ibid, 2017, 2:53).

Azarkan is weer aan de beurt en noemt vijf voorbeelden van nepaccounts op social media die Denk zelf “in een paar minuten” heeft gevonden. Hij noemt de bevindingen “onthutsend” (Ibid, 2017, 3:22). De top vijf bestaat uit de PvdA, de VVD, Lodewijk Asscher, Geert Wilders en “de NRC zelf”. Van al deze social media accounts noemt Azarkan op door hoeveel nepaccounts ze worden gevolgd en hij eindigt op zeer triomfantelijke toon dat de NRC met ruim 275.000 nepvolgers er meer heeft dan alle andere accounts die hij noemde. Dit wordt gevolgd door een luid boegeroep en daarna gelach (dat vrij ingeblikt klinkt en niet live).

Azarkan eindigt zijn verhaal met dat ze NRC helemaal niet zoveel aandacht zouden moeten geven voor hun “prutswerk”, omdat ze slechts de mensen willen afleiden met hun artikel. Tot slot

neemt Kuzu het weer over: “Want waar het werkelijk om gaat, is dat wij steeds meer een bedreiging vormen voor de gevestigde orde in Den Haag, voor de bestaande partijen, voor de mainstream media. Zij fungeren als poortwachters van de gevestigde orde. Wij trappen niet meer in de onzin van de NRC. Wij zullen keihard blijven strijden voor ons ideaal (...). Want als zelfs NRC ons gaat aanvallen, dan weten we bij Denk een ding zeker: we zijn lekker bezig. Daarom zeggen we het nu anders: trol er niet in.” (Ibid, 2017, 4:27 – 5:12).

Dit is het materiaal dat is bestudeerd voor de analyse van deze perskwestie. Vervolgens zal er worden gekeken naar hoe de vijf journalistieke thema’s uit het theoretisch kader terugkomen in dit conflict.

II. The fourth estate

Denk maakt er geen geheim van dat ze geen vertrouwen hebben in wat zij “mainstream media” noemen. Hier valt NRC Handelsblad uiteraard ook onder. Dit blijkt uit de uitspraken die ze doen maar vooral uit hun manier van communiceren. Ze kiezen er voor om te reageren op het artikel van NRC met twee filmpjes die ze via hun eigen kanalen verspreiden. Pogingen van NRC om aan wederhoor te doen lopen op niets uit: Denk beantwoordt geen van de vragen van de krant (Kouwenhoven & Logtenberg, 2017a). Dit getuigt dus van een vijandige houding tegenover alle media, behalve diegenen waarvan de partij weet dat ze hetzelfde standpunt innemen zoals “het Turks-nationalistische weblog DutchTurks.nl” (Ibid, 2017b).

NRC schrijft dat dit onderdeel is van het mediabeleid van Denk: ongefilterd hun boodschap aan het publiek overbrengen. Hierbij vergeet de partij echter dat de pers niet voor niets the fourth estate wordt genoemd: zij beschikken over de macht om politiek nieuws onder een groot publiek kenbaar te maken. Door alleen maar eigen social media of andere kanalen te gebruiken die zich op één specifieke doelgroep richten, bereikt Denk slechts hun eigen achterban. Dit zijn de mensen die het al eens zijn met de boodschap van Denk en dus mist de partij de kans om nieuwe potentiële kiezers te bereiken. Social media is zeker een handig instrument voor het verspreiden van een boodschap, maar het is geen vervanging voor de pers. Door zich af te keren van grote mediabedrijven schiet Denk zichzelf in de voet.

Denk heeft niet alleen geen vertrouwen in de media maar ze laten ook een neiging zien om de pers te controleren. Dit onderwerp werd eerder door Maaïke Timmerman aangesneden tijdens perskwestie 1 en ook bij perskwestie 3 was dit een belangrijk onderdeel van het conflict. Bij deze kwestie laat Denk opnieuw zien dat zij graag de controle hebben over hoe het publiek hun partij ziet. In het eerste artikel van NRC worden bijvoorbeeld twee journalisten genoemd die Denk actief vermijden vanwege hun artikelen die zich niet positief uitlaten over de partij. Wanneer ze dit wel doen, zoals Volkskrant-journalist Joost de Vries, dan zijn ze tijdelijk weer welkom – totdat Denk iets leest waar ze niet blij mee zijn (Ibid, 2017a).

Volgens het lijstje van Randall (2016), doet de NRC echter keurig haar werk als deel van the fourth estate. Een stukje onderzoeksjournalistiek naar de “agressieve manier van campagnevoeren” en “het mediabeleid” van Denk zorgt er namelijk voor dat het publiek informatie wordt verschaft die “geruchten en speculatie” vervangen (3). Het gaat om controleerbare feiten “[which] hold up a mirror to society, reflecting its virtues and vices and also debunking its cherished myths” (Randall, 2016: 3). Denk kiest er echter voor om alle aandacht af te leiden van hun eigen fouten en het over een andere boeg te gooien: het stuk van NRC is niet te vertrouwen omdat zij niet te vertrouwen zijn. Ze probeerden voor de publicatie van het artikel al verwarring te zaaien door in hun video het af te doen als “een kulverhaal” waarin journalisten “aan het graven aan het wroeten” zijn om maar “iets te vinden over Denk” (Kouwenhoven & Logtenberg, 2017a). Door het medium als onbetrouwbaar neer te zetten, hoeven zij namelijk geen verdediging van de feiten af te leggen.

Hun strategie om het vertrouwen op te zeggen in de media komt hen in dit geval dus

eigenlijk goed uit. Het leidt af van het eigenlijke verhaal, namelijk de onzuivere campagne-tactieken die de partij inzet.

III. Gatekeeping

Zoals ik eerder schreef is Denks verdediging gebaseerd op de aanname dat NRC onbetrouwbaar en bevooroordeeld is. Dit betekent ook dat de krant niet in staat is om te selecteren wat nieuwswaardig is en wat niet: tenminste, dat is wat Azarkan impliceert in de video *Dit is hoe de media (NRC) werken* (DENK TV, 2017). Kuzu en hij ratelen heel wat positieve groeicijfers voor de partij af aan het begin van de video. Hun leden, populariteit en aantal kiezers zijn allemaal flink gegroeid in 2016. Het verhaal slaat om wanneer Azarkan zegt: “Genoeg onderwerpen om over te berichten, zou je zeggen. Maar positief nieuws over Denk, dat is natuurlijk geen nieuws” (Ibid, 2017, 1:32). Hierna begint hij over het NRC-artikel van 10 februari waarin de trolaccounts worden besproken, wat de volgende dag ook op de voorpagina van NRC Next verscheen. Denks conclusie: terwijl er genoeg positieve feiten zijn om over te berichten, kiest NRC ervoor om een negatief verhaal over Denk te schrijven.

Azarkan drukt een gevoel uit dat de prioriteiten van NRC niet liggen bij het verslag doen van nieuwswaardige onderwerpen maar bij het rapporteren van schandalen over Denk. Daar kan natuurlijk een kern van waarheid in zitten, want het is nou eenmaal zo dat negatieve gebeurtenissen vaker in het nieuws komen dan positieve. Om dit onderwerp verder te onderzoeken zouden we moeten kijken naar theorie over nieuwswaardigheid, maar die laat ik achterwege omdat die geen onderdeel is van deze analyse. Waar we echter wel naar kunnen kijken, is de rol van gatekeeper op financieel vlak. Onderzoek van Vu (2014) laat bijvoorbeeld zien dat nieuwsredacteuren wel degelijk worden beïnvloed door online prestatiecijfers bij het selecteren van onderwerpen en dat het hen helpt met het plannen van toekomstige artikelen. Wat het goed doet bij het publiek is belangrijk voor een krant en die factor speelt mee tijdens het maken van een selectie.

Waar Arkazan nog meer een probleem mee heeft, zo blijkt uit de video, is het “klakkeloos overnemen” van het artikel door de NOS, het AD en De Telegraaf (DENK TV, 2017, 1:51). Met andere woorden: deze media hebben zelf helemaal niet kritisch gekeken naar die verhaal, maar het gewoon overgenomen zonder een eigen selectieproces. Het lijkt erop als Azarkan de media beschuldigt van pack journalism, of kuddejournalistiek. Deze vorm van journalistiek waarbij media continu bij elkaar afkijken en overnemen wat de ander doet, staat het idee van de kritische poortwachter in de weg (Bennett, 2004; Matusitz & Breen, 2007). Maar hoe valt het te bewijzen dat de NOS, de Telegraaf en het AD geen scherpe afweging hebben gemaakt? Als zij als medium dit onderwerp als belangrijk nieuws zien, moeten zij het dan negeren omdat een ander medium hier al over bericht? Of het is dan juist aan hen om dit verhaal ook aan hun eigen lezers aan te bieden? Eén ding is in elk geval zeker: door het verhaal te kopiëren, zorgt de media er voor dat een onderwerp significanter wordt omdat het verhaal het nieuws kan domineren (zie: Matusitz & Breen, 2007). Het lijkt mij belangrijk om als medium hiervan bewust te zijn tijdens het maken van de afweging om een verhaal over te nemen of niet.

IV. De waakhondfunctie

Kuzu maakt in de video van DENK TV een openlijke verwijzing naar de waakhondrol van de journalist. Hierbij noemt hij “het gehele journaile (...) een veredelde PVV-notulist” (2017, 2:30). De term journaile wordt gebruikt om de sensatiepersbladen of sensatiebeluste journalisten aan te geven, maar aangezien Kuzu het vlak hiervoor expliciet over NRC heeft, lijkt het erop alsof hij de journalistiek in het algemeen bedoelt. De pers, en in dit geval NRC, zou dus volgens Kuzu de wil van de PVV uitvoeren. Dit is in strijd met de kern van waakhondjournalistiek: het controleren en bekritisieren van machtspersonen (Norris, 2014) en een platform bieden aan hen die geen stem hebben in de maatschappij (Eide & Knight, 1999). De media zou dan blindelings dezelfde meningen

verkondigen als de PVV, en dus ook dezelfde groepen marginaliseren als de PVV.

Kuzu vervolgt zijn verhaal met de volgende declaratie: “Deze obsessieve focus op moslims, en in het bijzonder Nederlanders met een migratieachtergrond, en Denk, laat zien dat de journalistiek haar taak als luis in de pels van de gevestigde orde heeft ingeruild voor de rol van blaffende waakhond van het establishment” (DENK TV, 2017, 2:53). Hier zegt hij twee dingen: de taak van de journalistiek is om bestaande machtspartijen te bekritisieren en ze hebben die ingeruild voor een rol waarbij ze diezelfde partijen verdedigen tegenover anderen met een andere mening. Het eerste gedeelte strookt met hetzelfde beeld dat journalisten van zichzelf hebben. Zo ziet een overgrote meerderheid van de Nederlandse journalisten het als “een belangrijke taak om instanties zoals de politiek en de overheid kritisch te volgen” (Hermans et al., 2011). Dat zij echter niet de waakhond spelen van de democratie maar van diezelfde partijen, is een pessimistisch beeld (bijvoorbeeld beschreven in Donohue et al., 1995). Het establishment en de gevestigde orde zijn namelijk synoniemen van elkaar, al mag het publiek zelf invullen welke partijen en personen hier precies onder vallen.

V. Ethiek

Ethiek speelt een belangrijke rol in deze kwestie. Het geeft de journalisten van het artikel een verantwoorde reden voor hun onderzoek en de publicatie ervan, namelijk: het blootleggen van hypocrisie in het publieke leven van een bekend persoon of het schenden van vertrouwen in iets waar de burger emotioneel of financieel in geïnvesteerd heeft (Muller, 2014: 45). Het inzetten van internetrollen is een corrupte manier van campagnevoeren. Het is een vorm van bedrog die tastbare consequenties met zich meebrengt. Zo wordt het voorbeeld van George Arakel gegeven, die de kop van zijn artikel veranderde na druk van de trollen van Denk. Bovendien is het een vorm van liegen tegen de kiezer: zij weten niet dat zij stemmen op een partij die dit soort tactieken inzet om hun doelen te bereiken. Nadat ze hierover te weten zijn gekomen, zullen zij wellicht niet meer achter de partij staan vanwege hun acties. De kiezer heeft daarom het recht om te weten hoe Denk campagne voert.

Dit staat Azarkan echter niet in de weg om zelf de moraliteit van NRC in twijfel te trekken. Met veel nadruk en handgebaren vraagt hij in de video van DENK TV: “Waarom vraagt geen enkele journalist in Nederland, echt geen éneke journalist, hoe de NRC aan deze informatie is gekomen? Is het niet opmerkelijk dat hele whatsappgesprekken naar de media zijn gelekt door mensen die tot voor kort in de top van Denk actief waren?” (2017, 1:57). Wat hij hiermee precies probeert te impliceren is onduidelijk, maar de toon is verwijtend. Misschien dat NRC op een onzuivere manier aan de gesprekken is gekomen? NRC is vrij open geweest over waar ze hun informatie vandaan halen, dus dat lijkt me geen goed argument. Ze hebben zelfs een verantwoording voor hun artikel toegevoegd aan het einde van hun eerste artikel. Bovendien blijkt dat het ook voor Denk geen geheim is door wie de informatie is gelekt.

Azarkan zou kunnen beargumenteren dat deze voormalige partijleden erop uit zijn om Denk zwart te maken door de informatie te lekken. Aangezien het publiek de daadwerkelijke berichten zelf heeft kunnen lezen, weet ik echter niet hoe effectief dat zou zijn. Hij lijkt er wel naar te hinten, maar gaat er volgens niet verder op in. Zou hij dat wel doen, dan beschuldigt hij de NRC namelijk van het printen van leugens. Voor de wet zou hij dan de krant kunnen aanklagen voor laster en/of smaad (zie: *Laster*, z.d.), maar aangezien hij dit niet doet, kunnen we ervan uitgaan dat de NRC geen onware feiten heeft geprint. Sterker nog, mocht Azarkan NRC ronduit beschuldigen van het drukken van leugens, dan kan de krant hem voor de rechter slepen voor smaad. In plaats daarvan lijkt de tactiek van Denk te zijn om een klein beetje achterdocht bij hun publiek te creëren, zonder dat ze NRC daadwerkelijk beschuldigen.

VI. Objectiviteit

Dat Denk het er over eens is dat NRC (en media in het algemeen) niet objectief zijn, is zeer duidelijk in dit conflict. In beide video's van Denk en uit hun mediastrategie zoals die beschreven staat in het NRC-artikel van 10 februari laat de partij duidelijk blijken dat ze vinden dat de pers bevooroordeeld is. Er zijn talloze voorbeelden te vinden in de bronnen die ik voor deze analyse heb gebruikt. De wering van verschillende journalisten die besproken worden in het NRC-artikel van 10 februari bijvoorbeeld, en Azarkan die in de tweede video NRC beschuldigt van het bewust schetsen van een "negatief beeld van Denk" en "een heksenjacht" (DENK TV, 2017).

Kuzu zegt in diezelfde video zelfs expliciet dat NRC uit is op het aanvallen van "Nederlanders met een migrantenachtergrond" en Denk in het bijzonder. Verder noemt hij de hele pers "een veredelde PVV-notulist" (Ibid, 2017, 2:30) en heeft hij het over een "obsessieve focus op moslims, en in het bijzonder Nederlanders met een migratieachtergrond, en Denk (...)" (Ibid, 2017, 2:53). Bij deze omschrijving van de pers ontbreekt het hen dus aan "balans" in hun stukken en "neutrale presentatie": twee van de pilaren van de objectiviteitsnorm volgens Westerstål (1983).

Ook zou het de artikelen aan "relevantie" ontbreken (punt 3 op Westerstål's lijst) omdat ze gefocust zijn op het negatief bejegenen van Denk, ook al is hier geen aanleiding voor. Tenminste, dat impliceert de partij. Zo proberen ze het punt dat NRC maakt met hun artikel, weg te wuiven door te laten zien dat ook andere social media-accounts worden gevolgd door nepaccounts. "Iets totaal anders" dan waar het bij Denk om gaat, schrijft NRC (Kouwenhoven & Logtenberg, 12 februari 2017). "De onthulling van NRC gaat immers niet over het aantal passieve 'nepvolgers' op Facebook en Twitter maar over de voor Denk actieve trollen op social media" (Ibid, 12 februari 2017).

Een ander punt waaraan Denk zich probeert te onttrekken is de mogelijkheid tot hoor en wederhoor (Tuchman 1976). De NRC schrijft dat ze Denk met vragen hebben gemaïld "(...) onder meer over de beweegredenen om trollen op sociale media in te zetten" maar dat ze geen antwoord kregen (Ibid, 10 februari 2017). Ook na het tweede NRC-artikel van 12 februari koos Denk ervoor om "gewoon geen toelichting" te geven, zoals Denk-woordvoerder Serkan Soytekin werd gequoteerd (Ibid, 12 februari 2017). Een verslaggever van NRC werd zelfs de toegang tot een moskee geweigerd omdat de partijleden niet met journalisten wilden praten. Zoals ik al eerder schreef, is dit geen toeval: de partij kiest er actief voor om reacties via grote media te vermijden. Omdat ze er zelf voor kiezen om niet te reageren via mainstream media zoals NRC, zorgen ze ervoor dat het artikel een stuk eenzijdiger wordt. Hun stemmen worden inderdaad niet gehoord – alleen door hun eigen achterban – omdat ze daar ook zelf voor kiezen.

Waar NRC zich wel keurig aan heeft gehouden is "het leveren van feiten met ondersteunend bewijs" en "het gebruik van directe quotes". Dit zijn twee andere punten die tot een objectief verhaal moeten leiden volgens Tuchman (1976). NRC heeft ervoor gekozen om whatsappberichten in te voegen in hun artikel en aan te geven in de verantwoording waar die berichten vandaan kwamen. Denk kiest er echter voor om te negeren dat dit betrouwbare bewijsstukken zijn en zich in plaats daarvan af te vragen hoe het kan dat NRC hieraan gekomen is en dat het "opmerkelijk [is] dat hele whatsappgesprekken naar de media zijn gelekt door mensen die tot voor kort in de top van Denk actief waren" (DENK TV, 2017, 1:57). Hierbij impliceert Azarkan dat het hier gaat om louche zaken, terwijl daar nergens bewijs voor is.

VII. Conclusie

Denk heeft een probleem met het artikel van NRC omdat de krant vanuit een bevooroordeelde houding tegenover de partij een negatief verhaal heeft opgediend. Hun hele verdediging bestaat uit het in twijfel trekken van de motieven van de NRC-journalisten, hun objectiviteit en hun moraliteit. Dat de informatie in het artikel klopt, daar besteden ze weinig tot geen aandacht aan. In plaats van toe te geven dat ze een fout hebben begaan door internettrollen in te zetten, doet Denk de zaak af alsof ze simpelweg dezelfde tactieken gebruiken als andere politici. Hiermee rekken ze de waarheid een aardig stukje, alleen maar om weer terug te komen op hoe onbetrouwbaar NRC en de media zijn. Een erg ineffectief verweer in mijn ogen. Als Denk de schade zou willen herstellen, kunnen zij zich beter richten tot de mensen die het NRC-artikel wel lezen en van de gelegenheid gebruik maken om op een groter platform van zich te laten horen. Het enige wat ze nu bereiken, is dat ze de kloof tussen zichzelf en de media alleen maar vergroten.

Denks wantrouwen in traditionele media en hun houdingen jegens hen vormt de kern van deze perskwestie. NRC is niet in staat om objectief te berichten over Denk volgens hen en misbruikt zijn rol als waakhond om de belangen van gevestigde partijen te beschermen.

I. De kwestie

Deze perskwestie gaat over een conflict tussen Thierry Baudet en de NPO. Voor deze analyse is er gekeken naar een webpagina van de site van Forum voor Democratie met hun ideeën voor een “sanering” van de NPO, en een artikel van de website van WNL. Hierin wordt beschreven hoe Baudet tijdens een uitzending van het Radio 1 programma De Ochtend, wegliep voordat hij aan het woord was gekomen. Hij vond het, bleek achteraf, te lang duren voordat hij zijn zegje mocht doen. Diezelfde middag riep hij op Twitter op om zijn petitie voor de sanering van de NPO te ondertekenen. Het akkefietje vond plaats op 7 december 2017 en inmiddels bestaat deze petitie niet meer. Het tienpuntenplan voor een sanering van de NPO, staat nog wel op de website van Forum voor Democratie.

Thierry Baudet had op 15 november 2016 al zijn plan voor een sanering van de NPO gepubliceerd (*Thierry Baudet (Forum voor Democratie) wil nog voor verkiezingen NPO saneren*, 2016) en acht dagen later tweette hij de petitie die deze werkelijkheid zou moeten maken (Baudet, 2016). Destijds was er echter weinig aandacht voor – Baudets tweet werd slechts zestien keer ge-retweet, en kreeg acht likes (Ibid, 2016). Meer dan een jaar later, na de verkiezingen van dat jaar en het voorval tijdens de Radio 1-uitzending, kreeg de kwestie aanzienlijk meer aandacht. Bovendien is het weglopen tijdens de uitzending een conflict op zich, dus heb ik ervoor gekozen om deze te behandelen als onderdeel van deze perskwestie.

Het artikel van WNL beschrijft de situatie rondom de ochtendshow in redelijk detail. De kop luidt: “Geen excuses voor Thierry Baudet na weglopen tijdens uitzending NPO Radio 1” (Kroezen, 2017). Voordat de tekst begint is er een YouTubevideo ingevoegd, waarop je presentator Carl-Johan de Zwart hoort praten met D66-Kamerlid Sjoerd Sjoerdsma, vlak nadat Baudet vertrokken is. De titel van de video luidt: “Thierry Baudet loopt weg tijdens uitzending NPO Radio 1” (WNL, 2017).

De video duurt slechts 50 seconden en begint met De Zwart die zegt: ““Nou hadden wij ook Thierry Baudet uitgenodigd voor een reactie op onze stelling van vandaag, namelijk ‘het erkennen van Jeruzalem als hoofdstad van Israël is onverstandig en contraproductief’. Meneer Sjoerdsma, hij zat naast u toch, net?” Waarop Sjoerdsma antwoordt: “Hij zat net naast mij, dat klopt.” De Zwart voegt hier aan toe: “En hij is weer vertrokken.” Sjoerdsma bevestigt dit en zegt dat hij niet goed kon verstaan waarom Baudet vertrok en dat hij toch niet “iets héél schokkends” zei. De Zwart spreekt zijn vermoeden uit dat het hem te lang duurde voordat hij mocht spreken, wat door de regie van het programma wordt bevestigd. Sjoerdsma antwoordt: “Jammer” (Ibid, 2017). Het fragment eindigt met De Zwart die zegt: “Ja, zeker jammer want dat was aardig geweest, om ook een ander licht op de zaak te kunnen werpen, want hij was het namelijk oneens met de stelling. Hij vond het helemaal niet onverstandig en contraproductief om Jeruzalem als hoofdstad van Israël te erkennen. Ik had alleen graag gehoord waarom hij dat vindt en dat wordt nu een beetje lastig” (Ibid, 2017).

Na de video en de kop begint het artikel met de aankondiging dat Bas Fels, die het programma De Ochtend samenstelt, wel contact heeft gehad met Baudet over het “mislukte” interview” maar “benadrukt dat er geen sorry is gezegd” (Kroezen, 2017). Onder het tussenkopje ‘Weglopen is onhandig’ wordt Fels opnieuw gequoteerd. Hij zegt dat ze geen “duidelijk antwoord” hebben gekregen over waarom Baudet wegliep, behalve dat hij het te lang vond duren voordat hij mocht praten. “Je kan vinden dat het te lang duurt voordat je aan het woord komt, maar dat kan je dan ook zeggen. Weglopen is ook niet nodig”, aldus Fels (Ibid, 2017). Vervolgens legt Fels uit dat het programma tot 11:30 zou duren en dat Baudet een kwartier voor het einde er vandoor ging. Volgens de planning van het programma zou Baudet na Sjoerdsma aan het woord komen en hing “(...) Charles Groenhuisen [ook nog] aan de lijn” (Ibid, 2017).

Baudet zou nog zeker 10 minuten de tijd hebben gekregen om zijn zegje te doen, staat er onder het kopje 'Krokodillentranen' (Ibid, 2017). Fels legt uit waarom hij hem graag aan het woord zou hebben gelaten: "Forum voor Democratie, SGP, ChristenUnie en PVV vinden het besluit van Trump wel juist en dat geluid wilden we juist laten horen" en hij noemt Baudets actie "spijtig" (Ibid, 2017). Tot slot wordt de Twitterreactie van Baudet ingevoegd waarin hij reageert op zijn exit van die ochtend en oproept de NPO te saneren: "Krokodillentranen. Wat stelt de NPO toch elke keer weer enorm teleur. Vooringenomen, onevenwichtig, framend. FvD wil sanering van de publieke omroep" (Ibid, 2017). Zoals ik al eerder schreef, linkt hij hier naar een petitie die niet meer online staat. Wat nog wel op zijn website staat, is zijn stappenplan voor de veranderingen van de NPO.

Deze is te vinden op de website van de partij, Forum voor Democratie, onder het kopje "Sanering NPO". De eerste alinea op de webpagina geeft duidelijk aan dat de partij vindt dat de publieke omroep niet objectief en divers genoeg is en daarom volledig heringericht moet worden:

"Forum voor Democratie constateert grote vooringenomenheid in de publieke media. Een stuitende eenzijdigheid domineert, gekoppeld aan groot gebrek aan oprechte nieuwsgierigheid. De NPO is verworden tot een instrument van het partijkartel en daarom denkt Forum voor Democratie dat een grondige sanering van de NPO een belangrijk onderdeel vormt in de kartelbestrijding." (*Sanering NPO, z.d.*)

Hij noemt hier de "kartelbestrijding". Hiermee doelt hij op het aanvechten van het systeem dat bepaalde grote partijen de macht geeft. Zijn partij is dus van mening dat de NPO niet alle partijen en standpunten gelijk vertegenwoordigt, maar alleen van die van bepaalde partijen.

Het associatieverdrag met Oekraïne en de Brexit worden als voorbeeld gebruikt van onderwerpen waar de NPO over zou propageren:

"Eindeloos werd de Nederlandse bevolking verteld hoe goed het associatieverdrag met Oekraïne was en hoe desastreus de Brexit zou zijn. De favoriete NPO-gezichten verkondigden dagelijks dat Trump nooit kon winnen - en na de uitslag mochten dezelfde gezichten uitleggen waarom hij won. De onderwerpkeuze, gasten en voorkeuren van steeds dezelfde presentatoren pakken schokkend vaak uit in het voordeel van steeds weer dezelfde politieke partijen en agendapunten. Andere partijen en opvattingen worden negatief bejegend of zelfs totaal genegeerd of verdraaid" (Ibid, 2020).

Ook wordt volgens de website "de Nederlandse bevolking niet goed voorgelicht" en worden "de publieke en politieke meningsvorming [...] gemanipuleerd" (Ibid, 2020). Tot slot volgt er dan het tienpuntenplan met veranderingen die de NPO wil doorvoeren. Ik ga ze hier niet allemaal quoten, maar zal de relevante punten er tijdens de analyse uithalen.

Dit is het materiaal dat is bestudeerd voor de analyse van deze perskwestie. Vervolgens zal er worden gekeken naar hoe de vijf journalistieke thema's uit het theoretisch kader terugkomen in dit conflict.

II. The fourth estate

Ten eerste komen er een aantal problemen naar voren in Baudets saneringsplan. Hij wil, samen met zijn partij, een verandering van de inhoud van de programma's, de mensen die op tv verschijnen en een verbeterde vertegenwoordiging van het publiek zien. Zo staat er geschreven op de FvD-website dat: "de onderwerpkeuze, gasten en voorkeuren van steeds dezelfde presentatoren pakken schokkend vaak uit in het voordeel van steeds weer dezelfde politieke partijen en agendapunten. Andere partijen en opvattingen worden negatief bejegend of zelfs totaal genegeerd of verdraaid" (Ibid, 2020).

De NPO zou dus niet voldoen aan de eisen van een neutrale “fourth estate” volgens de normen van Randall (2016). Volgens het lijstje van Randall hoort de media namelijk alle verschillende standpunten te vertegenwoordigen en in het bijzonder hen die afwijken van de heersende norm (Ibid, 2016: 3). Omdat Baudets partij niet in de regering zit en slechts twee zetels heeft in de Tweede Kamer, valt FvD buiten die heersende norm. Ook zou de NPO niet alleen eenzijdig zijn in haar “onderwerpkeuze” en gasten, ze zouden ook keuzes maken onder druk van de huidige regering, aldus FvDs partijprogramma. Een onafhankelijke vierde macht kan, volgens Randall, niet onder invloed staan van de overheid. Zo schrijft hij op het lijstje van taken van de media: “[to] resist or evade government controls.”

Verder zijn de “favoriete NPO-gezichten” volgens Baudet een eliteclubje dat meer diversiteit nodig heeft omdat ze niet alle interesses en belangen van het Nederlandse publiek vertegenwoordigen (*Sanering NPO*, z.d.). Zo staat geschreven onder punt 4 op de lijst: “Instelling onafhankelijke Raad van Toezicht voor de NPO waarin steekproefsgewijs steeds nieuwe groepen kijkers zijn vertegenwoordigd” (Ibid, 2020). Dit is direct in strijd met wat Randall schrijft over de taken van de media, die juist de stemmen moet laten horen van hen “who cannot normally be heard in public.”

Dat Baudet zichzelf daar toe vindt behoren, blijkt enigszins uit zijn keuze om weg te lopen bij de radio-uitzending. Hij lijkt de zaak af te willen doen als een bewijs dat zijn standpunt niet gehoord wordt. Was hij blijven zitten totdat de tijd voorbij was en was hij inderdaad niet aan het woord gekomen, dan was zijn punt echter een stuk sterker geweest. In plaats daarvan plaatst Baudet zichzelf van tevoren al in de rol van slachtoffer van het “onevenwichtig[e]” beleid van de NPO.

III. Gatekeeping

Baudets probleem met de NPO begint bij de mensen die in dienst zijn van de omroep. Op zijn website heeft hij het over “een stuitende eenzijdigheid” en “steeds dezelfde presentatoren” (*Sanering NPO*, z.d.). Hij is ontevreden met de groep die nu de onderwerpen selecteren, gastlijsten maken en praatprogramma’s leiden. In andere woorden: de gatekeepers van de NPO. Volgens hem is er niet genoeg diversiteit, teveel subjectiviteit en is de programmering problematisch. Dit laatste punt is een gatekeeping kwestie: de selectie van nieuws en de inrichting van de hoofdredactie (Vos & Finneman, 2016; Vos & Thomas, 2019).

De reden dat Baudet wegliep bij het radio-interview heeft hier ook mee te maken. De presentator en de samensteller van de show bepalen wanneer en hoe lang hij aan het woord is en Baudet was niet blij met hun keuzes. Zo schrijft hij in zijn tweet dat de NPO “elke keer weer” een teleurstelling blijkt, wat duidelijk maakt dat dit akkefietje niet de enige keer is dat Baudet het oneens is met hen. Hij schrijft bijvoorbeeld op de FvD-website dat de Nederlandse bevolking niet goed wordt voorgelicht en wil hij “meer aandacht voor Nederlandse taal, geschiedenis en cultuur” (Ibid, 2004).

Het is echter niet alleen de selectie van het nieuws, maar ook de manier waarop de NPO extra inkomsten genereert, die Baudet afkeurt. Punt zes op de agenda: “geen reclame meer op de NPO”. De precieze reden voor deze eis wordt niet verder uitgelegd in de tekst op de website. Ik kan alleen maar gokken dat een rechtse politicus als Baudet het ontvangen van geld door een omroep die door de overheid wordt betaald onnodig vindt. De NPO wordt echter ook deels bekostigd door deze reclame-inkomsten en dus zou het belastinggeld omhoog gaan als men hiermee stopt (zie Een Vandaag, 2020). Mocht de NPO inderdaad helemaal onafhankelijk zijn van het geld van adverteerders en bedrijven dan zou dit de “economic ideal type” zijn zoals omschreven in Bennett (2004). Dit is echter geen haalbaar doel. Alle gatekeepers in de journalistiek zijn deels afhankelijk van derden om hun financiële doelen te halen.

Verder wil Baudets partij dat de NPO niet langer “grote sportevenementen zoals WK, EK [en de] Olympische Spelen”, uitzenden (*Sanering NPO*, z.d.). Dit wijst opnieuw op een gatekeeping kwestie. De NPO besteedt een deel van haar budget aan sport, in plaats van bijvoorbeeld cultuur of geschiedenis zoals Baudet graag ziet. Anders gezegd: de journalisten werkzaam voor de NPO zijn de

gatekeepers die bepalen wat er wel en wat niet wordt uitgezonden. Baudet wil dit veranderen door de mensen zelf te vervangen (of in elk geval een deel hiervan). Of dit het gewenste resultaat gaat opleveren is maar de vraag. Baudet is ten slotte zelf erg vaak te gast geweest bij talkshows die op de publieke zenders worden uitgezonden, ondanks zijn uitgesproken aversie tegen de NPO.

IV. De waakhondfunctie

Een van Baudets meest uitgesproken punten van kritiek is dat de NPO niet fungeert als een onafhankelijke omroep. Op de FvD-website geeft hij voorbeelden van politieke kwesties die worden gepropageerd door de omroep, zoals het associatieverdrag met Oekraïne en de Brexit. In plaats van een platform te bieden voor alle standpunten rondom deze kwesties, beschuldigt Baudet de NPO ervan hun publiek één kant op te duwen. “De favoriete NPO-gezichten verkondigden dagelijks dat Trump nooit kon winnen - en na de uitslag mochten dezelfde gezichten uitleggen waarom hij won”, staat geschreven in de aanloop naar het NPO-herinrichtingsplan (*Sanering NPO*, z.d.). Dit is een zorgelijke observatie. De waakhondjournalist moet de belangen van het volk behartigen, maar ze horen niet voor hen te kiezen. Het publiek wordt geacht zelf ook met een kritisch oog naar het nieuws te kijken en zelf hun mening te vormen (zie: Eide & Knight, 1999). Dit kan echter alleen wanneer kwesties van meerdere kanten worden belicht. Te veel eenzijdigheid zorgt ervoor dat de kijker of de lezer minder goed in staat is om alle feiten op een rij te krijgen.

Een ander punt van aandacht is de budgettering. Op de FvD-website staat geschreven: “De NPO ontvangt jaarlijks meer dan € 900 miljoen van de Nederlandse belastingbetaler (dat is ruim € 2,5 mln per dag!). Voor al dit geld wordt de Nederlandse bevolking niet goed voorgelicht” (*Sanering NPO*, z.d.). Het punt dat hij hier lijkt te maken is dat omdat de NPO wordt gefinancierd door de overheid (met belastinggeld van de burger) daarom ook de interesses van al deze burgers moet vertegenwoordigen. Op dit moment gebeurt dat niet volgens hem. Baudet noemt de omroep in zijn tweet uit 2017 “vooringenomen, onevenwichtig [en] framend” (Kroezen, 2017). Zijn opinie sluit opnieuw aan bij de “guard dog” theorie van Donohue et al. (1995): de NPO staat in dienst van een dominante groep van politici en geeft dus niet aan iedereen gelijke kansen. Dit is vooral op te maken uit de quote die al een paar keer naar voren is gekomen:

“De onderwerpkeuze, gasten en voorkeuren van steeds dezelfde presentatoren pakken schokkend vaak uit in het voordeel van steeds weer dezelfde politieke partijen en agendapunten. Andere partijen en opvattingen worden negatief bejegend of zelfs totaal genegeerd of verdraaid” (*Sanering NPO*, z.d.).

Kortom: Baudet is van mening dat de NPO niet in staat is om hun functie als waakhond van de journalistiek uit te voeren. Om te zorgen dat de kwaliteit en integriteit wel wordt gewaarborgd wil hij de gatekeepers vervangen en richtlijnen voor de inhoud die ze publiceren.

V. Ethiek

Baudet wil de NPO hervormen volgens de regels die zijn partij heeft opgesteld. Opmerkelijk hieraan is dat deze kwestie op zich een ethisch debat ontketent onder voor- en tegenstanders van dit voorstel. Voorstanders van een sanering spreken zich op Twitter uit tegen de “censuur” van de NPO, terwijl tegenstanders het plan van Baudet juist een vorm van censuur vinden (*Sanering NPO debat*, 2020). Dit is een interessant verschijnsel. Censuur valt onder een van de vier punten beschreven in Muller (2014) die in het spel komen bij het maken van een ethische beslissing. In zijn paper wordt censuur omschreven als het systematisch controleren en limiteren van media-inhoud door een machtspartij (Ibid, 2014). Volgens Baudet is de machtspartij in kwestie de linkse politiek. Zij hebben een dusdanige invloed op de NPO dat alleen hun geluid wordt doorgegeven. Dit geeft hij dan ook als reden voor een hervorming van de omroep in zijn saneringsplan:

“De onderwerpkeuze, gasten en voorkeuren van steeds dezelfde presentatoren pakken schokkend vaak uit in het voordeel van steeds weer dezelfde politieke partijen en agendapunten. Andere partijen en opvattingen worden negatief bejegend of zelfs totaal genegeerd of verdraaid” (*Sanering NPO*, z.d.).

Volgens deze zelfde logica, kan men echter redeneren dat wanneer Baudet de regels maakt voor hoe de NPO eruit moet zien, hij de machtspartij is die de inhoud ervan controleert en limiteert.

Baudet zou het hier uiteraard niet mee eens zijn. Hij wil namelijk een “onafhankelijke Ombudsman” instellen die “de neutraliteit van opinie- en debatprogramma’s waarborgt en klachten in het openbaar bespreekt en behandelt” en “[een] onafhankelijke Raad van Toezicht voor de NPO waarin steekproefsgewijs steeds nieuwe groepen kijkers zijn vertegenwoordigd” (Ibid, 2020). Maar moet een politieke partij zich überhaupt bemoeien met hoe de media is ingericht? Het zou kunnen worden gesteld dat het een aanval is op de onafhankelijkheid en vrijheid van de journalistiek wanneer politici eisen gaan stellen aan hoe de pers zijn werk doet. Bovendien rusten Baudets argumenten allemaal op de veronderstelling dat de huidige NPO bevooroordeeld en ongebalanceerd is. Om zijn bemoeienis met de NPO te rechtvaardigen moet hij deze stelling hard kunnen maken. Dit is echter zo makkelijk nog niet, zoals Baudets stunt tijdens de Radio 1-uitzending bewijst. Het gaat hier om een kwestie van perspectief: is het genoeg dat Baudet lang moest wachten totdat hij mocht spreken om aan te nemen dat de NPO hem discrimineert? Of bewijst dit slechts dat Baudet het idee heeft dat hij recht heeft op meer dan dat hem toekomt? Aangezien de FvD-leider niet de moeite heeft genomen om het programma uit te zitten is het wellicht waarschijnlijk om het laatste aan te nemen.

VI. Objectiviteit

Baudets overtuiging dat de journalistiek aan de kant van de linkse politiek staat is in duidelijke taal beschreven in zijn oproep om de NPO anders in te richten. Hij vindt het zijn plicht om het Nederlandse volk hiervan op de hoogte te stellen. Zo heeft Baudet het over manipulatie van “de publieke meningsvorming” in zijn saneringsplan (*Sanering NPO*, z.d.). Dit suggereert dat de NPO bewust en met voorbedachte rade hun publiek een bepaalde boodschap meegeeft. Verschillende onderzoeken wijzen uit dat politieke voorkeur wel een rol speelt binnen redacties (zie: Patterson & Donsbagh, 1996 ; Haselmayer et al., 2017), maar het manipuleren van een publiek gaat nog een stapje verder. Het gaat dan niet om “persoonlijke politieke overtuiging” (Boudana, 2011) maar om structurele partijdigheid van de redactie met een vooropgezet doel.

Dat is een serieuze beschuldiging. Baudets verdediging hiervan is grotendeels gebaseerd op de claim dat de NPO zich niet aan de objectiviteitsnorm houdt (zoals beschreven in: Tuchman, 1972; Westerståhl, 1983; Skovsgaard et al., 2012). In zijn tweet noemt hij de omroep “vooringenomen” en “framend” – terwijl een objectieve journalist geen subjectiviteit toelaat (Skovsgaard et al., 2012) en gaat voor een neutrale presentatie (Westerståhl, 1983). Baudet hint hier bovendien dat de omroep informatie zo zou neerzetten (of “framen”) dat die overeenkomt met het linkse wereldbeeld van de redactie en dat informatie die daar niet mee strookt wordt genegeerd of geminimaliseerd (zie: Haselmayer et al., 2017).

Ook gebruikt Baudet het woord “onevenwichtig” om de tekortkomingen van de NPO te beschrijven. Dit is het tegenovergestelde van “gebalanceerd”, nog een belangrijk onderdeel van een objectieve publicatie (Westerståhl, 1983; Skovsgaard et al., 2012). Bovendien hint Baudet op de FvD-website dat de NPO “relevante” inhoud tekort komt (Westerståhl, 1983). Hij wil namelijk: “Slechts twee publieke kanalen die meer gericht zijn op informatie, cultuur en documentaires en minder op verstrooiing en entertainment.” Hij wil bovendien “meer aandacht voor de Nederlandse taal,

geschiedenis en cultuur” . Het is daarom logisch om aan te nemen dat Baudet de punten die hij noemt, relevantere inhoud vindt dan wat er op het moment wordt uitgezonden bij de NPO. Wat relevant is voor het publiek, is echter aan de journalist om te beslissen volgens het fourth estate-ideaal. Teveel inmenging van een politicus in de media kan al gauw stuiten op heel wat verzet, zoals het debat over de NPO-sanering op Twitter ook al aangaf (*Sanering NPO debat*, 2020).

VII. Conclusie

Volgens Baudet heeft een betere versie van de NPO andere gatekeepers, die een beter inzicht hebben in wat de Nederlandse bevolking wil horen en lezen. Hij heeft geen moeite om zich als politicus te bemoeien met de media en ziet het zelfs als zijn plicht om aanpassingen te maken. Zijn retoriek is grotendeels gebaseerd op het idee dat er nog veel gelijkgestemden in Nederland zijn die zich pas gehoord zullen voelen als hij voor ze gaat spreken. Nergens erkent hij het feit dat zijn bemoeienis met de media een bedreiging kan zijn voor de onafhankelijkheid van de media. Hij draait het liever om: de NPO is niet onafhankelijk of neutraal, want ze zijn een spreekbuis geworden van bepaalde (linkse) partijen. Baudet draagt uit dat hij recht heeft op meer dan hem is toegekomen, wat hij laat zien door weg te lopen bij de Radio 1-uitzending. Het is dramatisch en het lijkt zijn standpunt te bewijzen, zonder dat er hard bewijs is te vinden dat zijn standpunt bevestigt.

De kern van deze perskwestie wordt gevormd door Baudets wil om de gatekeeperrol in eigen hand te nemen en objectiviteit te willen handhaven door het aanstellen van nieuwe gatekeepers binnen de NPO.

5. Conclusie

In dit onderzoek heb ik gezocht naar het antwoord op de vraag: *Wat laten de perskwesties in de periode 2017 - 2019 zien over de rolpercepties van journalisten en hoe krijgt het discours over de vijf genoemde thema's vorm in die perskwesties?* Om deze vraag te beantwoorden heb ik een kwalitatieve inhoudsanalyse uitgevoerd aan de hand van zes geselecteerde conflicten tussen pers en politiek, ook wel perskwesties genoemd.

Uit de analyses blijkt dat Denk en Forum voor Democratie de pers niet zien als een onafhankelijke macht die in balans is met de politiek. Beide politieke partijen zien een scheve balans tussen the fourth estate en de politiek, waarbij de eerste partij meer macht zou hebben dan de tweede. Omdat zij vinden dat de media niet neutraal zijn, laten zij blijken dat ze de macht die journalisten hebben niet gerechtvaardigd vinden. De betrokken journalisten bij deze kwesties erkennen dit probleem echter niet, wat ervoor zorgt dat er bij Denk en FvD een gevoel van machteloosheid kan optreden. Dit zorgt ervoor dat zij de wens uitspreken om de gevestigde media te veranderen.

Verder blijkt dat beide partijen er geen vertrouwen in hebben dat journalisten hun taken naar behoren kunnen uitvoeren. Baudet ziet journalisten als onbetrouwbare gatekeepers en zou ze graag vervangen door nieuwe, minder linkse gezichten. Bovendien wil hij nieuwe posities creëren voor hen die de neutraliteit van de bestaande gatekeepers moeten controleren. Denk omzeilt traditionele media liever in het geheel en laat daarmee een nog mindere mate van vertrouwen zien. Bovendien uiten beide partijen duidelijk het gevoel dat de motieven van journalisten niet op één lijn zitten met die van hen. Zowel bij de gatekeeperrol als bij de waakhondfunctie is dit sentiment aanwezig.

De politici zijn van mening dat journalisten niet aan hun kant staan vanwege hun nieuwsselectie en de inhoud van hun berichten. Ze zien journalisten van traditionele media slechts als waakhondjes van de gevestigde orde die hen actief tegenwerken. Daarnaast staan beide partijen zeer sceptisch tegenover het idee dat journalisten kunnen bepalen wat de Nederlandse bevolking hoort te weten. Baudet en Denk twijfelen aan het professionele oordeel van de journalist, wat voortkomt uit de notie dat de pers niet in dienst staat van de hele bevolking maar slechts een deel daarvan representeert.

Bij twee van de zes kwesties konden de motieven van de journalisten worden teruggeleid naar een ethisch dilemma: ze kaartten een misstand aan waar het publiek van moest weten. De ethische overwegingen van journalisten om hun artikelen te schrijven worden door Denk genegeerd. Ook Baudet wekt de indruk dat hij zich niet bezighoudt met de ethische richtlijnen waar journalisten zich aan houden, met uitzondering van de objectiviteitswaarde.

Verschillende opvattingen over objectiviteit daarentegen zorgen verreweg voor het meeste conflict. Denk en Baudet zien zichzelf in elke kwestie als slachtoffers van journalistieke partijdigheid, vanwege verschillende redenen. Baudet is ervan overtuigd dat alle journalisten de neiging hebben om linkse ideeën en politici voor te trekken en dat dit reden is dat hij, een rechtse politicus, door hen wordt benadeeld. Denk zien zichzelf als slachtoffers van discriminatie op basis van afkomst en geloofsovertuiging. Kortom: zowel persoonlijke politieke voorkeuren als een bevooroordeelde eindredactie zorgen er volgens hen voor dat journalisten niet objectief zijn.

6. Discussie

Voor dit onderzoek zijn er zes inhoudsanalyses uitgevoerd die corresponderen met zes perskwesties. Deze perskwesties zijn conflicten tussen pers en politiek, zoals gedefinieerd volgens het voorbeeld van Koetsenruijter & van der Lubben (2018). Drie perskwesties betroffen conflicten tussen Denk-politici en de media en de andere helft betrof conflicten tussen Forum voor Democratie-leider Thierry Baudet en de pers. Deze zes perskwesties zijn gekozen uit de afgelopen paar jaren dat deze partijen echt actief zijn en waarin ze veel media-aandacht hebben gekregen. Het kan dus gesteld worden dat deze conflicten representatief zijn voor de omgang van deze partijen met de media. Bovendien zijn deze perskwesties allemaal geheel natuurlijk en zonder enige invloed van de onderzoeker tot stand gekomen. Deze analyse is daarom succesvol geweest in haar doel: het trekken van conclusies over de rolpercepties van journalisten aan de hand van perskwesties in de periode 2017 tot en met 2019. Daarnaast zijn de conclusies die zijn getrokken uit de analyse relevant voor alle journalisten die een betere communicatie met de politici van Denk en Forum voor Democratie willen en om deze reden kan worden geconcludeerd dat de resultaten van dit onderzoek valide zijn.

Uit de resultaten bleek dat de perceptie van machtsverhoudingen tussen journalisten en politici een grote rol speelden bij de perskwesties. De verwachting was dat dit niet het geval zou zijn omdat het beeld van de pers als passief doorgeefluik nog steeds erg prominent is. Dit kan worden verklaard uit het feit dat journalisten zelf niet vaak of graag praten over de macht die ze hebben, zoals beschreven in Walker (2002) en Petley (2004). Journalisten zien zichzelf graag als neutrale actoren die in dienst staan van hun publiek en vinden het misschien juist daarom dat zij geen eigen macht kunnen of horen te hebben. Journalisten denken wellicht dat het erkennen van hun macht een aanval is op hun integriteit, terwijl dit in feite niets verandert aan hun takenpakket. Hij of zij kan nog steeds dezelfde normen en waarden nastreven en tegelijkertijd erkennen dat zij een positie bekleden die invloed heeft op de publieke opinie.

Andere verwachtingen van dit onderzoek zijn reeds bevestigd. Forum voor Democratie en Denk staan bekend om hun kritische houding tegenover zowel journalisten persoonlijk als hun berichtgeving inhoudelijk. Het weinige vertrouwen in hun professionaliteit en neutraliteit verbaasde daarom niet.

Toch zorgde de uitkomsten wel voor nieuwe inzichten. Een daarvan is, dat politici – in ieder geval deze politici - de media zien als een middel om hun product/dienst/overtuiging te promoten. De journalist ziet dit echter niet als het hoofddoel van een artikel, met uitzondering van gesponsorde artikelen zoals advertorials. Voor hen is het produceren van een engagerend verhaal vele malen belangrijker dan dat een politicus genoeg tijd krijgt om zijn nieuwe boek aan te prijzen bijvoorbeeld. Dit is namelijk wat er volgens mij mis ging tijdens het interview met Thierry Baudet in het AD. Hij had het interview zich duidelijk totaal anders ingebeeld – als een manier om zichzelf en zijn ideeën te promoten voor een groot publiek. Dit liep echter anders omdat Oomen vragen stelde over onderwerpen die Baudet juist niet wilde behandelen. Ik denk dat politici zoals Baudet moeite hebben met interviews zoals die van Oomen omdat ze het idee hebben dat de journalist niet aan hun kant staat, of naar hetzelfde doel toe werkt als zij. In het geval van het AD-interview was dit zeker aan de orde en het zal zeker vaker voorkomen.

Uit de resultaten kwam nog een andere observatie boven, wat betreft journalistieke partijdigheid. Denks belangrijkste punt van kritiek op de media is dat zij als partij niet gelijk behandeld worden door hen. Ze voelen zich gediscrimineerd vanwege hun focus op Nederlanders met een migratieachtergrond en aanhangers van het Islamitische geloof. Aangezien de Nederlandse journalistiek nog steeds gedomineerd wordt door autochtone, witte mensen, kan ik me voorstellen

waarom ze zich zo voelen. Nu is het echter het geval dat Thierry Baudet, een autochtone, witte man, zich door diezelfde media, ook gediscrimineerd voelt. Uiteraard om een hele andere reden maar het feit blijft dat beide partijen van mening zijn dat ze systematisch door de pers worden achtergesteld. Kan het zo zijn dat ze beide gelijk hebben? Een overtuigend linkse pers zou namelijk juist open staan voor minderheden en diversiteit. Dat is bijvoorbeeld waar Baudet AD-journalist Eefje Oomen van beschuldigt: dat ze de linkse Jesse Klaver niet verwijt dat hij de vervelende Marokkanen niet aanpakt.

Daarnaast houdt Denk er hun eigen standaarden op na, zoals blijkt uit het voorbeeld van Volkskrantjournalist Joost de Vries. Denk beslist aan de hand van hoe kritisch artikelen over hen zijn of ze met hem willen praten of niet. De conclusie die hieruit kan worden getrokken is dat politici, als het hun eigen politieke agenda dient, altijd een manier kunnen vinden om te claimen dat een journalist niet objectief oordeelt.

In de eerste opzet voor deze scriptie waren er nog meer thema's overwogen, zoals bijvoorbeeld agenda-setting of nieuwswaarden maar tijdens het categoriseren bleek dat dit er te veel werden. Voordat het onderzoek werd beperkt tot vijf thema's, werden er verschillende onderwerpen gemarkeerd die terugkwamen bij het lezen van de perskwesties. Langzamerhand werd duidelijk dat de perskwesties konden worden ingedeeld in vijf punten die steeds terugkwamen. Dit is waarschijnlijk omdat deze aansloten bij de meest besproken en algemene theorieën, zoals die van gatekeeping en waakhondjournalistiek. De kans was groot dat er raakvlakken konden worden gevonden binnen deze thema's met de perskwesties. Er is toen besloten om het bij de genoemde vijf te houden. Op deze manier zijn de categorieën duidelijk en is het onderzoeksgebied goed afgebakend.

Deze scriptie is een vervolg op het onderzoek van Koetsenruijter & van der Lubben. Zij hebben conflicten tussen de lokale journalistiek en de Leidse gemeenteraad onderzocht, maar hebben geen aandacht besteed aan perskwesties op landelijk niveau. De relatie tussen pers en politiek is al eerder onderzocht in andere studies, maar niet eerder vanuit de rolperceptie van journalisten met het doel om communicatie tussen de partijen te verbeteren.

Hierbij moet er wel mee rekening worden gehouden dat dit onderzoek focust op vijf geselecteerde thema's. Zou er zijn gekeken naar andere thema's, zoals agenda-setting en framing dan hadden de resultaten anders kunnen zijn. Om deze reden kunnen er slechts adviezen worden opgesteld op basis van de geselecteerde factoren. Bovendien is er tijdens deze analyse slechts gekeken naar conflicten die zijn ontstaan tussen de media en de twee onderzochte partijen, Denk en Forum voor Democratie. Beide partijen hebben bepaalde opvattingen en sterke meningen die het moeilijker kunnen maken om met journalisten om te gaan. Niet alle politici zullen dus dezelfde punten van conflict hebben met journalisten omdat zij deze meningen niet delen.

Eventueel vervolgonderzoek zou zich daarom kunnen richten op gevestigde politieke partijen zoals de PvdA en de VVD. De conclusies uit dit onderzoek kunnen een interessante vergelijking maken met deze studie, waarin relatief nieuwe partijen zijn geanalyseerd. Daarnaast zouden ook er ook andere rolpatronen en journalistieke waarden toegevoegd kunnen worden aan de matrix, zoals agenda-setting en framing, om te zien hoe deze tot uiting komen binnen perskwesties.

De conclusies van dit onderzoek dienen als richtlijnen voor het opstellen van adviezen voor journalisten om de communicatie tussen politici en de media te verbeteren en conflicten te vermijden. Mocht er niks veranderen in de relatie tussen de gevestigde media en de partijen Denk en Forum voor Democratie, dan zal de kloof tussen hen alleen maar groter worden. Baudets wantrouwen jegens de NPO spoort bijvoorbeeld steeds meer van zijn volgers aan om hetzelfde te doen. Dit blijkt onder andere uit het feit dat de hashtag #saneerdenpo op het moment van schrijven

drie dagen trending is geweest deze maand. Het mijden van traditionele media zal voor Denk zelf het grootste probleem vormen in hun ontwikkeling als politieke partij. Om te voorkomen dat dit werkelijkheid wordt en het werk voor journalisten makkelijker te maken, zijn er een aantal adviezen opgesteld.

7. Adviezen voor journalisten

Dit onderzoek bevestigt de theorie dat journalisten de neiging hebben om hun macht niet te erkennen. De realiteit is echter dat alle journalisten de macht hebben om te beheersen wat het publiek wel of niet te zien krijgt, hoe neutraal en rechtvaardig ze ook zijn. De politicus moet er dus op vertrouwen dat zijn of haar boodschap juist op het publiek overkomt. Dit vertrouwen is niet altijd vanzelfsprekend, zeker niet wanneer de politicus een paar ervaringen heeft gehad waarin hij niet tevreden was met de publicatie. Het advies voor journalisten is daarom om zich bewuster te zijn van de positie waar politici zich in bevinden en te erkennen dat zijzelf invloed kunnen uitoefenen op de publieke opinie. Door dit te erkennen, wordt de communicatie verbeterd omdat de politici zich dan meer gehoord voelen door journalisten. Het vertrouwen tussen deze twee kampen groeit alleen wanneer er open gediscussieerd wordt over alle aspecten van het journalistenberoep en hoe deze de politicus in kwestie beïnvloedt.

Ten tweede blijkt uit dit onderzoek dat de onderzochte partijen zeer sceptisch zijn over de neutraliteit van journalisten. Ze voelen zich op voorhand al benadeeld, zonder dat de journalist hen bewijs daarvoor levert. Het advies voor een betere omgang met deze partijen is dan ook om voor een interview, zeer duidelijk te maken waar het gesprek over zal gaan. De journalist hoeft uiteraard niet alle vragen uit te schrijven en op te sturen, maar kiest een aantal belangrijke onderwerpen die hij of zij wil bespreken en laat deze weten aan de politicus. Zitten er onderwerpen bij die van tevoren al als confronterend of bekritiserend kunnen worden opgevat, dan is het aan de journalist om deze kort toe te lichten. Dit kan kort en bondig zijn en hoeft niet af te doen aan de vrijheid die de journalist heeft om het gesprek te dicteren. Een voorbeeld hiervan komt uit het interview met Thierry Baudet: “Mensen gaan volgend jaar weer stemmen. Die willen bijvoorbeeld weten wat het verschil is tussen jou en Wilders” (Oomen, 2018). Mocht de politicus in kwestie niet akkoord gaan met deze gespreksstof, dan is het aan de journalist om te beslissen of het interview door gaat of niet.

Verder is gebleken dat de motieven van journalisten vaak in twijfel worden getrokken door politici die niet tot de gevestigde orde behoren. Het is een lastige taak om hen ervan te overtuigen dat journalisten niet uit een bestaand vooroordeel handelen maar bijvoorbeeld misstanden aan het licht proberen te brengen waar de lezer van op de hoogte hoort te zijn. Het advies voor journalisten is om dit zo duidelijk mogelijk te maken door de verantwoording aan het begin van een controversieel stuk te plaatsen. Hierin doet de journalist een beroep op de ethische richtlijnen die zijn opgesteld door de NVJ en plaatst hij of zij het stuk in context. Een voorbeeld hiervan is Denks rechtszaak tegen BNNVARA, waarin de rechter hen gelijk gaf omdat er een ernstige misstand werd geopenbaard. Mocht er zich eenzelfde soort zaak voordoen dan dekt de journalist zich als ware in door in de verantwoording de betreffende situatie hiermee te vergelijken. Dit zorgt er niet gelijk voor dat politici de argumenten van journalisten niet meer betwijfelen, maar zorgt wel voor meer transparantie. Dit leidt tot minder conflict omdat het vertrouwen tussen de twee partijen wordt vergroot. Bovendien creëert een dergelijke verantwoording een extra ontmoediging voor partijen die erop uit zijn om hun gelijk te halen, wanneer ze zien dat in een vergelijkbare situatie de journalist in het gelijk werd gesteld.

Literatuurlijst

Altheide, D. L. (1995). *An Ecology of Communication: Cultural Formats of Control (Communication and Social Order)* (1st editie). Aldine de Gruyter.

ANP. (2017, 7 februari). *DENK sleept NRC voor de rechter*. AD.nl. <https://www.ad.nl/binnenland/denk-sleept-nrc-voor-de-rechter%7Eaf202e6d/+>

Artikel 7: Vrijheid van meningsuiting; censuurverbod. (z.d.). Nederlandse Grondwet. https://www.denederlandsegrondwet.nl/id/via0hb5jcazs/artikel_7_vrijheid_van_meningsuiting

Asp, K. (2014). News media logic in a New Institutional perspective. *Journalism Studies*, 15(3), 256–270. <https://doi.org/10.1080/1461670x.2014.889456>

Baudet, T. [@thierrybaudet]. (2016, 23 november). *Onderteken de FVD-petitie voor sanering NPO #petitie* <https://forumvoordemocratie.nl/petities/sanering-npo-via-fvdemocratie> [Tweet]. Twitter. <https://twitter.com/thierrybaudet/status/801523206934958080>

Baudet over FakeNews van NU.nl over anti-FVD demonstratie. (2017, 8 juli). [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=NeZ7cpFfns4&list=PU9H9K7oSpteOuWBofdW4UiA&index=61>

Bennett, W. L. (2004). Gatekeeping and press-government relations: A multigated model of news construction. In L. L. Kaid (Red.), *Handbook of political communication research* (1ste editie, pp. 283–314). Routledge.

Blaagaard, B. B. (2013). Shifting boundaries: Objectivity, citizen journalism and tomorrow's journalists. *Journalism: Theory, Practice & Criticism*, 14(8), 1076–1090. <https://doi.org/10.1177/1464884912469081>

Bloemendaal, F. (2012). Zoeken naar verbinding. In K. Brants (Red.), *Journalistiek en politiek in onzekere tijden* (1ste editie, pp. 71–91). Boom Lemma.

Boudana, S. (2011). A definition of journalistic objectivity as a performance. *Media, Culture & Society*, 33(3), 385–398. <https://doi.org/10.1177/0163443710394899>

Carlson, M. (2015). When news sites go native: Redefining the advertising–editorial divide in response to native advertising. *Journalism: Theory, Practice & Criticism*, 16(7), 849–865. <https://doi.org/10.1177/1464884914545441>

Carlyle, T. (1840, 19 mei). *The Hero as Man of Letters*. Johnson, Rousseau, Burns. <http://www.victorianweb.org/authors/carlyle/heroes/hero5.html>.

Code voor de journalistiek, door het Nederlands Genootschap van Hoofdredacteuren (2008). (z.d.). www.nvj.nl. <https://www.nvj.nl/ethiek/ethiek/code-journalistiek-nederlands-genootschap-hoofdredacteuren-2008>

Curran, J. (2018). Press history. In J. Seaton & J. Curran (Reds.), *Power Without Responsibility: Press, Broadcasting and the Internet in Britain* (8ste editie, pp. 3–7). Routledge.

Danesi, M. (2014). *Dictionary of Media and Communications*. Taylor & Francis.

- De NieuwsBV. (2018, 21 juni). *DENK plande een nepnieuws campagne onder PVV-vlag*. NPO Radio 1. <https://www.nporadio1.nl/achtergrond/10220-denk-plande-een-nepnieuws-campagne>
- De Rechtspraak. (2014, 4 september). *Vijf vragen over "haatzaaien" en de vrijheid van meningsuiting*. rechtspraak.nl. <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Raad-voor-de-rechtspraak/Nieuws/Paginas/Vijf-vragen-over-'haatzaaien'-en-de-vrijheid-van-meningsuiting.aspx>
- De Rechtspraak. (2018, 15 augustus). *BNNVARA hoeft geluidsopnamen fractiekamer Denk niet te verwijderen*. rechtspraak.nl. <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Rechtbanken/Rechtbank-Amsterdam/Nieuws/Paginas/BNNVARA-hoef-geluidsopnamen-fractiekamer-Denk-niet-te-verwijderen.aspx>
- Deuze, M. (2002). Journalists in the Netherlands: An analysis of the people, the issues and the (inter-)national environment. *UvA-DARE (Digital Academic Repository)*, 1–231. <https://dare.uva.nl/search?identificer=bf4b8842-48cb-446f-a1cd-3ad99f90bd0d>
- Deuze, Mark. (2005). What is journalism?: Professional identity and ideology of journalists reconsidered. *Journalism: Theory, Practice & Criticism*, 6(4), 442–464. <https://doi.org/10.1177/1464884905056815>
- Dit is hoe de media (NRC) werken*. (2017, 11 februari). [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?time_continue=207&v=2e1BdjLZ7MM&feature=emb_title
- Donohue, G. A., Tichenor, P. J., & Olien, C. N. (1995). A Guard Dog Perspective on the Role of Media. *Journal of Communication*, 45(2), 115–132. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1995.tb00732.x>
- Eddy, M., & Shimer, D. (2017, 8 juli). *Violence Erupts at Hamburg Protests: "Everybody Went Totally Mad"*. The New York Times. <https://www.nytimes.com/2017/07/08/world/europe/protests-hamburg-germany-group-of-20.html>
- Eide, M., & Knight, G. (1999). Public/Private Service: Service Journalism and the Problems of Everyday Life. *European Journal of Communication*, 14(4), 525–547. <https://doi.org/10.1177/0267323199014004004>
- Esser, F. (2013). Mediatization as a Challenge: Media Logic Versus Political Logic. In D. Bochler, H. Kriesi, J. Matthes, S. Lavenex, & M. Bühlmann (Eds.), *Democracy in the Age of Globalization and Mediatization* (pp. 155–176). Palgrave Macmillan.
- Figdor, C. (2010). Objectivity in the News: Finding a Way Forward. *Journal of Mass Media Ethics*, 25(1), 19–33. <https://doi.org/10.1080/08900521003638383>
- Gans, H. J. (1979). *Deciding What's News: A Study of CBS Evening News, NBC Nightly News, Newsweek, and Time*. Pantheon Books.
- Geelen, J. (1998). *Haagse huwelijk: Hoe pers en politiek tot elkaar veroordeeld zijn* (1ste editie). Amsterdam University Press.

- Geels, M. (2019, 7 maart). *WNL straft Denk vanwege 'onbegrip persvrijheid'*. NRC Handelsblad .
<https://www.nrc.nl/nieuws/2019/03/07/wnl-straft-denk-vanwege-onbegrip-persvrijheid-a3934715>
- Hampton, M. (2010). The fourth estate ideal in journalism history. In S. Allan (Red.), *The Routledge Companion to News and Journalism* (1ste editie, pp. 3–12). Routledge.
- Hermans, E. A. H. M., Vergeer, M. R. M., & Pleijter, A. R. J. (2011). *Nederlandse journalisten in 2010: Onderzoek naar de kenmerken van de beroepsgroep, professionele opvattingen en het gebruik van digitale media in het journalistieke werk*. Nijmegen : RU.
- Koetsenruijter, W., & van der Lubben, S. (2018). Perskwesties in lokale pers en politiek: Leidse pers van notulist tot actor zonder rolomschrijving. In G. Boogaard & H. Vollaard (Reds.), *De Gemeenteraad: Ontstaan en ontwikkeling van de lokale democratie* (1ste editie, pp. 297–314). Amsterdam University Press.
- Kouwenhoven, A., & Logtenberg, H. (2017a, februari 10). *Hoe Denk met "trollen" politieke tegenstanders monddood probeert te maken*. NRC Handelsblad. <https://www.nrc.nl/nieuws/2017/02/10/de-trollen-van-denk-6641045-a1545547>
- Kouwenhoven, A., & Logtenberg, H. (2017b, februari 12). *Denk reageert liever via eigen kanalen*. NRC Handelsblad. <https://www.nrc.nl/nieuws/2017/02/12/denk-slaat-liever-terug-via-eigen-kanalen-6665903-a1545717>
- Kritiek op interview Thierry Baudet in Volkskrant 2017*. (2019, 30 mei). [Twitter moment]. Twitter.
<https://twitter.com/i/moments/1134046044717760512>
- Kroezen, T. (2017, 7 december). *Geen excuses voor Thierry Baudet na weglopen tijdens uitzending NPO Radio 1*. WNL. <https://wnl.tv/2017/12/07/geen-excuses-thierry-baudet-weglopen-tijdens-uitzending-npo-radio-1/>
- Kurnit, R. (2014). Defining Native Advertising. *Communications Lawyer*, 30(4), 1–39.
<http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.leidenuniv.nl:2048/ehost/detail/detail?vid=0&sid=3f44184e-7ff5-4c36-ae1f-996798ba5bf3%40pdc-v-sessmgr03&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#db=ufh&AN=102342633>
- Laat op één . (2018, 2 augustus). *Farid Azarkan (DENK) over het kort geding tegen BNNVARA* [Video]. www.npostart.nl. https://www.npostart.nl/farid-azarkan-denk-over-het-kort-geding-tegen-bnnvara/02-08-2018/POMS_KN_13067215
- Laster. (z.d.). *Wet & Recht* . <http://www.wetrecht.nl/laster/>
- Lewin, K. (1947). Frontiers in Group Dynamics: II. Channels of Group Life; Social Planning and Action. *Human Relations*, 1(2), 143–153. <https://doi.org/10.1177/001872674700100201>
- Lewis, J., Williams, A., & Franklin, B. (2008). A Compromised Fourth Estate? *Journalism Studies*, 9(1), 1–20. <https://doi.org/10.1080/14616700701767974>
- Matusitz, J., & Breen, G. M. (2007). Unethical consequences of pack journalism. *Global Media Journal*, 6(11), 54–67. <https://doi.org/10.1080/10911359.2012.707933>

- Mazzoleni, G., & Schulz, W. (1999). "Mediatization" of Politics: A Challenge for Democracy? *Political Communication*, 16(3), 247–261. <https://doi.org/10.1080/105846099198613>
- Mebius, D. (2019, 6 maart). 'Ik vind WNL een baggeromroep': Denk-voorman Kuzu eist eerlijke behandeling tijdens live uitzending. de Volkskrant. <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/ik-vind-wnl-een-baggeromroep-denk-voorman-kuzu-eist-eerlijke-behandeling-tijdens-live-uitzending~b0e1026f/>
- Miskovic, M. (2017, 8 juli). *Demonstratie tegen Baudet verloopt zonder problemen*. RTV Noord. <https://www.rtvnoord.nl/nieuws/180491/Demonstratie-tegen-Baudet-verloopt-zonder-problemen>
- Muller, D. (2014). *Journalism Ethics for the Digital Age* [E-book]. Scribe Publications Pty Limited. <https://ebookcentral-proquest-com.ezproxy.leidenuniv.nl:2443/lib/leidenuniv/detail.action?docID=1699073>
- Norris, P. (2014). Watchdog Journalism [E-book]. In T. Schillemans, R. E. Goodin, & M. Bovens (Eds.), *The Oxford Handbook of Public Accountability* (pp. 1–19). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199641253.013.0015>
- NU.nl. (2017a, juli 8). *Rustig protest tegen Forum voor Democratie in Groningen*. <https://www.nu.nl/groningen/4825536/rustig-protest-forum-democratie-in-groningen.html>
- NU.nl. (2017b, juli 11). *NUcheckt: Gaf NU.nl onjuist aantal demonstranten tegen Baudet?* <https://www.nu.nl/nucheckt/4829790/nucheckt-gaf-nunl-onjuist-aantal-demonstranten-baudet.html>
- Oomen, E. (2018, 19 mei). *Thierry Baudet: Nederland bestaat over vijftig jaar niet meer*. AD.nl. <https://www.ad.nl/binnenland/thierry-baudet-nederland-bestaat-over-vijftig-jaar-niet-meer%7Ea03f93df/+>
- Ouariachi, J. (2018, 26 november). *Journalisten laten Baudet met zijn kolder wegkomen*. Trouw. <https://www.trouw.nl/opinie/journalisten-laten-baudet-met-zijn-kolder-wegkomen%7Ea9524d08/+>
- Öztürk, S. (2018, 3 oktober). *Hoe jaagt 'enge man' Öztürk de hele journalistiek in de boom?* Joop. <https://joop.bnnvara.nl/opinies/hoe-jaagt-enge-man-ozturk-de-hele-journalistiek-in-de-boom>
- Patterson, T. E., & Donsbagh, W. (1996). News decisions: Journalists as partisan actors. *Political Communication*, 13(4), 455–468. <https://doi.org/10.1080/10584609.1996.9963131>
- Petley, J. (2004). Fourth-Rate Estate: Was journalism ever the democratic watchdog and champion of freedom its advocates claim? . *Index on Censorship*, 33(2), 68–75. <https://doi.org/10.1080/03064220408537330>
- Randall, D. (2016). *The Universal Journalist* (5de editie). Amsterdam University Press.
- Russo, T. C. (1998). Organizational and Professional Identification: A Case of Newspaper Journalists. *Management Communication Quarterly*, 12(1), 72–111. <https://doi.org/10.1177/0893318998121003>

Ryan, M. (2001). Journalistic Ethics, Objectivity, Existential Journalism, Standpoint Epistemology, and Public Journalism. *Journal of Mass Media Ethics*, 16(1), 3–22. https://doi.org/10.1207/s15327728jmme1601_2

Sanering NPO. (z.d.). Forum voor Democratie. https://www.fvd.nl/sanering_npo

Sanering NPO debat. (2020, 15 juni). [Twitter moment]. Twitter. https://twitter.com/i/events/1272495999613833218?from_editor=true

Schultz, J. (1998). *Reviving the Fourth Estate: Democracy, Accountability and the Media (Reshaping Australian Institutions)* (1st English edition) [E-book]. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511597138>

Shapiro, I., Brin, C., Bédard-Brûlé, I., & Mychajlowycz, K. (2013). Verification as a Strategic Ritual. *Journalism Practice*, 7(6), 657–673. <https://doi.org/10.1080/17512786.2013.765638>

Shoemaker, P. J., & Vos, T. (2009). *Gatekeeping Theory*. Taylor & Francis.

Simons, G. (2013). The Death of the Fourth Estate: Corporate Media and News Production. *Izvestia: Ural Federal University Journal*, 3(118), 145–157. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn%3Anbn%3Ase%3Afh%3Adiva-4417>

Singer, J. B. (2015). Out of Bounds: Professional Norms as Boundary Markers. In S. C. Lewis & M. Carlson (Eds.), *Boundaries of Journalism* (pp. 21–36). Routledge.

Skovsgaard, M., Albæk, E., Bro, P., & de Vreese, C. (2012). A reality check: How journalists' role perceptions impact their implementation of the objectivity norm. *Journalism: Theory, Practice & Criticism*, 14(1), 22–42. <https://doi.org/10.1177/1464884912442286>

Strömbäck, J. (2008). Four Phases of Mediatization: An Analysis of the Mediatization of Politics. *The International Journal of Press/Politics*, 13(3), 228–246. <https://doi.org/10.1177/1940161208319097>

Strömbäck, J., & Nord, L. W. (2006). Do Politicians Lead the Tango? *European Journal of Communication*, 21(2), 147–164. <https://doi.org/10.1177/0267323105064043>

Tempelman, O. (2019, 21 maart). *De opmerkelijkste overwinningsspeech in de Nederlandse politieke geschiedenis ontleed*. de Volkskrant. <https://www.volkskrant.nl/kijkverder/v/2019/minervas-uil-en-de-wedergeboorte-van-nederland-de-opmerkelijke-speech-van-thierry-baudet-ontleed/?referer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>

Thierry Baudet (Forum voor Democratie) wil nog voor verkiezingen NPO saneren. (2016, 15 november). ThePostOnline. <https://politiek.tpo.nl/2016/11/15/thierry-baudet-forum-voor-democratie-wil-nog-voor-verkiezingen-npo-saneren/>

Thierry Baudet na overwinningsspeech vergeleken met jaren 30 retoriek. (2020, 2 april). [Twitter moment]. Twitter. <https://twitter.com/i/events/1134046511678074880>

Tuchman, G. (1972). Objectivity as Strategic Ritual: An Examination of Newsmen's Notions of Objectivity. *American Journal of Sociology*, 77(4), 660–679. <https://doi.org/10.1086/225193>

- Van Aelst, P., Brants, K., Van Praag, P., De Vreese, C., Nuytemans, M., & Van Dalen, A. (2008). THE FOURTH ESTATE AS SUPERPOWER? *Journalism Studies*, 9(4), 494–511. <https://doi.org/10.1080/14616700802114134>
- Van Aelst, P., & Vliegenthart, R. (2013). Studying the Tango: An analysis of parliamentary questions and press coverage in the Netherlands. *Journalism Studies*, 15(4), 392–410. <https://doi.org/10.1080/1461670x.2013.831228>
- Van Beek, K., Rouw, R., & Schillemans, T. (2006). Medialogica: Oorzaken, gevolgen en remedies/Media logic: Causes, consequences and remedies. *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap*, 34(2), 133–143. https://www.researchgate.net/profile/Thomas_Schillemans/publication/247826565_Medialogica_Oorzaken_gevolgen_en_remedies_Media_logic_Causes_consequences_and_remedies/links/5809dc1a08ae04081349c74e/Medialogica-Oorzaken-gevolgen-en-remedies-Media-logic-Causes-consequences-and-remedies.pdf
- Van Praag, P. (2012). Fact Free Politics en de verantwoordelijkheid van de overheid . In K. Brants (Red.), *Journalistiek en politiek in onzekere tijden* (1ste editie, pp. 53–70). Boom Lemma.
- Vos, T. P., & Finneman, T. (2016). The early historical construction of journalism’s gatekeeping role. *Journalism: Theory, Practice & Criticism*, 18(3), 265–280. <https://doi.org/10.1177/1464884916636126>
- Vos, T. P., & Thomas, R. J. (2019). The Discursive (Re)construction of Journalism’s Gatekeeping Role. *Journalism Practice*, 13(4), 396–412. <https://doi.org/10.1080/17512786.2018.1478746>
- Vu, H. T. (2014). The online audience as gatekeeper: The influence of reader metrics on news editorial selection. *Journalism: Theory, Practice & Criticism*, 15(8), 1094–1110. <https://doi.org/10.1177/1464884913504259>
- Walker, D. (2002). Low visibility on the inside track. *Journalism: Theory, Practice & Criticism*, 3(1), 101–110. <https://doi.org/10.1177/146488490200300114>
- Wassens, R. (2018, 15 augustus). *Rechter: BNNVARA hoeft interview Azarkan niet te verwijderen*. NRC Handelsblad. https://www.nrc.nl/nieuws/2018/08/15/rechter-bnnvara-hoeft-interview-azarkan-niet-te-verwijderen-a1613167?utm_source=NRC&utm_medium=banner&utm_campaign=Paywall&utm_content=paywall-mei-2019
- Welbers, K., van Atteveldt, W., Kleinnijenhuis, J., & Ruigrok, N. (2018). A Gatekeeper among Gatekeepers. *Journalism Studies*, 19(3), 315–333. <https://doi.org/10.1080/1461670x.2016.1190663>
- Wester, F. P. J., & van Atteveldt, W. (2006). *Inhoudsanalyse*. Kluwer.
- Westerståhl, J. (1983). Objective News Reporting: General Premises. *Communication Research*, 10(3), 403–424. <https://doi.org/10.1177/009365083010003007>
- WNL. (2017, 7 december). *Thierry Baudet loopt weg tijdens uitzending NPO Radio 1* [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?time_continue=50&v=eE0nwpiz8oE&feature=emb_title

WNL. (2019, 6 maart). *Kuzu (DENK): "WNL is een baggeromroep"* [Video]. YouTube.
https://www.youtube.com/watch?time_continue=68&v=6PP3DqtFGLk&feature=emb_title